

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและ
ชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน”
สัญญาเลขที่ RDG53S0014

จัดทำโดย....

ดอเลาะ สะอะ และคณะ

พฤศจิกายน 2554

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน”

สัญญาเลขที่ RDG53S0014

คณะผู้วิจัย

นายคอเลาะ	สะอะ	นายรุชยี่	มะสะนิง
นายมะรอปี่	เจ๊ะมะ	นายเจะและ	ลีโอนิ
นายอัจมิน	ยูโซ๊ะ	นายยะหย่า	ตาแม
นายอับดุลเลาะ	คอเลาะ	นายมะแอ	ยามา
นายเจะอาลี	เซ็ง	นายกาเซม	เจะปูเต๊ะ
นายกูและ	กูเดร์	นายเจะและ	สะอะ
นายมานะ	เจะมุ	นายมะรอนิง	ลีโอนิง
นายมานะ	อุเซ็ง	นายมูหามะตุการี	เจะอามะ
นายมะรุดี	อาแว	นายมาวเซ็ง	เจะเลาะ
นายสาและ	เจะนิ	นายเจะรานิง	มะลาตม

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คำนำ

รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน สัญญาเลขที่ RDG53S0014 ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการสรุปการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นตลอดระยะโครงการ ในด้านผลที่เกิดขึ้น, กระบวนการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคต่างๆเป็นต้น

โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากร ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและฐาน ทรัพยากรของชุมชนในสังคมยุคปัจจุบัน และเพื่อพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับ ท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต

คณะผู้วิจัยจักขอขอบคุณ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอำเภอปัตตานี, นายกสมาคมชาวประมง พื้นบ้าน จ.ปัตตานี, หัวหน้าศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานีและประมงจังหวัด ปัตตานี ซึ่งเป็นที่ปรึกษาโครงการที่ให้คำแนะนำและเสนอแนะแนวทางให้แก่คณะผู้วิจัยในการ ดำเนินการ โครงการ ได้อย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดร่วมกันไว้

คอเลาะ สะอะ และคณะ

10 พฤศจิกายน 2554

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน สัญญาเลขที่ RDG53S0014 มีวัตถุประสงค์หลัก คือ

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและฐานทรัพยากรของชุมชนในสังคมยุคปัจจุบัน 2. เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต

ผลการวิจัยพบว่า จากการที่ทีมวิจัยได้มีการปฏิบัติการจริงตามสมมุติฐานทางการวิจัยโดยการดำเนินกิจกรรมควบคู่กัน 3 ด้านคือ 1) กิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู การร่วมกันจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำต่าง ๆ 2) กิจกรรมด้านการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากรประมงให้คืนสู่ธรรมชาติ และ 3) กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปรามการทำลายทรัพยากรชายฝั่ง เป็นการติดตามให้มีการบังคับใช้กฎหมายทางการประมง และเมื่อดำเนินกิจกรรมทั้ง 3 ด้านแล้วจะส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ยั่งยืนได้ ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการจริงตามสมมุติฐาน คือ 1) ทรัพยากรประมงมีปริมาณมากขึ้น 2) ชาวประมงพื้นบ้านสามารถใช้เครื่องมือประมงได้หลากหลายมากขึ้นในการจับสัตว์น้ำแต่ละประเภท และ 3) ชาวประมงพื้นบ้านมีรายได้มากขึ้น เนื่องจากสามารถเข้าถึงฐานทรัพยากรเพื่อการยังชีพได้มากขึ้น ซึ่งแสดงว่าเกิดการฟื้นตัวของฐานทรัพยากรของชุมชน และมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนได้หากมีการดำเนินการตามมาตรการดังกล่าวทั้ง 3 ด้านควบคู่กันไปอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ทางทีมวิจัยยังค้นพบเพิ่มเติมว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ดังนี้

1) มาตรการด้านการป้องกันและปราบปรามเรือที่กระทำผิดกฎหมาย มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นอย่างมากต่อการดำเนินการ ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว ประกอบไปด้วยนโยบายของรัฐบาล , นโยบายของจังหวัด , กฎหมายที่เกี่ยวข้อง , หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ , กลุ่มผลประโยชน์ และองค์กรชาวบ้าน หากเงื่อนไขดังกล่าวอยู่ในสภาพที่เหมาะสมก็จะส่งผลดีต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน

2) **มาตรการด้านการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล** มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยจะขึ้นอยู่กับรูปแบบของปะการังเทียม , องค์กรที่รับผิดชอบ และการบริหารจัดการในการจัดวางปะการังเทียม

3) **มาตรการด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสัตว์น้ำ** มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยจะขึ้นอยู่กับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรชาวบ้าน ที่จะต้องร่วมกันเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตว์น้ำ โดยการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อเติมเต็มระบบห่วงโซ่อาหารในทะเลให้สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งท้ายที่สุดก็จะเป็นแหล่งรายได้ของชาวประมงพื้นบ้านในอนาคต สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมากคือการป้องกันไม่ให้สัตว์น้ำวัยอ่อนเหล่านี้ถูกจับไปก่อนวัยอันควรจากการใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงหรือการใช้วนตาถี่ ซึ่งจะเป็นการทำลายทรัพยากรประมงอย่างมหาศาล

นอกจากนี้ในด้านกระบวนการของการวิจัยที่ได้มีการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นในการปฏิบัติการจริงด้านการจัดการทรัพยากรควบคู่ไปกับการบันทึกข้อมูลและติดตามผลที่เกิดขึ้น เป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ในด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชนที่เป็นระบบ โดยผ่านการร่วมคิด ร่วมทำของชุมชน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการจริง ซึ่งลักษณะการดำเนินงานวิจัยนี้ทำให้ทีมวิจัย ,ชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่างมีโอกาสได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เรียนรู้ทั้งข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ลดเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดไม่เข้าใจระหว่างกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	ก
บทคัดย่อ.....	ข
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
 ส่วนที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
คำถามการวิจัย.....	5
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
นิยามศัพท์.....	6
 2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	7
ชุมชนประมงพื้นบ้าน.....	7
แนวคิดการจัดการทรัพยากร.....	10
แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน.....	14
การพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ.....	18
การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล.....	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	35
ขอบเขตในการศึกษา.....	35
การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	35
ช่วงสรุปและขยายผล.....	36

สารบัญ (ต่อ)

ส่วนที่	หน้า
4 ผลการวิจัย.....	37
แผนการดำเนินงานของโครงการ	37
ความคืบหน้าในการดำเนินงานโครงการ.....	38
5 สรุปผลการดำเนินโครงการ.....	59
บทสรุปของการศึกษา.....	59
แนวทางการพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น โดย ผ่านกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น.....	76
บรรณานุกรม.....	
ภาคผนวก.....	

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ตารางแสดงตำแหน่งการจัดวางแท่งคอนกรีต (หน่วยเป็น องศา-ลิปดาและทศนิยมของลิปดา) พิกัดตำแหน่ง วัดด้วยเครื่องหาที่เรือดาวเทียม (GPS) ใช้สัณฐานโลก (Map Datum) WGS 84.....	49
2 ตารางแสดงตำแหน่งการจัดวางแท่งคอนกรีต (หน่วยเป็น องศา - ลิปดาและทศนิยมของลิปดา) พิกัดตำแหน่ง วัดด้วยเครื่อง GPS แบบมือถือ ใช้สัณฐานโลก (Map Datum) WGS 84.....	50
3 ตารางแสดงชนิดและขนาดวัสดุที่ใช้ในการจัดวางปะการังเทียม.....	51

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ภาพปะการังเทียมแบบท่อนกริด.....	25
2 ภาพปะการังเทียมแบบแท่งคอนกรีต.....	25
3 ภาพปะการังเทียมแบบตู้รถไฟ.....	25
4 ภาพปะการังเทียมแบบรถยนต์/รถถัง.....	25
5 ภาพเวทีประชุมชาวบ้านในการสร้างความเข้าใจในการดำเนิน โครงการ.....	40
6 ภาพชาวบ้านเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ.....	42
7 ภาพชาวบ้านเตรียมวัสดุอุปกรณ์ซึ่งเพื่อนำไปยังจุดที่กำหนดไว้ร่วมกัน.....	43
8 ภาพกลุ่มซึ่ง ปะการังเทียมแบบพื้นบ้านที่ชุมชนได้มีการจัดวาง.....	43
9 กิจกรรมการจัดสร้างปะการังเทียมใน โครงการบ้านปลา เฉลิมพระเกียรติ.....	47
10 ภาพถ่ายจากแผนที่เดินเรือ กรมอุทกศาสตร์ กองทัพเรือ หมายเลข 206.....	48
11 แผนผังการจัดวางปะการังเทียม.....	49
12 ภาพแสดงการจัดแสดงนิทรรศการเครื่องมือประมงของชาวประมงพื้นบ้านในโอกาสต่าง ๆ	52
13 ภาพแสดงการจัดกิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในอ่าวปัตตานีเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ.....	53
14 ภาพแสดงพลังของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านที่ร่วมกันจัดกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ....	54
15 ป้ายแสดงเขตอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลอ่าวปัตตานี.....	54
16 ภาพแสดงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท้องทะเลอ่าวปัตตานี.....	55
17 ภาพอาสาสมัครชาวบ้านได้ร่วมกันออกไปปฏิบัติการเฝ้าระวังเรือที่กระทำผิดกฎหมาย ตามแผนงานที่วางไว้.....	56
18 ภาพศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานี พร้อมเรือตรวจการณ์ได้เข้าร่วมปฏิบัติการ ลาดตระเวนตรวจจับเรือประมงที่กระทำผิดร่วมกับอาสาสมัครชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี.....	57
19 เจ้าหน้าที่ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานี ได้จับกุมเรือประมงอวนลากขณะ ทำการประมงที่ผิดกฎหมาย.....	58
20 แผนภูมิแสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการด้านการป้องกันและปราบปรามเรือที่กระทำผิดกฎหมาย	62
21 แผนภาพแสดงรูปแบบของปะการังเทียมในรูปแบบต่างๆ.....	68
22 แผนภาพแสดงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและชาวบ้าน.....	74

โครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเล
และชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน”
สัญญาเลขที่ RDG53S0014

ส่วนที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดปัตตานี จัดได้ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งของจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประชากรประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านมากเป็นลำดับต้นๆ โดยทั้งจังหวัดปัตตานีมีชุมชนชาวประมงพื้นบ้านกระจายตัวอยู่ตลอดแนวชายฝั่งทะเล จำนวน 52 หมู่บ้าน และในจำนวน 52 ชุมชนนี้มีจำนวน 29 หมู่บ้านที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ตลอดแนวอ่าวปัตตานี

ตำบลแหลมโพธิ์ เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอยะหริ่ง ของจังหวัดปัตตานี ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อ่าวปัตตานี เดิมตำบลแหลมโพธิ์มีชื่อว่า ตำบลตะโละกาโปร์ และได้แยกตำบลมาเป็นตำบลแหลมโพธิ์ สภาพโดยทั่วไปของตำบลแหลมโพธิ์ มีสภาพเป็นแหลม "เรียกว่าแหลมดาซี" เพราะสภาพพื้นที่เป็นชายหาดและมีประชากร ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านนุติ เพื่อที่จะให้ความสะดวก ความปลอดภัยกับเรือที่วิ่งผ่านไปมา และคำว่า นุติ แปลว่า ดันโพธิ์ ซึ่งจะขึ้นอยู่ชายทะเลและป่าชายเลน เรียกว่าโพธิ์ทะเล รูปร่างหน้าตาคล้ายต้นโพธิ์ จึงเรียกตำบลนี้ว่า ตำบลแหลมโพธิ์

ตำบลแหลมโพธิ์มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดกับ ทะเลอ่าวไทย ทิศใต้ ติดกับ ทะเลอ่าวปัตตานี ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี และทิศตะวันตก ติดกับทะเลอ่าวไทย สภาพโดยทั่วไปของตำบลแหลมโพธิ์เป็นตำบลที่มีสภาพพื้นที่เป็นแหลมดินทราย ไม่มีนาข้าว ทำอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก ราษฎรส่วนใหญ่ร้อยละ 99 นับถือศาสนาอิสลาม มีประชากรทั้งหมด 8,226 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,586 ครัวเรือน อาชีพหลักคือการทำประมงพื้นบ้าน , การทำข้าวเกรียบ และค้าขายในเขตพื้นที่ตำบลแหลมโพธิ์ประกอบไปด้วย 4 หมู่บ้านคือ

- หมู่ 1 บ้านกำปงบูดี มีจำนวน 310 หลังคาเรือน 493 ครัวเรือน ประชากร 2,688 คน
- หมู่ 2 บ้านตะโละสมิแล มีจำนวน 119 หลังคาเรือน 123 ครัวเรือน ประชากร 734 คน
- หมู่ 3 บ้านปาดามูดี มีจำนวน 306 หลังคาเรือน 449 ครัวเรือน ประชากร 2,590 คน
- หมู่ 4 บ้านดาโด้ะ มีจำนวน 420 หลังคาเรือน 521 ครัวเรือน ประชากร 2,214 คน

นอกจากนี้ชุมชนประมงพื้นบ้านอีกแห่งหนึ่งที่อยู่ในเขตอิทธิพลของอ่าวปัตตานีและเป็นชุมชนที่สมาชิกในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็คือหมู่บ้านคันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี เป็นชุมชนที่มีประชากรจำนวน 1,500 คน หรือ 237 ครัวเรือน นับถือศาสนาอิสลาม 99.99% มีครัวเรือนของคนไทยพุทธเชื้อสายจีนอยู่ในหมู่บ้านเพียงแค่ครอบครัวเดียวเท่านั้น

ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านดังกล่าวมาข้างต้นนั้น มีลักษณะเป็นชุมชนดั้งเดิมของชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงกับทรัพยากรสัตว์น้ำและความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเล ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่มักใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้านแบบเรียบง่าย ที่จะต้องมีการเรียนรู้จากธรรมชาติ เข้าใจนิเวศพฤติกรรมของสัตว์น้ำ การจับสัตว์น้ำจึงมักเป็นไปตามประเภทของสัตว์น้ำ และฤดูกาลที่สัตว์น้ำแต่ละชนิดมีอยู่อย่างชุกชุม ในอดีตที่ผ่านมาชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านมีลักษณะเป็นแหลมยื่นลงไปในทะเล ด้านหนึ่งของหมู่บ้านติดอยู่กับทะเลฝั่งอ่าวไทย และอีกด้านหนึ่งติดกับอ่าวปัตตานี ซึ่งเป็นอ่าวที่สำคัญในการเป็นแหล่งอนุบาล แหล่งอาหาร แหล่งผสมพันธุ์ และแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำที่สมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากอ่าวปัตตานีมีทั้งป่าชายเลนและแหล่งหญ้าทะเล ซึ่งเป็นแหล่งที่รวมความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ต่างๆ ประกอบกับอ่าวปัตตานีเป็นแหล่งรองรับของแม่น้ำและลำคลอง 2 สายที่ไหลมาบรรจบกันคือ แม่น้ำปัตตานีและคลองยะหริ่ง ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมของพื้นที่ที่มีธาตุอาหารไหลมากับสายน้ำเหล่านี้ จึงส่งผลให้อ่าวปัตตานีมีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างยิ่ง และเพราะเหตุนี้จึงทำให้อ่าวปัตตานีเป็นศูนย์รวมของชาวประมงพื้นบ้านจากหลากหลายพื้นที่บางฤดูกาลมีชาวประมงจากประเทศมาเลเซียเข้ามาทำการประมง และหลบพายุในฤดูมรสุมอีกด้วย

แต่ภายหลังจากที่ประเทศไทยมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้ให้ความสำคัญกับนโยบายด้านการส่งออกผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศ ก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมทางการประมงขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาเครื่องมือประมงสมัยใหม่ขึ้นมา โดยใช้ลักษณะของการกวาดจับสัตว์น้ำไม่เลือกประเภทและไม่เลือกขนาด เช่น เครื่องมืออวนรุน อวนลาก เรือปั่น

ไฟปลากระดัก เป็นต้น ส่งผลให้ระบบนิเวศน์และทรัพยากรทางทะเลถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก ทั้งปะการังธรรมชาติ ภูเขาทะเล ฯลฯ พันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็กขนาดเล็กถูกจับก่อนวัยอันควร ส่งผลกระทบต่อชุมชนประมงพื้นบ้านทุกพื้นที่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

เฉกเช่นเดียวกับชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ตำบลแหลมโพธิ์และหมู่บ้านตันหยงเปาว์ที่ประสบกับปัญหาทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากการใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงจำพวกอวนรุน อวนลาก โดยชุมชนประสบกับปัญหาดังกล่าวมาร่วม 30 ปีแล้ว และวิกฤตมากในช่วงระยะ 15 ปีที่ผ่านมาที่ปริมาณของทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว ชาวประมงพื้นบ้านไม่สามารถทำมาหากินได้ ก่อให้เกิดการอพยพไปขายแรงงานยังต่างถิ่น ทั้งในหัวเมือง และต่างประเทศ ซึ่งเป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจำนวนมากในช่วงเวลาที่ผ่านมา ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ เมื่อหัวหน้าครอบครัวไปทำงานนอกหมู่บ้าน เด็ก ๆ ที่อยู่บ้านก็ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ไม่ได้รับการอบรมบ่มเพาะและการศึกษาที่ดีพอ เด็กบางส่วนติดยาเสพติด กลุ่มที่ไปทำงานนอกหมู่บ้านก็นำเอาค่านิยมใหม่ ๆ กลับมาสู่ชุมชน เช่น ค่านิยมในเรื่องการแต่งกายตามยุคสมัยที่ขัดกับวิถีแห่งอิสลามที่นิยมการแต่งกายที่มิดชิด ค่านิยมเรื่องการสูบบุหรี่ต่างประเทศ เป็นต้น บางส่วนที่ไปขายแรงงานอยู่ในภาคอุตสาหกรรมการประมง หรือทำเทียบเรือ ก็จะซึมซับและมีแนวโน้มที่จะก่อปัญหาอาชญากรรมได้ง่าย เนื่องจากติดยาเสพติดมา

ในอดีตเมื่อชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนเหล่านี้ ประสบกับปัญหาดังกล่าวได้นำไปสู่การแก้ไขปัญห ด้วยวิธีการต่างๆทั้งการแจ้งเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ไม่ได้ผล จึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา เช่นการตัดหู การทำร้ายร่างกาย ฯลฯ แต่ก่อนจะใช้ความรุนแรงนั้น ชาวบ้านมีการเรียกผู้ทำการประมงอวนรุนมาพูดคุยกันก่อนว่าไม่ให้ทำเพราะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนแต่ไม่เป็นผล จึงได้ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา

จากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจนนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่กับกลุ่มชาวประมงพาณิชย์ที่ใช้เครื่องมือประมงอวนรุนแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในพื้นที่กับภาครัฐและก่อให้เกิดความขัดแย้งภายในครัวเรือนเพิ่มอีกด้วยเพราะชาวประมงพื้นบ้านไม่สามารถออกทำการประมงได้เพียงพอต่อการยังชีพมีรายได้น้อยเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เกิดการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว

และในปีพ.ศ. 2535 ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านดังกล่าว ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการในการแก้ปัญหาของชุมชนใหม่ โดยเริ่มจากการรวมตัวกัน กับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงเป็นเครือข่ายร่วมกัน เพราะเป็นผู้ประกอบอาชีพเหมือนกัน ประสบกับสภาพปัญหาที่ไม่แตกต่างกัน ในการรวมตัวกันนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ทรัพยากรในท้องทะเลพื้นตัวถิ่นสู่ความอุดมสมบูรณ์ได้ดังเดิม จึงได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา โดยรูปแบบของกิจกรรมในอดีตที่ผ่านมาสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ๆ ด้วยกันคือ

1. กิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่จะร่วมกันจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำต่าง ๆ

2. กิจกรรมด้านการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากรประมงให้คืนสู่ธรรมชาติ

3. กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปรามการทำลายทรัพยากรชายฝั่ง จะเป็นการติดตามให้มีการบังคับใช้ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ห้ามใช้เครื่องมืออวนรุนประกอบเรือยนต์ทำการประมงในพื้นที่บางแห่ง ฉบับลงวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ให้มีการบังคับใช้อย่างเป็นจริง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมในด้านการป้องปรามการกระทำผิดกฎหมายประมงต่าง ๆ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องออกลาดตระเวนเฝ้าระวังชายฝั่งทะเล

กิจกรรมทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้นจะเป็นการหนุนเสริมระหว่างกัน ทั้งการป้องปรามไม่ให้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงได้มีโอกาสในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะเดียวกันก็มีการอนุรักษ์และฟื้นฟู ด้วยการสร้างบ้านให้สัตว์น้ำได้มีแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำในวัยอ่อน รวมทั้งมีการเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากรประมงให้คืนสู่ธรรมชาติ เพื่อให้ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งเหล่านี้ได้ฟื้นตัวอย่างเป็นระบบ

การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นนั้น ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ได้มีการทำอย่างต่อเนื่อง หากแต่ยังไม่เป็นระบบนัก กล่าวคือในบางช่วงมีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ แต่ไม่มีการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล และไม่มีการออกลาดตระเวนป้องปรามเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมายและทำลายสิ่งแวดล้อม ก็จะไม่เกิดผลต่อการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติในท้องทะเลมากนัก แต่ภายหลังจากนั้นชาวบ้านได้มีการทดลองปฏิบัติการทั้ง 3 กิจกรรมควบคู่กันไปภายในระยะเวลาสั้นๆ ก็สามารถเห็นการเปลี่ยนแปลงที่พอเห็นผลได้ แต่เนื่องจากทางชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ไม่ได้มีกระบวนการในการศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งไม่มีการบันทึกผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งไม่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จึงไม่สามารถนำไปสู่การสรุปผลที่ชัดเจน มีน้ำหนักน่าเชื่อถือและสื่อสารต่อสาธารณะเพื่อนำไปสู่การผลักดันให้ภาครัฐมีนโยบายที่

เหมาะสมต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้ ซึ่งท้ายที่สุดก็จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านทั้งในพื้นที่ที่ศึกษาและในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีบริบททางกายภาพและสังคมวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับชุมชนประมงพื้นบ้านที่เป็นพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ด้วย

การศึกษาในประเด็นนี้ ทางทีมวิจัยจึงได้ออกแบบเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยแบ่งเป็นช่วงของการศึกษาการจัดการกับปัญหาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเสื่อมโทรมในอดีต และการนำข้อมูลที่ศึกษามาปรับใช้กับปัจจุบันโดยเป็นการปฏิบัติการจริง ในการทำงานกิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 3 ด้านที่เป็นสมมุติฐานของร่วมของชุมชนดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติการจริงนี้เพื่อค้นหารูปแบบที่เหมาะสม ในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และฐานทรัพยากรที่ตัวเองมีอยู่ และสร้างเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบประมงพื้นบ้านเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและฐานทรัพยากรของชุมชนในสังคมยุคปัจจุบัน

1.2.2 เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต

1.3 ประเด็นคำถามในการวิจัย

รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบันควรเป็นอย่างไร

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เรื่องรูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและฐานทรัพยากรของชุมชนในสังคมยุคปัจจุบัน

ผลเชิงพัฒนา

1. ทีมวิจัยและชุมชนเกิดกระบวนการในการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและฐานทรัพยากรของชุมชนในสังคมยุคปัจจุบัน
2. เกิดการพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.5 นิยามศัพท์

การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน หมายถึง ในทัศนะของชุมชนสำหรับการศึกษาในครั้งนี้หมายถึง การจัดการทรัพยากรทางการประมง และการจัดการทรัพยากรเหล่านี้ก็คือการดำเนินการใดๆที่สามารถให้ทรัพยากรนั้นๆ มีใช้ตลอดไป โดยชุมชนให้ความสำคัญกับการทำให้ทรัพยากรนั้นมี “มีใช้อย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง” กล่าวคือ จะใช้อย่างฉลาด มีเหตุผล ใช้อย่างประหยัดและเท่าที่จำเป็น มีกระบวนการในการฟื้นฟูทดแทน ส่วนที่ชำรุดเสียหายจะเห็นได้ว่าการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนในการให้ความหมายของชุมชน หมายถึงการจัดการให้ทรัพยากรนั้นๆสามารถมีไว้ใช้อย่างต่อเนื่อง มิใช่การเก็บรักษาทรัพยากรไว้เพียงประการเดียวโดยไม่มีการใช้ประโยชน์

ส่วนที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบันในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นดังต่อไปนี้

- 2.1 ชุมชนประมงพื้นบ้าน
- 2.2 แนวคิดการจัดการทรัพยากร
- 2.3 แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน
- 2.4 การพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ
- 2.5 การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ชุมชนประมงพื้นบ้าน

ชุมชนประมงพื้นบ้านเกิดขึ้นมา ดำรงอยู่และสืบทอดตัวเองก็ด้วยอาศัยทรัพยากรชายฝั่ง เป็นปัจจัยสำคัญบนพื้นฐานดังกล่าวชุมชนจึงไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับทรัพยากรเพียงผิวเผิน แต่เข้าไปสัมพันธ์ด้วยความรู้สึกของการให้ความสำคัญและการเคารพการมีอยู่ของทรัพยากร เพราะหากไม่มีทรัพยากรชุมชนก็เกิดไม่ได้ และหากทรัพยากรหมดไปชุมชนก็อยู่ต่อไปไม่ได้

ดังนั้น ชุมชนจึงต้องสร้างสรรค์ 2 สิ่งควบคู่กันไป คือ ภูมิปัญญาในการเข้าใจธรรมชาติของทรัพยากรและวิธีการจัดการจัดการทรัพยากรนั้น (เลิซชาย สิริชัย, 2545, น. 144-153)

ภูมิปัญญาของประมงพื้นบ้านแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเข้าใจทะเลได้เป็นอย่างดี สามารถอยู่กับทะเลโดยไม่มีอันตรายและสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในทะเลได้อย่างพอเพียง ดังจะเห็นว่าชุมชนประมงพื้นบ้านมีเทคโนโลยีของตนเองที่สามารถจับสัตว์ทะเลต่างๆ ขึ้นมาบริโภคได้ ไม่ว่าสัตว์ทะเลชนิดใดพวกเขาก็สามารถจับได้ทั้งสิ้น

ประเด็นที่ตามมาก็คือนอกจากชาวบ้านมีภูมิปัญญาในการเข้าใจและใช้ประโยชน์ทะเลได้แล้ว พวกเขายังต้องมีหลักประกันว่าชุมชนจะต้องรักษาทะเลไว้ได้ ในขณะที่ทุกคนจะต้องสามารถเข้าถึงและใช้ทรัพยากรได้เท่าเทียมกัน และความขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้นจะถูกขจัดไปได้ ที่ต้องมีหลักประกันดังกล่าว ก็เพราะว่าทั้งหมดนี้คือรากฐานของความเป็นชุมชน หากไม่มีลักษณะดังกล่าว ชุมชนก็จะไม่สามารถสืบทอดตัวเองได้ ชุมชนประมงพื้นบ้านจึงสร้างสรรค์ระบบการจัดการทรัพยากรขึ้นมาเป็นของตนเอง

มโนทัศน์ที่เป็นศูนย์รวมของการจัดการก็คือเรื่องสิทธิในทรัพยากรซึ่งจะครอบคลุมถึงสิทธิการเข้าถึง สิทธิการใช้ การรับรองสิทธิ และการควบคุมความขัดแย้งในการได้และใช้สิทธินั้น

ประเด็นแรก ผู้ที่จะมีสิทธิเข้าถึง หรือเข้าไปใช้ประโยชน์จากทะเล คือ สมาชิกของชุมชนที่อยู่กับทรัพยากรนั้น และมีฐานะเป็นเจ้าของเป็นเจ้าของในการจัดการดูแลเพราะการที่ชาวบ้านเลือกตั้งชุมชน ณ จุดที่เห็นว่ามีทรัพยากรสมบูรณ์นั้น ไม่ใช่เพื่อมาตั้งชุมชนสำหรับใช้ทรัพยากรให้หมดแล้วย้ายไปอยู่ที่อื่น แต่มาตั้งตรงนั้นเพื่ออยู่กับทรัพยากร ดังนั้นชุมชนจึงมองว่าทรัพยากรนั้นเป็นของชุมชน

สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรในฐานะสมาชิกของชุมชนนี้ ไม่ได้หมายความว่าชุมชนแต่ละชุมชนจะอยู่โดดๆ และมีกฎเกณฑ์ของตนเองได้โดยเฉพาะ เพราะมักมีชุมชนหลายชุมชนมาตั้งอยู่เพื่อใช้ฐานทรัพยากรเดียวกัน เช่น การใช้ทรัพยากรทะเลจะเห็นได้ชัดเจนว่าไม่มีชุมชนใดหากินอยู่เฉพาะหน้าบ้านของตนได้ เพราะสัตว์ทะเลเคลื่อนที่ไปได้ตลอด ช่วงหนึ่งอาจจะเคลื่อนขึ้นมาที่หน้าชุมชนหนึ่ง อีกช่วงหนึ่งก็ไปขึ้นมากอีกชุมชนหนึ่ง ดังนั้นจึงพบเห็นโดยทั่วไปว่าประมงพื้นบ้านจะเคลื่อนไปที่รู้กันว่าใครจากไหนหรืออยู่ชุมชนไหน ไม่มีประมงคนไหนไม่มีหัวนอนปลายเท้า หรือไม่รู้ว่าเป็นใครมาจากไหน ซึ่งเท่ากับว่ายังคงใช้หลักการเข้าถึงทะเลโดยการเป็นสมาชิกชุมชนเช่นเดิม เพียงแต่ว่าลักษณะนี้เป็นการยอมรับของคนที่เป็นเครือข่ายชุมชนซึ่งกันและกัน หลักสำคัญของสิทธิที่สำคัญมี 2 ประการ คือ สิทธิในการใช้ประโยชน์และสิทธิของผู้มาก่อน

สิทธิในการใช้ประโยชน์ หมายถึง ชาวประมงจะได้สิทธิเมื่อใช้ประโยชน์ถ้าเลิกใช้ก็หมดสิทธิ ไม่มีใครสามารถใช้สิทธิจองหรือกักตุนไว้โดยไม่ใช้ประโยชน์ เช่น หากชาวประมงลงอวนตรงไหนตรงนั้นก็เป็นที่สิทธิของผู้นั้นทันที ไม่มีใครมีสิทธิห้ามได้

สิทธิของผู้มาก่อน หมายความว่า ใครมาก่อนก็มีสิทธิที่จะใช้ทะเลก่อนผู้อื่นจะมาแย่งไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือมีอำนาจสักเพียงใดก็ตาม โดยผู้ได้สิทธิดังกล่าวจะทำสัญลักษณ์แสดงสิทธิไว้ เช่น เวลากลางวันจะมีธงหรือเสาไม้ปักหรือลอยอยู่ และในเวลากลางคืนจะมีตะเกียงลอยอยู่เป็นระยะ ผู้อื่นที่มาทีหลังก็จะรู้ว่า

ตนเองควรจะต้องลงอวนห่างจากผู้มาก่อนกี่เมตร โดยแต่ละท้องที่ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับกระแสน้ำ เพื่อป้องกันไม่ให้อวนลอยไปพันและทับกัน

การให้สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรด้วยหลักการใช้ประโยชน์และหลักการของผู้มาก่อนนี้มีทั้งลักษณะของการให้สิทธิแบบชั่วคราว และสิทธิแบบถาวร สิทธิแบบชั่วคราวก็คือ การใช้ประโยชน์ในระยะสั้นๆ เลิกใช้ก็หมดสิทธิ ผู้อื่นสามารถใช้ต่อได้ทันที เช่น การวางอวน ไซ เบ็ด ลอบ การทอดแห

สิทธิแบบถาวร ก็คือ บุคคลจะได้สิทธิ ในการใช้ทะเลอย่างถาวร ตราบที่ยังใช้ประโยชน์อยู่ และสามารถสืบทอดทางการสืบทอดได้ด้วย สิทธิลักษณะนี้จะใช้กับเครื่องมืออยู่ตรงนั้น เช่น โพงพาง ขอบก ขอบปึก กระชังเพาะเลี้ยงและสิทธิในที่จอดเรือหน้าชุมชน แต่สิทธิแบบถาวรนี้ไม่ใช่สิทธิแบบที่รัฐรับรอง เพราะสิทธิที่รัฐรองรับนั้นเป็นสิทธิของปัจเจกบุคคลโดยสมบูรณ์ที่คนอื่นจะเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ได้ หรือเรียกว่าสิทธิในการกีดกันผู้อื่น

ประเด็นที่สอง เมื่อชาวประมงมีสิทธิที่จะเข้าถึงหรือใช้ทะเลแล้วไม่ได้หมายความว่าอะไรก็ได้ เพราะมีสิทธิอีกตัวหนึ่งตามมาเรียกว่าสิทธิในการจับ ซึ่งก็คือ ชุมชนจะดูแลด้วยว่าชาวบ้านควรจะจับสัตว์ทะเล อย่างไร

หลักการของสิทธิส่วนนี้ที่พบก็คือ ชาวประมงพื้นบ้านจะมีสิทธิจับสัตว์ทะเลเล็กต่อเมื่อใช้เครื่องมือที่ไม่ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของทะเล จึงพบได้ว่าเครื่องมือส่วนใหญ่ของประมงพื้นบ้านจะเป็นเครื่องมือที่มุ่งจับสัตว์น้ำเฉพาะอย่าง โดยมีชื่อระบุชัดเจนว่าเป็นเครื่องมือจับอะไร เช่น ไซปู ไซหมึก อวนปลาทุ อวนปลาหลังเขียว อวนกุ้ง นอกจากนี้เครื่องมือดังกล่าวยังมุ่งจับเฉพาะสัตว์ทะเลที่แต่ละประเภท ดังจะเห็นได้จากขนาดตาหรือช่องของเครื่องมือทุกประเภทที่ห่างพอดีสำหรับขนาดสัตว์ทะเลที่โตแล้ว

ประเด็นที่สาม การที่บุคคลจะมีสิทธิในทรัพย์สินหรือในทรัพยากรได้นั้น จะต้องมีการรับรองสิทธิบุคคลถึงจะเกิดสิทธิในสิ่งนั้นๆ ซึ่งในปัจจุบันรัฐจะเป็นผู้แสดงบทบาทในการรับรองสิทธิโดยมีกฎหมายเป็นเครื่องมือในการรับรองแต่ในสมัยก่อนการรับรองสิทธิในการเข้าถึงและนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์นั้นชุมชนเป็นผู้รับรองสิทธิ ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการที่บุคคลจะมีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรในเขตของชุมชนและเครือข่ายของชุมชนได้นั้นบุคคลนั้นจะต้องเป็นสมาชิกของชุมชน และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ชุมชนกำหนด ดังจะเห็นได้ว่าสมัยก่อนคนที่อื่นที่ไม่ได้ทำประมงและต้องการจะทำประมงนั้น จะต้องเข้ามาเป็นสมาชิกของชุมชนประมง

กรณีของการรับรองสิทธิในการจับสัตว์ทะเลก็เช่นกัน ชุมชนก็เป็นผู้รับรองสิทธิโดยสมาชิกจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนหรือเครือข่ายชุมชน หากไม่ปฏิบัติตามชุมชนก็ไม่รับรองสิทธิ ดังปรากฏอยู่เสมอว่าผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชน ชุมชนจะแทรกแซงถึงขนาดต้องออกจากหมู่บ้านไปอยู่ที่อื่นก็มี

ประเด็นที่สี่ การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน และระหว่างชุมชนกับชุมชนอาจมีความขัดแย้งหรือโต้เถียงกันได้ตลอดเวลา เช่น การไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชน การแย่งที่ทำมาหากิน เครื่องมือประมงพัวพันกัน การขโมยเครื่องมือ ชุมชนและเครือข่ายชุมชนจึงสร้างสรรค์กลไกทางสังคมขึ้นมาเพื่อควบคุมความขัดแย้งดังกล่าว แต่จะพบว่าชุมชนแต่เดิมไม่ได้สร้างกลไกแบบใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อควบคุมดูแลเรื่องการใช้ทรัพยากรโดยเฉพาะ แต่ยังคงใช้สถาบันสังคมเดิมเป็นกลไกในการดูแล ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมแบบเดิมที่ดำเนินชีวิตแบบเป็นองค์กรรวม ไม่ว่ากิจกรรมอะไรล้วนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสถาบันดังกล่าว เช่น สถาบันศาสนา สถาบันครอบครัว สถาบันเครือญาติ สถาบันผู้อาวุโส สถาบันชุมชน เป็นต้น

ในชุมชนประมงแต่เดิมพบว่าระบบอาวุโสเป็นอีกสถาบันหนึ่งที่ทำหน้าที่ควบคุมสังคมได้เป็นอย่างดี โดยผู้ที่อยู่ในวัยที่อายุน้อยกว่าจะเชื่อฟังและให้การเคารพยำเกรงผู้ที่มีอายุรุ่นพ่อ รุ่นลุง รุ่นปู่ย่าตายาย ถ้าเกิดข้อขัดแย้งกันในชุมชนผู้อาวุโสก็จะช่วยไกล่เกลี่ยได้ นอกจากนี้ผู้อาวุโสยังสามารถทำหน้าที่ดักเตือน ให้สติ และให้ข้อคิด กับคนในชุมชนได้ตลอดเวลา หลักการที่ผู้อาวุโสใช้ว่ากล่าวดักเตือนนี้ส่วนใหญ่จะมาจากประสบการณ์ชีวิตที่ยาวนานผ่านร้อนผ่านหนาวมามากและประสบการณ์ดังกล่าวก็ไม่พ้นเรื่องการอยู่กับทะเลและการอยู่ร่วมกันแบบชุมชนนั่นเอง (เลิศชาย ศิริชัย, 2545.น:144-153)

ชุมชนประมงพื้นบ้านมีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงกับทรัพยากรมาอย่างยาวนาน การดำรงชีวิตประจำวันก็ต้องมีการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรควบคู่ไปด้วยซึ่งชาวประมงพื้นบ้านจะมีโอกาสในสิทธิและการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกันเพราะชาวประมงพื้นบ้านมีการถือว่าทรัพยากรท้องทะเลเป็นของชุมชนและเป็นของมนุษย์ทุกคน โดยทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ ปกป้อง ดูแลรักษาทรัพยากรได้เท่าเทียมกัน

2.2 แนวคิดการจัดการทรัพยากร

2.2.1 การจัดการทรัพยากรประมง

กรมประมง, 2527 (อ้างถึงใน ศิริจิต พุทฺธวาท.น:9 -13) เป็นการดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้คงอยู่ตลอดไป ในขณะที่เดียวกันก็สามารถนำทรัพยากรสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ แนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการประมง มี 3 ประการคือ

1. ปรับปรุง คือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการประมงให้ถูกต้อง และเข้าใจตามกฎหมาย ข้อบังคับและข้อห้ามต่างๆที่ทางราชการได้ประกาศไปแล้วตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กระแสไฟฟ้า และระเบิดการทำประมง ซึ่งเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างร้ายแรง และได้ผลไม่คุ้มค่า รวมทั้งการปรับปรุงแหล่งน้ำให้เป็นที่เหมาะสมสำหรับที่อยู่อาศัยของปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ หรือการปรับปรุงให้เป็นที่รักษาพืชพันธุ์

2. ปกป้อง คือ การคุ้มครองป้องกัน ดูแลรักษา โดยกำหนดแนวทางไม่ให้ผู้กระทำการประมงตามข้อห้ามที่ทางราชการกำหนด พยายามหาโอกาสทำความเข้าใจกับผู้กระทำผิด ตามพระราชบัญญัติการประมง ด้วยการชี้แจง ขอร้องหรือแจ้งประกาศของทางราชการให้ทราบตลอดจนจัดเวรยาม คอยตรวจตราดูแลอย่างทั่วถึง

3. การปราบปราม คือ เมื่อใช้วิธีการขอร้อง การทำความเข้าใจไม่ได้ผล คือผู้กระทำผิดพระราชบัญญัติการประมงยังคงดื้อดึงอยู่ เห็นควรที่จะให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทำการจับกุมดำเนินคดี

2.2.2 การจัดการทรัพยากรประมงให้มีประสิทธิภาพตามนโยบายพัฒนาประมงแห่งชาติ พ.ศ.2540-2544 ประกอบด้วยมาตรการดังนี้

- 1) ควบคุมจำนวนเรือประมงและเครื่องมือประมงให้เหมาะสมกับทรัพยากรสัตว์น้ำ
- 2) ควบคุมพื้นที่แหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำรวมทั้งการควบคุมฤดูกาลจับสัตว์น้ำ
- 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการกำหนดสิทธิทำการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแก่ชาวประมงท้องถิ่น
- 4) สนับสนุนและเสริมสร้างสมรรถภาพของหน่วยต่างๆในการควบคุมการทำการประมง
- 5) ควบคุมและแก้ไขคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันและลดผลกระทบต่อทรัพยากรประมง
- 6) ติดตามและตรวจสอบสถานะการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรประมงเพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไข
- 7) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งทำการประมง
- 8) ส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการประมงและพัฒนาการประมงพื้นบ้านให้มีฐานะดีขึ้น

2.2.3 รูปแบบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี 4 ประการ คือ (สำนักงานนโยบายและแผนมทไทย, 2536)

- 1) การสงวน หมายถึง การดำรงไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติโดยปล่อยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีการเจริญเติบโต และมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามธรรมชาติทุกประการ
- 2) การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแล ป้องกัน รักษา ซ่อมแซมปรับปรุงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด โดยไม่ทำลายหรือทำให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ทั้งนี้จะให้ผู้สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไว้หลายๆ แต่ต้องนำมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ
- 3) การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุง บูรณะ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดีขึ้นและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

2.2.4 การจัดการทรัพยากรประมงโดยชุมชนมีส่วนร่วม

การพัฒนาคนในชุมชน ถือว่าคนเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดแต่มีความสำคัญที่สุดในสังคม การพัฒนาคนจึงจำเป็นต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน การพัฒนาที่มุ่งเน้นชุมชนซึ่งเป็นที่รวมของคนที่มีวิถีชีวิตเดียวกัน อยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือประกอบอาชีพเดียวกันย่อมจะนำไปสู่ผลสำเร็จที่สูง ปัจจัยที่จะทำให้สามารถบรรลุผลของการพัฒนาคนและชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้คนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในระดับการกำหนดกรอบแนวคิด นโยบายและขั้นลงมือปฏิบัติ ซึ่งการมีส่วนร่วมของคนและชุมชนในกระบวนการพิจารณาทุกระดับ จะนำมาซึ่งการพัฒนาที่สร้างสรรค์ ยั่งยืน และตรงตามความต้องการพื้นฐานที่แท้จริงของคนในชุมชน สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, 2541 (อ้างถึงใน สิริจิต พุ่มหว่า, น: 13)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่สามารถที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การให้ประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมทุกอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงาน ลงมือทำงานตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการให้เขาได้ปฏิบัติตามความ

สนใจและความต้องการของเขา การที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้เขาได้มีโอกาสพัฒนาตนเองยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นความจำเป็นและสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการสร้างเสริมความรู้สึกรับผิดชอบในตัวเองและความรู้สึกเป็นเจ้าของ อันจะมีผลต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่นๆ ในภายหน้าอีกมาก

นอกจากนั้นแล้วชุมชนมีการกำหนดพื้นที่ในชุมชนที่มีความชัดเจนและให้สิทธิแก่ชุมชนท้องถิ่นในการแสวงประโยชน์หรือทำการประมงในเขตนั้น ซึ่งจะมีผลเป็นการกั้นบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่สมาชิกของชุมชนออกไปจากการใช้ทรัพยากรนั้น หรือที่มักจะเรียกกันว่า “สิทธิหน้าบ้าน” ควบคู่ไปกับสิทธินี้ก็คือ การมีกฎเกณฑ์ในกลุ่มเกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากร ตลอดจนการใช้กฎเกณฑ์เหล่านั้นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการแบบนี้คือ จะต้องมีการสร้างของชุมชนที่เข้มแข็งและชัดเจนเพียงพอที่จะสร้างกฎเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันและบังคับให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ นอกจากนี้ก็ต้องให้อำนาจตามกฎหมายแก่ชุมชน ในการกั้นบุคคลภายนอกโดยเฉพาะเรือประมงพาณิชย์ที่จะเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรชายฝั่งทะเลโดยผิดกฎหมายได้ สำหรับประการหลังนี้ หลายฝ่ายยังไม่มี ความมั่นใจว่าชุมชนจะมีกำลังมากพอที่จะสกัดกั้นไม่ให้เรือประมงพาณิชย์มาใช้ทรัพยากรในเขตของตนเองได้ (กอบกุล ราชะนาคร, 2543. น: 420)

การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่จะเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า พร้อมๆกับการเรียนรู้ธรรมชาติของท้องทะเลและสัตว์ทะเลทำให้ชุมชนมีการคิดวางแผนในการประกอบอาชีพเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรท้องทะเลหรือส่งผลกระทบต่อท้องทะเล เช่น การใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นในการออกแบบเครื่องมือประมงเพื่อเพิ่มการขยายพันธุ์ของสัตว์ทะเลและลดการทำลายทรัพยากร ดังที่มีผู้ใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายล้างก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ซึ่งแนวคิดการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้สอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรของชุมชนประมงพื้นบ้าน โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรท้องทะเลอย่างยั่งยืน

2.3 แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

2.3.1 ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป็นคำที่มีรากฐานมาจากหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ การเพิ่มผลผลิต และการใช้หรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด รู้จักถนอมในการใช้ เพื่อให้มีไว้ใช้ เพื่อใช้อย่างยาวนานจนถึงคนรุ่นหลัง

การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เพื่อให้มีมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดี โดยไม่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมนั้นด้วยประสิทธิภาพลง หรือกระทบกระเทือนต่อคนรุ่นหลัง

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สนองความต้องการของปัจจุบันโดยไม่ทำให้ประชาชนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองความต้องการของเขาเอง โดยหมายรวมถึงการบริหารจัดการที่สามารถรวมเอาปัจจัยต่างๆ ในด้าน คน ทุน องค์ความรู้ เทคโนโลยี ศาสนา วัฒนธรรม และอื่นใด รวมทั้งการมีส่วนร่วมที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน มาทำให้สังคมดีขึ้นและเจริญขึ้นอย่างยั่งยืน คือ บังเกิดความสามัคคีและสมานฉันท์

การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การบริหารพัฒนาทรัพยากรทุกด้านให้เกิดประโยชน์ต่อทุกกลุ่มในสังคม และสามารถนำผลที่ได้มายกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็อนุรักษ์ทรัพยากรไว้ให้คนรุ่นหลังได้ใช้ดำรงชีวิตและพัฒนาสังคมอย่างไม่ขาดแคลน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะบรรลุถึงสภาพสังคมที่ยั่งยืน กล่าวคือ

- 1) การเปลี่ยนแปลงของพลโลกคงที่ อัตราการเกิดการตายเท่ากัน
- 2) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องได้รับประโยชน์สูงสุด ในขณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
- 3) มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะที่เดียวกันก็มีการกระจายทรัพยากรออกไปในสังคมอย่างทั่วถึง
- 4) มีการหมุนเวียนเอาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้
- 5) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะต้องอยู่บนหลักการต่อรองเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของคนทุกหมู่เหล่าในสังคม

การใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดในการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นผลสืบมาจากการเกิดสภาวะความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่นับวันจะทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อคนเราเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่องค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมสมัชชาขึ้น ในระหว่างวันที่ 3-14 มิถุนายน พ.ศ.2535 ว่าด้วยเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ที่เมืองริโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล การประชุมครั้งนั้นได้มีการลงนามรับรอง แผนการปฏิบัติ 21 (Agenda) ซึ่งถือว่าเป็นแผนแม่บทของโลก สำหรับการดำเนินงานที่จะให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านต่าง ๆ ขึ้น

นับตั้งแต่นั้นมาคำว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (sustainable development) ได้รับความสนใจและนำไปใช้ในการดำเนินการโครงการต่าง ๆ มากขึ้น การพัฒนาปัจจัยสำคัญประการแรกที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาก็คือ “ทรัพยากรธรรมชาติ” ซึ่งนำมาใช้เป็นต้นทุนในกระบวนการผลิตเป็นปัจจัยแรก ซึ่งถ้าหากการนำมาใช้นั้นไม่ถูกต้องเหมาะสมก็อาจให้ได้รับผลไม่คุ้มค่า ส่งผลเสียหายจากของเสียหรือกากที่เป็นพิษทั้งในปัจจุบันและอนาคต

แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น กำหนดเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อการรักษาคุณภาพอย่างยั่งยืนและเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยในปัจจุบัน แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีการประยุกต์เพื่อให้เหมาะสมกับการดำเนินงานในสาขาต่าง ๆ มากขึ้น โดยสามารถจำแนกแนวทางการประยุกต์ แนวความคิดดังกล่าวเป็น 2 แนวทางสำคัญ คือ

1. แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยยึดถือการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับการพิทักษ์รักษาคุณภาพของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัด
2. แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยยึดถือการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์เป็นสำคัญ เป็นแนวความคิดที่ยึดเอามนุษย์เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง ในการดำเนินการใดๆ มีขึ้นเพื่อตอบสนองหรือรองรับความต้องการของมนุษย์ทั้งสิ้น โดยในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการดำเนินการเพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผู้ที่ยึดถือแนวทางนี้ จัดเป็นนักนิเวศวิทยาแนวต้น โดยมีความเชื่อมั่นว่าการพัฒนาควรอยู่บนพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ คือ การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและมีการจัดการที่ดี (วสิน องค์กรพัฒนากุล, 2548. น: 89)

2.3.2 เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เป้าหมายหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และสังคมมนุษย์ ซึ่งสมาชิกในสังคมนั้น ต้องได้รับการตอบสนองต่อความต้องการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างผาสุกภายในระบบนิเวศและสามารถเก็บรักษาสภาพดังกล่าวไว้ให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้อย่างต่อเนื่อง โดยที่ Center for Policy Alternatives (1995) (อ้างถึงใน วศิน องค์กรพัฒนากุล, 2548. น: 90 - 91) สรุปเป้าหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับประเทศ ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้มีการบูรณาการแนวความคิดการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กันไปในกระบวนการตัดสินใจในทุกระดับ
2. สนับสนุนแนวความคิดการพิจารณาต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมและต้นทุนทางสังคมในการดำเนินโครงการพัฒนา
3. มุ่งหวังอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบเสมอภาค โดยต้องมีการกระจายโอกาสของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน
4. สนับสนุนการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ
5. เพิ่มประสิทธิภาพและปรับปรุงรูปแบบของการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีความจำเป็นอย่างยั่งยืน การดำรงชีวิตของมนุษย์เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่องและยาวนาน

2.3.3 หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับสิ่งที่มีชีวิตบนโลกโดยพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินกำลังการผลิตของทรัพยากรธรรมชาตินั้นๆ ดังนั้น หลักการสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงต้องหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาวิธีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดถือหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่นำเสนอในการประชุม UNCED ในปี ค.ศ.1992 เป็นสำคัญ โดยจำแนกได้ดังนี้ (วศิน องค์กรพัฒนากุล, 2548. น: 89)

1. ความร่วมมือระหว่างประเทศทางสิ่งแวดล้อม
2. การให้คำแนะนำในเรื่องทางสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง
3. หลักการป้องกันล่วงหน้า

4. สิทธิของรัฐในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ
5. ความเสมอภาคในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
6. การแจ้งเหตุฉุกเฉินที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
7. หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย
8. สิทธิในสิ่งแวดล้อม
9. ความยุติธรรมในสิ่งแวดล้อมสำหรับชนยุคอนาคต
10. การจัดการปัญหาความยากจน
11. พันธกรณีร่วมและพันธกรณีที่แตกต่าง
12. การมีส่วนร่วมของประชาชน
13. การไม่เลือกปฏิบัติทางสิ่งแวดล้อม
14. การระงับข้อพิพาทอย่างสันติ

2.3.4 แนวทางในการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

1. ประชาชนและภาครัฐต้องช่วยกันควบคุมและวางมาตรการในการจำกัดการปลดปล่อยของเสียที่สร้างขึ้นให้ออกสู่ธรรมชาติให้น้อยลง
2. ประชาชนและภาครัฐต้องรู้จักวิธีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดผลคุ้มค่า
3. ประชาชนทุกคนต้องเกิดจิตสำนึกร่วมกัน โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสม ได้แก่ การลด การใช้ทรัพยากรให้น้อยลง รู้จักการนำมาใช้ซ้ำ รู้จักการซ่อมแซมให้มีสภาพดีและนำกลับมาใช้ใหม่ได้
4. ภาครัฐควรวางมาตรการการกระจายรายได้ออกไปสู่ภาคประชาชนในทุกกลุ่มทุกอาชีพ เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพราะถ้าเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจแล้วจะส่งผลให้ประชาชนขาดความสนใจต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ภาครัฐควรวางมาตรการในการควบคุมอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากร มิฉะนั้นแล้วประชากรที่เพิ่มขึ้นมีความต้องการใช้ทรัพยากรมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาด้านการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

2.3.5 การพัฒนาการประมงอย่างยั่งยืน

จะต้องมีเครื่องมือที่ดี คือการจัดการประมงทั้งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอย่างเหมาะสม มีการประนีประนอมระหว่างภาครัฐเอกชนและสถาบัน ตราบใดที่ไม่มีการประนีประนอมและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน การพัฒนาการประมงแบบยั่งยืนก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จ การพัฒนาการประมงแบบยั่งยืนมีองค์ประกอบหลายอย่าง คือ

- 1) ต้องมีการจัดการประมงที่ดีมีประสิทธิภาพ
- 2) ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญ มีประสบการณ์และมีวิสัยทัศน์
- 3) ต้องมีการร่วมมือระหว่างกัน ในการจัดการประมง

การพัฒนาทรัพยากรแบบยั่งยืนเป็นการรักษาและถนอมทรัพยากรให้มีใช้อย่างยาวนาน รวมทั้งการพัฒนาชีวิตและสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพได้ เช่นเดียวกันกับการพัฒนาทรัพยากรอย่างยั่งยืนของชาวประมงพื้นบ้านที่เน้นให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก่อน โดยการประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้เลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งนำไปสู่การรู้จักพอไม่เห็นแก่ตัว และมีการร่วมมือกันในการปกป้อง รักษาทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ลูกหลานและคนรุ่นต่อไปได้มีโอกาสใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องทะเลด้วยเช่นกัน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วก็นำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืน

2.4 การพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ

2.4.1 สำนักงานประมงจังหวัด

การดำเนินกิจกรรมของโครงการได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากสำนักงานประมงจังหวัด ในด้านการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นหน้าที่และภารกิจหลักของสำนักงานประมงจังหวัดในการณรงค์การอนุรักษ์ ฟื้นฟู ซึ่งมีการกิจ ดังนี้

1. ดำเนินการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของกรมประมงภายในเขตพื้นที่จังหวัด
2. ศึกษาวิจัย วิเคราะห์และประเมิน เผยแพร่ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการประมงทุกสาขา
3. ดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุม กำกับ ดูแล ด้านการประมงตาม พรบ. และกฎหมายที่

เกี่ยวข้อง

4. จัดทำแผนพัฒนาด้านการประมง ฐานข้อมูลประมง กำหนดรับรองมาตรฐานแหล่ง

เพาะเลี้ยง

5. พื้นฟูทรัพยากรประมงโดยให้ราษฎรมีส่วนร่วมทั้งการบริหารจัดการทรัพยากรประมง เพื่อให้เกิดผลผลิตการประมงและสิ่งแวดล้อมโดยคงความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

6. ให้คำปรึกษา แนะนำ และสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นดำเนินการเกี่ยวกับ การเพาะเลี้ยงและบริหารแหล่งน้ำ

7. การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ

8. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

จะเห็นได้ว่าภารกิจหลักของสำนักงานประมงจังหวัดปัตตานีจะมีความเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรประมงของท้องถิ่น โดยท้องถิ่นมีการประสานงานและร่วมมือกับสำนักงานประมงจังหวัดในการดำเนินการดูแลและจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ในด้านกฎหมายที่ท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการจัดการ โดยมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานประมงทำหน้าที่ในการสนับสนุนข้อมูลและให้คำปรึกษาแก่ชุมชนประมงพื้นบ้านในด้านต่างๆ เช่น

1. การวางแผนในการกำหนดนโยบายและกฎหมายที่ชัดเจนร่วมกับชาวบ้าน
2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนากลไกการทำงานระหว่างชาวประมงพื้นบ้าน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่ได้เข้ามาตกลงร่วมกันในการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากร
3. การจัดกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ เช่น การจัดสร้างและวางปะการังเทียมเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำขนาดเล็กริมชายฝั่งทะเล ซึ่งนำไปสู่การประกอบอาชีพที่ยั่งยืนของชาวประมงพื้นบ้าน (สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี)

2.4.2 ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลปัตตานี มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้ (ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลปัตตานี)

1. วางแผน,ควบคุม,ป้องกัน ติดตาม เฝ้าระวัง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงทะเล
2. วางแผน ควบคุม การทำผิดกฎหมายว่าด้วยการประมงและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง
3. การควบคุมพื้นที่แหล่งทำการประมง
4. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้การทำการประมงอย่างรับผิดชอบ
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนและองค์กรส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงทะเล

6. จัดทำฐานข้อมูลในการปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบ
7. ให้ความช่วยเหลือชาวประมงและผู้ประสบภัยทางทะเล

การประสานความร่วมมือระหว่างศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลปัตตานีและชาวประมงพื้นบ้านจะมีการร่วมมือในด้านการแก้ไขปัญหาเรืออวนรุน อวนลาก ซึ่งเป็นประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ห้ามใช้เครื่องมืออวนรุนประกอบเรือยนต์ทำการประมงในพื้นที่บางแห่ง ฉบับลงวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ให้มีการบังคับใช้อย่างเป็นจริง

2.5 การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล

การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลในปัจจุบันมีทั้งการจัดสร้างแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นและปะการังเทียมแบบคอนกรีต เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยให้กับสัตว์น้ำ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องปะการังเทียมในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

2.5.1 ช้าง ปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน

ช้าง เป็นปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน มีหน้าที่ช่วยในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำวัยอ่อนและยังทำหน้าที่เป็นเครื่องล่อ เพื่อให้สัตว์น้ำมาอาศัยอยู่รวมกันและง่ายต่อการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้านอีกด้วย ทั้งนี้เพราะโดยลักษณะของช้าง ปะการังเทียมแบบพื้นบ้านนั้น มีการนำทางมะพร้าวมาผูกกับไม้ไผ่แล้วถ่วงด้วยกระสอบบรรจุทราย ทั้งนี้เกิดจากการเฝ้าสังเกตของชาวประมงพื้นบ้านพบว่าทางมะพร้าวมักมีกลิ่นหอมที่สามารถดึงดูดสัตว์น้ำได้ โดยลักษณะของช้างนั้นเมื่อทิ้งลงในทะเลจะมีไม้ไผ่โผล่ลอยอยู่เหนือน้ำเป็นสัญลักษณ์ให้ชาวประมงมองเห็นได้ วัสดุที่นำมาทำช้างปะการังเทียมมักใช้วัสดุธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ย่อยสลายได้ง่ายและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ทางทะเล

กรณีตัวอย่าง การจัดทำช้างของชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ความเป็นมาของการทำช้าง จากคำบอกเล่าของชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนบ้านทอน เชื่อว่าการทำช้างมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เนื่องจากชุมชนบ้านทอนไม่มีแหล่งที่สัตว์ทะเลเข้ามาอาศัย ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านจับปลาได้ยาก เหตุผลหลักของการทำช้าง คือ ต้องการให้ช้างเป็นแหล่งที่พักพิงของปลา เพื่อให้ชาวประมงพื้นบ้านจะได้เข้าไปทำมาหากินในบริเวณที่วางไว้ (โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้, น: 48-56)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแหล่งพักพิงของสัตว์ทะเล
2. เพื่อเป็นแนวอนุรักษ์ 3,000 เมตร
3. เพื่อเป็นสื่อกิจกรรมให้ชาวบ้านได้ทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีและจิตสำนึกการอนุรักษ์

รูปแบบการจัดการและพื้นที่วางผัง

การทำผังแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ชึ่งส่วนตัวและชึ่งส่วนรวม ชึ่งส่วนตัวชาวประมงพื้นบ้านชุมชนบ้านทอนจะเป็นผู้จัดการทำเองนำไปทึงเองในพื้นที่ชึ่งเข้าใจร่วมกันทึงหมุ่บ้านว่า เป็นของคนๆนั้น ส่วนชึ่งส่วนรวม มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาดูแลการจัดชึ่ง ในที่นี้ก็คือ สมาชิกชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดนราธิวาส การเข้าไปใช้ประโยชน์จากชึ่งส่วนรวมนั้น สมาชิกชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดนราธิวาสเป็นผู้เข้าไปใช้ประโยชน์ อย่างไรก็ตามชมรมชาวประมงพื้นบ้านมีชึ่งในลักษณะนี้น้อย

การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ

หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนทั้งเรื่องแนวคิดและงบประมาณการทำชึ่ง มีดังนี้

1. โครงการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
3. องค์การบริหารส่วนตำบลโคกเคียน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส
4. โครงการพัฒนาชุมชนเป็นสุขที่ภาคใต้

แนวทางการจัดทำชึ่งในอนาคต

ชาวประมงพื้นบ้านชุมชนบ้านทอน มีแนวทางการจัดการทำชึ่งในอนาคต ดังนี้

1. ปรับปรุงและขยายแนวคิดในการทำชึ่งไปยังพื้นที่อื่น
2. ขยายแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเล
3. เชื่อมโยง ประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวเขตอนุรักษ์ 3,000 เมตรจากเขตชายฝั่งอย่างชัดเจน
2. เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ทะเล
3. ชาวประมงพื้นบ้านได้ร่วมมือกันทำงานเกิดความรักหวงแหนต่อทรัพยากรชายฝั่งทางทะเล รวมทั้งได้เกิดความรักสามัคคีขึ้นในหมู่คณะ

ปัญหาและอุปสรรค

1. หน่วยงานราชการยังไม่เห็นสำคัญและคุณค่าของการทำซั้ง
2. ประมงพาณิชย์ลักลอบเข้ามาทำลายซั้งของชาวประมงพื้นบ้านได้รับความเสียหาย โดยการตัดเชือกซั้ง
3. ปัญหาเรื่องงบประมาณในการทำซั้ง

2.6.1 ปะการังเทียม

เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ อย่างมีแบบแผน เพื่อดัดแปลงสภาพของพื้นที่ท้องทะเลให้อุดมสมบูรณ์ให้เหมือนสมัยก่อน โดยปะการังตามธรรมชาติมีการถูกทำลายและเหลือจำนวนน้อยลง โดยการจัดทำสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยหรือเรียกง่าย ๆ ว่า **บ้านปลา** เลียนแบบบริเวณที่มีกองหินใต้น้ำ ซากเรืออัปปาง หรือแนวปะการังธรรมชาติ โดยการใช้วัสดุที่แข็งแรง ทนทาน มีน้ำหนัก สามารถต้านทานกระแสน้ำได้ ราคาไม่แพง มีรูปแบบที่มีช่องเงาให้สัตว์น้ำกำบังหรือหลบซ่อนตัวได้ และนำไปวางรวมกลุ่มกันในบริเวณต่างๆ ตามแนวชายฝั่งที่เหมาะสม

ปะการังเทียม มีชื่อเรียกเป็นทางการในภาษาอังกฤษว่า อิมมิเตชัน รีฟ (Imitation Reef) ความหมายก็คือ กองหินเทียมที่ใต้น้ำ เป็นการเลียนแบบ โขดหิน หรือหินกองใต้น้ำ ซึ่งนักตกปลาทางทะเลจะรู้จักกันดี แต่ในบ้านเราใช้คำว่า ปะการังเทียม(www.savekohsurin.com) วัสดุที่ใช้ก่อสร้างนั้นเป็นคอนกรีตล้วน เรียกว่า มาลินไทด์ ซึ่งเป็นคอนกรีตที่ไม่ถูกกัดเซาะจากน้ำเค็ม โดยดำเนินการในหลายพื้นที่ อาทิ จังหวัดเพชรบุรี, ชุมพร, พังงา, ปัตตานี, นราธิวาส, ตราด, สุราษฎร์ธานี และในปี 2549 นี้ จะมีการดำเนินการจัดสร้างปะการังเทียม ในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และชลบุรี แต่ในบางท้องถิ่นไม่ได้มีสิ่งของดังกล่าวเสมอไป จึงต้องหาวัสดุอื่นมาทดแทน เช่น ยางรถยนต์ที่ไม่ใช่แล้ว เนื่องจากมีปริมาณเหลือใช้ค่อนข้างมาก จึงมีการนำมาคัดรวมกันเป็นชุดๆ ชาวประมงท้องถิ่นสามารถทำได้เองในราคาที่ค่อนข้างถูก

- **วัตถุประสงค์ของการจัดวางปะการังเทียม**

- เพื่อฟื้นฟูสัตว์น้ำ (fish aggregation device) ในอดีตอาจใช้เป็นวัสดุธรรมชาติ เพื่อการประมงให้จับปลาได้ง่ายขึ้น ปัจจุบันพัฒนาเป็นหลายรูปแบบ มีการถกเถียงกัน เรื่องของว่าเป็นเพียงแค่การรวมฝูงปลาให้มาจับกัน ซึ่งจะไม่เป็นผลดีต่อทรัพยากรสัตว์น้ำโดยรวม แต่จากข้อมูลวิชาการ ณ วันนี้ยืนยันได้ว่า หากทำดีพอแล้วจะเป็นเหมือนบ้านใหม่ให้สัตว์น้ำ เพิ่มพื้นที่อาศัยขยายพันธุ์ และหลบซ่อนจากภัยอันตรายและเครื่องมือประมง วัสดุและรูปแบบที่ใช้ในปัจจุบันเป็นปูนหล่อกลวงรูปสี่เหลี่ยม 1*1 เมตร เนื่องจากมีผลงานวิจัยรองรับว่าเหมาะสม และไม่เป็นพิษกับสิ่งแวดล้อม

- เป็นเครื่องมือในการจัดการการประมง (tool for fishery management)

ใช้ในกรณีที่พื้นที่มีปัญหาระหว่างประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอวนลาก และอวนรุน กับประมงพื้นบ้านซึ่งทำมาหากินอยู่ใกล้ฝั่ง ในปัจจุบันนิยมกระทำกันโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพื้นบ้าน เนื่องจากในทางกฎหมาย เขต 3,000 เมตรจากฝั่งก็ห้ามการใช้เครื่องมือประมงบางประเภทอยู่แล้ว จึงไม่ถือว่าเป็นการลดรอนสิทธิของประมงพาณิชย์ แต่เป็นเครื่องมือเพิ่มเติมเพื่อให้มาตรการทางกฎหมายมีผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น

- เป็นแนวปะการังเทียม (artificial reef)

อันนี้เป็นลักษณะของการฟื้นฟูแนวปะการังธรรมชาติให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น แต่การใช้ปะการังเทียมเพื่อจุดประสงค์นี้มีข้อควรคำนึงมาก โดยสรุปแล้วจะใช้วิธีนี้สำหรับพื้นที่ๆ มีปัญหาเรื่องพื้นที่ลงเกาะของตัวอ่อนปะการัง เช่น เกิดปัญหาจากตะกอนบนแผ่นดินลงมาทับถม และหากมีตัวอ่อนปะการังในมวลน้ำอยู่แล้ว ก็ปล่อยไปตามธรรมชาติ แต่หากไม่มีตัวอ่อนของปะการังในธรรมชาติ อาจใช้วิธีย้ายปลูกได้ วัสดุและรูปแบบที่ใช้เหมือนกันข้อ 1 หรืออาจเป็นลักษณะอื่นเช่น reefball ท่อซีเมนต์ติดกัน เป็นต้น

- เป็นแหล่งดำน้ำเทียม (artificial diving site)

อันนี้ชัดเจน เพื่อการเป็นแหล่งดำน้ำ จะทำรูปอะไรก็ได้ ทำให้มีคนมาดำน้ำตามวัตถุประสงค์ของมัน แต่ต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เงื่อนไขที่ควรคำนึงคร่าวๆ ปัจจุบันคือ วัสดุต้องไม่เป็นพิษกับสิ่งแวดล้อม ต้องไม่วางบนแนวปะการังจริง ไม่ขวางกระแสน้ำจนเกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง อยู่ในความลึกที่เหมาะสม (มักไม่เกิน 20 เมตร) ที่สำคัญนอกเหนือจากที่กล่าวมาคืออยู่ในจุดที่คนมาดำน้ำ เนื่องจาก (เชื่อกันว่า) ลดผลกระทบจากการดำน้ำได้บ้าง โดยเฉพาะกับพวกมือใหม่ และ dive แรกของการดำน้ำ (www.savekohsurin.com)

- **ประโยชน์ของการจัดสร้างปะการังเทียม**

- ช่วยตอบสนองการขยายตัวทางธุรกิจค้ำน้ำและมีประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว
- ป้องกันการกัดเซาะและพังทลายของชายฝั่ง และยังป้องกันการทำการประมงที่ผิด

กฎหมายด้วย

- การแก้ปัญหาด้านทรัพยากรทางทะเล สร้างสมดุลในธรรมชาติ ซึ่งสามารถใช้ปะการังเทียมมาเป็นมาตรการจัดการประมงชายฝั่ง ป้องกันเรืออวนลากอวนรุนเข้ามาแย่งพื้นที่ของชาวประมง

- เพื่อดึงดูดสัตว์น้ำให้เข้ามาอยู่อาศัย ช่วยให้สัตว์น้ำมีแหล่งอาหาร-แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำทะเล

- ปะการังเทียมเป็นการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำโดยรวม มีสัตว์น้ำนานาชนิดอาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งกุ้ง, หอย, ปลู และปลาหลายชนิดที่เป็นปลาประจำถิ่น เช่น กลุ่มปลากะพงหลายชนิด, ปลาเก๋า และปลาในแนวปะการังทั่วไป

- ปะการังเทียมจะให้ประโยชน์กับชาวประมงพื้นบ้านในแนวน้ำตื้นค่อนข้างมากในด้านที่ช่วยเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ ในบริเวณที่มีปลาอาศัยอยู่น้อย หรือไม่เคยมีปลามาก่อน

- **ประวัติการก่อตั้งโครงการปะการังเทียม**

นายสำราญ รักษาติ รองอธิบดีกรมทรัพยากรทะเลและชายฝั่งกล่าวว่า กรมฯ ได้จัด “โครงการจัดสร้างปะการังเทียม” ขึ้นด้วยการนำวัสดุที่แข็งแรงทนทานมีน้ำหนักที่สามารถต้านทานกระแสน้ำได้มาวางรวมกันอย่างมีแบบแผนและเพื่อดึงดูดสัตว์น้ำให้เข้ามาอยู่อาศัย ช่วยให้สัตว์น้ำมีแหล่งอาหาร-แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำทะเล ซึ่งเป็นการบูรณาการความร่วมมือที่เด่นชัดระหว่าง 5 หน่วยงานได้แก่ กรมทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง กองทัพเรือ กรมประมงและกรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี โดยทั้ง 5 หน่วยงานจะร่วมกันพิจารณาพื้นที่ที่เหมาะสมในจังหวัดที่ชาวประมงได้รับความเดือดร้อน จากปริมาณสัตว์น้ำที่น้อยลงโดยเร่งสร้างปะการังเทียม เพื่อเป็นแหล่งอาศัยใหม่ของสัตว์น้ำ

(www.savekohsurin.com)

- ปะการังเทียมแบบต่างๆ

ภาพที่ 1: ปะการังเทียมแบบท่อคอนกรีต

กรมทางหลวงได้นำมเกล้าถว้ย ท่อคอนกรีตกลมใช้แล้วจากการซ่อมแซมถนน

ภาพที่ 2: ปะการังเทียมแบบแท่งคอนกรีต

แท่งคอนกรีตขนาด 1.5 เมตร เป็น
ขนาดเหมาะสมที่สุดที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
มีพื้นที่หน้าตัดโครง 17 x 17
เซนติเมตร น้ำหนักประมาณ 1,060
กิโลกรัม และมีน้ำหนักในน้ำทะเล
ประมาณ 600 กิโลกรัม

ภาพที่ 3: ปะการังเทียมแบบตู้รถไฟ

ภาพที่ 4: ปะการังเทียมแบบรถยนต์/รถถัง

กรณีตัวอย่าง การทำปะการังเทียมตามโครงการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส

โครงการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส เริ่มดำเนินกิจกรรมต่างๆมาตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 มีการติดตามศึกษาผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องทั้งจากภาครัฐบาล มหาวิทยาลัยและภาคเอกชนทำให้ทราบว่าผลของโครงการนี้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะการเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์ทะเล ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านซึ่งตั้งชุมชนอยู่ตามริมฝั่งทะเลของทั้งสองจังหวัดสามารถทำมาหากินกับท้องทะเลหน้าบ้านได้สะดวกมากขึ้น ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านที่ดีขึ้นเป็นลำดับ

การเริ่มต้นโครงการ เกิดขึ้นในช่วงสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จแปรพระราชฐานไปทรงงานและทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ ช่วงที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประชาชนที่บ้านละเวง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี ได้มีประชาชนเข้ามาถวายฎีกา กราบบังคมทูลขอพระราชทานความช่วยเหลือให้พิจารณาช่วยฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเล เนื่องจากในช่วงเวลานับตั้งแต่พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ปริมาณสัตว์ทะเลลดลงเป็นจำนวนมากส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านย่ำแย่ลง มีรายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว

หลังจากรับทราบปัญหาแล้วสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถได้ทรงประชุมปรึกษาหารือกับข้าราชการระดับสูงที่เกี่ยวข้องกับปัญหานี้ โดยมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือการดำเนินการจัดสร้างแหล่งอาศัยให้กับสัตว์ทะเล (ปะการังเทียม) เพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยต้องดำเนินการอย่างรีบเร่ง(โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้, น: 53-58)

พื้นที่ดำเนินการ

พื้นที่ดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส ดังนี้

1. พื้นที่จังหวัดปัตตานี ตลอดแนวชายฝั่ง 116 กิโลเมตร ครอบคลุมหมู่บ้านประมง 50 หมู่บ้าน 18 ตำบล 6 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอหนองจิก อำเภอเมือง อำเภอยะหริ่ง อำเภอปะนาเระ อำเภอสายบุรี และอำเภอไม้แก่น
2. พื้นที่จังหวัดนราธิวาส ตลอดแนวชายฝั่งทะเล 80 กิโลเมตร ครอบคลุมหมู่บ้านประมง 22 หมู่บ้าน 9 ตำบล 2 อำเภอประกอบด้วยอำเภอเมืองและอำเภอตากใบ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราษฎรในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเล จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส
2. เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศและที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งทะเลและแหล่งน้ำภายในที่เชื่อมโยงกับชายฝั่งทะเลของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส ได้แก่ การฟื้นฟูป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำและแหล่งหญ้าทะเล
3. เพื่อเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำโดยการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำชนิดต่างๆที่เหมาะสมปล่อยลงสู่ทะเลและแหล่งน้ำภายในเพื่อให้แพร่ขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ
4. เพื่อจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลและซั้งให้เป็นที่อยู่อาศัยและที่หลบภัยของสัตว์น้ำ ตลอดจนเป็นแหล่งทำประมงพื้นบ้าน
5. เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำประมงในเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำและการแปรรูปสัตว์น้ำ

เป้าหมายการดำเนินงาน

1. ครีวเรือนประมงทะเลชายฝั่งพื้นบ้านในเขตจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 7,900 ครีวเรือน มีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
2. ระบบนิเวศชายฝั่งทะเล เช่น ป่าชายเลน แหล่งหญ้าทะเลและพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้รับการฟื้นฟู
3. สร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ
4. ให้ชาวประมงและประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมง
5. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริเวณแหล่งประมง

การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลทั้งรูปแบบปะการังเทียมแบบพื้นบ้านและปะการังเทียมจากโครงสร้างต่างๆ เป็นการสร้างที่อยู่อาศัยให้สัตว์ทะเลเพื่อให้สัตว์ทะเลมีแหล่งพักพิง แหล่งอาหาร แหล่งกำบังภัย และแหล่งขยายพันธุ์เพื่อปริมาณสัตว์น้ำ ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มพื้นที่ทำมาหากินของชาวประมงพื้นบ้านอีกด้วย

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน มีดังนี้

ชำนาญ พิทักษ์และคณะ (2540) ได้วิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษาจังหวัดตรัง และจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าแนวทางและรูปแบบการจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและนำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและยั่งยืน สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกและเครือข่ายความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการกำหนดแนวทางและมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสมของฝ่ายต่างๆ โดยรูปแบบของการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติอย่างแข็งขันของชุมชนเลอองค์กรชุมชนนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีแนวทาง/ มาตรการ ดังนี้

1) การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

- การจัดทำแผนพัฒนาและจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- สนับสนุนให้องค์กรและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ติดตามตรวจสอบ และประเมินผลโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
- สนับสนุนให้มีกฎหมายรองรับสิทธิของชุมชนและชาวประมงขนาดเล็กให้มีส่วนร่วม

ในการบริหารจัดการทรัพยากรทะเล เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งโดยเฉพาะทรัพยากรประมงได้อย่างยั่งยืน

2) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

- ปรับปรุงบทบาทของภาครัฐ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
- สร้างโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งมากขึ้นเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนตัดสินใจ และติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาของรัฐที่จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่ง โดยรัฐพึงจัดให้มีขั้นตอนประชาพิจารณ์ตามควรแก่กรณี

จารึก เรื่องสุวรรณ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งเพื่อเพิ่มปริมาณปูม้าใน อ่าวพุมเรียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบล พุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ชุมชนมีการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น

กิจกรรมที่ 1 ประชุมประจำเดือน เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ กระบวนการจัดการ ทรัพยากรชายฝั่งเพื่อเพิ่มปริมาณปูม้าในอ่าวพุมเรียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบล พุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการดำเนินกิจกรรม

- ได้ทำกิจกรรมตามที่วางแผนไว้
- ได้รับความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ กระบวนการคิดเป็น ทำเป็น และเรียนรู้กระบวนการวิจัย
- ได้แนวคิดของส่วนร่วม แลกเปลี่ยนประสบการณ์
- ได้นำปัญหามาปรับปรุงแก้ไข ทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาคือดีขึ้น
- เกิดแนวทางในการพัฒนาอาชีพ
- ทำให้เกิดการประสานงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานของรัฐ
- ทำให้เกิดองค์ความรู้และถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชน

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- ได้เรียนรู้การบริหาร โครงการวิจัย
- ได้เรียนรู้กระบวนการจัดการประชุม
- ได้เกิดความรัก ความสามัคคีในกลุ่ม
- ได้เรียนรู้ความคิดของสมาชิกที่มีต่อโครงการวิจัย
- ได้เรียนรู้ความเข้าใจในตัวสมาชิกทีมวิจัย
- ได้เรียนรู้การจัดการประชุมแบบมีส่วนร่วม

กิจกรรมที่ 2 การศึกษาดูงาน

มีวัตถุประสงค์เพื่อ เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง และเป็นแบบอย่างที่ดีมาปรับใช้ใน ชุมชน รวมถึงเพื่อเชื่อมความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ

ผลการดำเนินกิจกรรม

ศึกษาฐานโครงการกระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง เพื่อเป็นนโยบายปฐมาในอำพมเรียง โดย
การมีส่วนร่วมของชุมชน

สรุปกิจกรรมการดูงาน

1. ไปศึกษาฐานที่หมู่บ้านเปร็ดโน ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด แต่ไม่ตรงเป้าหมาย
เนื่องจากไม่มีการเพาะพันธุ์ปูม้า
2. ได้ศึกษาการจัดการความเข้มแข็งของหมู่บ้านเปร็ดโน ซึ่งผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้หญิง
3. ได้ศึกษาการอนุรักษ์ป่าชายเลนหมู่บ้านเปร็ดโน
4. การแปรรูปผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น หมวก

สิ่งที่ได้เรียนรู้

1. เรื่องการบริหารกลุ่มของกลุ่มบ้านเปร็ดโน
2. ผู้นำให้ความสำคัญกับชุมชนและกลุ่มเป็นอย่างมาก
3. ได้เรียนรู้กฎระเบียบของกลุ่ม
4. การเรียกร้องของชุมชนจากรัฐ
5. การต่อสู้ของชุมชนกับนายทุน

กิจกรรมที่ 3 จัดเวทีเสนอข้อมูลโครงการวิจัยกระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งเพื่อเพิ่มปริมาณ
ปูม้าในอำพมเรียงกลุ่มเพาะพันธุ์ปูม้าคืนสู่ธรรมชาติ

วัตถุประสงค์

- เพื่อชี้แจงโครงการวิจัยกระบวนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งเพื่อเพิ่มปริมาณปูม้าในอำพมเรียง
- กลุ่มเพาะพันธุ์ปูม้าคืนสู่ธรรมชาติ
- เพื่อระดมความคิดเห็น ความร่วมมือของชาวบ้านในการแก้ปัญหาการลดลงของปูม้า
- เพื่อก่อให้เกิดการอนุรักษ์ของทรัพยากรอำพมเรียง

ผลการดำเนินงาน

- ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการทำวิจัย
- ได้แนวทางในการพัฒนาอาชีพ
- ได้เกิดการประสานงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานของรัฐ
- ก่อให้เกิดความรู้ องค์กรความรู้ ถ่ายทอดให้กับชุมชน

กิจกรรมที่ 4 ศึกษาสถานการณ์การประกอบอาชีพประมง ข้อมูลชุมชน

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ทราบข้อมูลชุมชนอย่างถูกต้อง
- เพื่อจัดทำแผนในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
- เพื่อเป็นการเปรียบเทียบก่อนและหลังการทำวิจัย

สิ่งที่ได้เรียนรู้

- เรียนรู้ข้อมูลจริงจากชุมชน โดยทีมทำวิจัย
- ได้รู้ค่าใช้จ่ายของชุมชน
- ได้รู้ความอดทนในการทำงานเป็นทีม
- ได้เรียนรู้วิธีการ ให้ชุมชนเห็นปัญหาของตนเอง

กิจกรรมที่ 5 การเพาะพันธุ์ปูม้า

วัตถุประสงค์

- เพื่อเพิ่มทักษะในการเพาะพันธุ์ปูม้า
- ปริมาณปูม้าในอ่าวพุมเรียงจะมีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
- เป็นการพัฒนาอาชีพแบบพอเพียง

ผลการดำเนินกิจกรรม

1. ความร่วมมือของชุมชน การทำกิจกรรมครั้งนี้เป็นไปเพื่อการตระหนักถึงสถานการณ์ ปัญหาของชุมชน
2. องค์ความรู้ในการเพาะพันธุ์ปูม้า ทีมวิจัยได้ทำการเพาะพันธุ์ปูม้าในทะเลเทียมและได้ความรู้จากการปฏิบัติมากมาย เช่น การใช้วัสดุในการทำกระชังที่เหมาะสม การทำน้ำเขียวซึ่งก่อให้เกิดแพลงตอน รู้จักวงจรชีวิตและธรรมชาติของปูม้า
3. การเพิ่มปริมาณปูม้าในอ่าวพุมเรียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

กิจกรรมที่ 6 การประชาสัมพันธ์

วัตถุประสงค์

- เพื่อสร้างความเข้าใจในการทำโครงการวิจัย
- เพื่อสร้างจิตสำนึก ลด ละ เลิกในการใช้เครื่องมือหรืออวนตาถี่
- เกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชน

การสื่อสารสาธารณะกับชุมชน

โดยมีกิจกรรมดังนี้

1. การกระจายข่าวสารรายละเอียดและกิจกรรมของโครงการผ่านทางสื่อวิทยุสื่อสารของเรือ
2. การติดต่อสื่อสารกับแพทย์ในตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี
3. สำนักงานเทศบาลตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี
4. การติดต่อประสานงานกับองค์กรอื่นๆ
5. การรณรงค์เผยแพร่กิจกรรมของโครงการวิจัยโดยการจัดกิจกรรมวันรณรงค์ปล่อยปูคืนสู่ธรรมชาติ
6. การจัดนิทรรศการนำเสนอโครงการ
7. กิจกรรมเยี่ยมชมศึกษาดูงานของนักเรียน
8. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยโปสเตอร์ แผ่นพับ

ปิยะ กิจถาวร(2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี : ศึกษากรณี บ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เป็นการศึกษาเพื่อตอบคำถามเรื่องการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน และบทบาทของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในการดำเนินนโยบายและบังคับใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง ศึกษากรณีบ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยวิธีการค้นหาความเป็นจริงสองด้านคือ ภายในและภายนอกชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ การศึกษาภายในชุมชนได้ใช้เครื่องมือและวิธีการศึกษาแบบของการประเมินผลสภาพแบบมีส่วนร่วม (participatory rural appraisal-PRA) สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับโลกภายนอก เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างชาวประมงพื้นบ้าน นักพัฒนาเอกชนและนักวิชาการ ในการปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง และเพิ่มพูนศักยภาพในการมองปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน

ข้อค้นพบจากการศึกษามีสามประการคือ

1. รูปแบบการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม สรุปได้ดังนี้

1.1 ความเชื่อเกี่ยวกับทรัพยากรในทะเล ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน (Common – pool Resources) เป็นขององค์อัลลอฮ์(พระผู้เป็นเจ้า) และมีผู้ที่ทำหน้าที่ในการปกป้องดูแลรักษาทะเลเรียกว่า “นบีค้อยเคห์” การใช้ประโยชน์จากทะเลจึงต้องการต่อสู้ปกป้องทะเล ต้องเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติของท้องทะเล รวมทั้ง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในทะเลต้องเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน อย่างคุ้มค่า และต้องไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน

1.2 ภูมิปัญญาของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ที่ผ่านการสั่งสม เรียนรู้ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน นำไปสู่การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในทะเลอย่างมีความรู้ ความเข้าใจในธรรมชาติของทะเลและสัตว์น้ำ การมุ่งรักษาความสมดุลของทรัพยากรให้มีใช้อย่างยั่งยืน ตัวอย่างรูปธรรมที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนคือ เครื่องมือประมงพื้นบ้าน ไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องมือ แต่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางความคิด (social construct) ที่เชื่อมโยง สัมพันธ์ สอดคล้องกับธรรมชาติของท้องทะเล ฤดูกาล อุปนิสัย ประเภทของสัตว์น้ำและระบบคุณค่าของชุมชนที่เน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างสมดุล

1.3 อุดมการณ์อำนาจและสิทธิของชุมชน ซึ่งแสดงถึงศักยภาพของชุมชนที่จะเผชิญกับภัยคุกคามจากภายนอก ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมในรูปแบบของจารีต ประเพณีและกฎเกณฑ์ของชุมชนเกี่ยวกับท้องทะเล ซึ่งมีความเชื่อว่าทะเลและทรัพยากรในท้องทะเลเป็นของส่วนรวม เป็นทะเลที่เปิดให้ทุกคน ทะเลเป็นสิ่งที่ใครจะยึดไปเป็นเจ้าของไม่ได้ และห้ามใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายล้าง เพราะจะทำให้คนส่วนใหญ่เดือดร้อน เป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรตามหลักโศกนาฏกรรมแห่งสาธารณสมบัติ และแนวความคิดในเรื่องสิทธิในเขตทะเลชุมชน (territorial use rights in fisheries-TURFs) หรือหลักการจัดการโดยท้องถิ่นที่ให้ผู้หนึ่ง ผู้ใด มีอำนาจจัดการเหนือท้องทะเล (local authorities) เป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้สำหรับแนวความคิดเรื่อง “สิทธิของชุมชน” ในทัศนะของชาวประมงพื้นบ้าน สิทธิขึ้นอยู่กับกำลังความสามารถของแต่ละบุคคลในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และยอมรับในสิทธิของผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน สิทธิของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จึงเป็นสิทธิที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ ที่ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน ไม่ใช่สิทธิที่เกิดจากการครอบครอง

2. ภัยคุกคามต่อความอยู่รอดของชุมชน

จากการวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญและวิธีการในการแก้ไขปัญหาโดยชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน พบว่าภัยคุกคามจากภายนอกที่ทำลายฐานทรัพยากรของชุมชน เกิดจากประมงพาณิชย์ที่ใช้เครื่องมืออวนรุน ที่บุกรุกเข้ามาทำการประมงในทะเลหน้าหมู่บ้าน และได้ทำลายพื้นที่ทำการประมงหน้าหมู่บ้าน ทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำและเครื่องมือประมงพื้นบ้าน และภัยคุกคามที่เกิดจากการกระทำของรัฐในรูปแบบของโครงการพัฒนาโดยการสร้างเขื่อนชลประทาน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายและบังคับใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ

3.1 นโยบายและทิศทางการพัฒนา “ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง” มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาของประเทศ จากการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพาณิชย์อย่างเข้มข้น การเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และขยายการสะสมทุน เป็นการพัฒนาแบบ “เศรษฐกิจพอเพียง” เพราะความอยู่รอดของชุมชนประมงพื้นบ้านหมายถึง การที่ชุมชนมีความสามารถ หรือมีอำนาจในการจัดการกับฐานทรัพยากรอันหลากหลายของชุมชน ซึ่งในกรณีหมู่บ้านต้นหยงเปาว์ที่ทำการศึกษาก็คือ ความสามารถในการควบคุมการจัดการทรัพยากรในทะเลและในคลอง โดยการใช้ระบบคุณค่า ภูมิปัญญา จารีตท้องถิ่นและวิถีการประกอบอาชีพ เพื่อการพึ่งตนเองและพิทักษ์รักษาระบบชีวิตนิเวศน์ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 บัญญัติกฎหมายที่รับรองระบบคุณค่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำประมงเพื่อยังชีพ และการปกป้องระบบนิเวศน์ชายฝั่งของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน ดังนี้

- การกำหนดให้พื้นที่ทะเลนับจากขอบน้ำชายฝั่งจากระยะ 3 กิโลเมตร เป็น 8 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ควบคุมเพื่อการอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำและการทำประมงพื้นบ้าน
- กำหนดให้ การกระทำประมงที่ผิดกฎหมายถึง กิจกรรมการทำประมงที่ผิดกฎหมายทั้งหมด รวมถึงความพยายามในการกระทำความผิด หรือปรากฏหลักฐานที่เชื่อได้ว่าได้กระทำความผิดมาแล้ว
- ยกเลิกเครื่องมือประมงที่ทำลายคือ เครื่องมือประมงอวนรุน อวนลาก
- เพิ่มโทษตามกฎหมายสำหรับการกระทำความผิดกฎหมายของเรืออวนรุน ให้มีอัตราโทษสูงกว่าเดิม โดยให้มีโทษปรับถึง 100,000 บาท โทษจำคุก 1 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

3.3 บัญญัติกฎหมายให้มีองค์กรตามกฎหมาย ที่เป็นอิสระ เพื่อทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย ประมงและการจัดการนโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรชายฝั่ง

ส่วนที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินโครงการวิจัย เรื่อง “รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน” เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตในการศึกษา
2. การดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ขอบเขตในการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

- เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและฐานทรัพยากรของชุมชนในสังคมยุคปัจจุบัน
- เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต

ขอบเขตด้านสถานที่

- บ้านปาตานุติ ม.3 ต. แหลมโพธิ์ อ. ยะหริ่ง จ. ปัตตานี
- บ้านตะโละสมิแล ม.2 ต. แหลมโพธิ์ อ. ยะหริ่ง จ. ปัตตานี
- บ้านตันหยงเปาว์ ม.4 ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี

3.2 การดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อยและบันทึกผลการดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 การเตรียมความพร้อมโครงการ

- การเตรียมความพร้อมของทีมวิจัย มีการสนทนากลุ่มย่อยและบันทึกผลที่เกิดขึ้นจาก

กิจกรรม

- การจัดเวทีชุมชน 3 ครั้ง มีการจัดเวทีประชุมทีมวิจัยและกลุ่มเป้าหมายเพื่อสรุปผลกิจกรรม และแนวทางในการดำเนินงานต่อ พร้อมทั้งบันทึกและสรุปผลที่เกิดขึ้นในการจัดเวทีแต่ละครั้งและนำมาปรับใช้ในการดำเนินงาน

- การจัดเวทีประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ มีการจัดประชุมเพื่อพูดคุย และกำหนดแนวทางในการดำเนินงานระหว่างกลุ่มเป้าหมาย ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อสรุป ร่วมกันในการดำเนินงาน

3.2.2 การปฏิบัติการของโครงการวิจัย มีการนำฐานคิดที่เป็นประสบการณ์ของชุมชนมา ปฏิบัติการจริงทางสังคม ใน 3 กิจกรรม คือ 1)กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ 2) กิจกรรมการปล่อยพันธุ์ สัตว์น้ำขนาดเล็ก และ 3) กิจกรรมการลาดตระเวนเฝ้าระวังเรือที่กระทำผิดกฎหมาย

ทั้งนี้ในระหว่างการปฏิบัติการของโครงการ ทางทีมวิจัยได้มีการบันทึกข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเฝ้าสังเกตประเด็นต่างๆที่เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ เช่นบริเวณพื้นที่ที่นำซั้งปะการังเทียมไป วาง , ลักษณะเด่นของพื้นที่ (พื้นที่เป็นทราย ,ดินปนทราย,โคลน ฯลฯ) ,จำนวนของซั้งปะการังเทียม ,ช่วงเวลา ที่นำซั้งปะการังเทียมไปวาง, การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน,ทัศนคติของสมาชิกในชุมชนต่อการดำเนิน กิจกรรมดังกล่าว ฯลฯ

3.2.3 ช่วงสรุปและขยายผล

- การจัดประชุมสรุปผลการปฏิบัติการในระหว่างการวิจัย มีการจัดประชุม 3 ครั้งเพื่อติดตาม ผลการปฏิบัติการ

- การจัดเวทีอภิปรายผล การจัดเวทีเพื่อนำเสนอผลงานสู่สาธารณชน

ส่วนที่ 4

ผลการวิจัย

4.1 แผนการดำเนินงานของโครงการ

แผนการดำเนินกิจกรรมของโครงการวิจัยประกอบไปด้วย 3 ส่วนด้วยกันคือ **ส่วนที่หนึ่ง** ส่วนของกระบวนการในการเตรียมความพร้อมให้กับทีมวิจัย **ส่วนที่สอง** เป็นการปฏิบัติการของโครงการวิจัย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดจากฐานคิดที่เป็นประสบการณ์ของชาวบ้าน และส่วนที่สามเป็นการสรุปและขยายผล

4.1.1 ส่วนของการเตรียมความพร้อมให้กับทีมวิจัย ประกอบด้วยการเตรียมความพร้อมของทีมวิจัย บทบาทหน้าที่ และการบริหารจัดการโครงการ กิจกรรมนี้เป็นการเสริมความเข้าใจให้แก่ผู้วิจัยโดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การสามารถทำงานวิจัยแบบชาวบ้านได้ ซึ่งหมายถึงการมีคำถามที่ต้องการรู้อย่างชัดเจน การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูล การสร้างกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล การสร้างกระบวนการเรียนรู้และนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา

นอกจากนี้ยังมีการจัดเวทีชุมชนเพื่อทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่เป้าหมายของโครงการ โดยได้มีการจัดกิจกรรมนี้ไปจำนวน 3 ครั้งด้วยกันคือ ครั้งที่ 1 เพื่อชี้แจงกับคนในชุมชนถึงรายละเอียดที่โครงการจะดำเนินการทั้งหมด และขอให้ชาวบ้านช่วยกันให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ รวมทั้งร่วมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่ทีมวิจัยจะขอความร่วมมือต่อไปเป็นระยะ ครั้งที่ 2 จัดขึ้นหลังจากที่ทีมวิจัยศึกษาข้อมูลได้ระดับหนึ่งแล้ว ซึ่งอยู่ในช่วงประมาณ 3- 4 เดือนนับแต่เริ่มโครงการ เพื่อนำความรู้ที่ได้เสนอต่อที่ประชุม และให้ที่ประชุมวิพากษ์วิจารณ์และให้ข้อมูลเพิ่มเติม และครั้งที่ 3 เพื่อพัฒนาวิธีการเขียนรายงานผลการศึกษา โดยจะจัดขึ้นในช่วงที่ทีมงานวิจัยจะต้องเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ส่วนในการจัดเวทีประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ในบทบาทและอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการร่วมกันจัดทำแผนการดำเนินงานของภาคส่วนต่างๆ ที่สนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยนี้

4.1.2 ส่วนของการปฏิบัติการของโครงการวิจัย ทางทีมวิจัยได้มีการดำเนินการดังนี้

- กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยได้มีการจัดกิจกรรมนี้ด้วยกันตลอดโครงการวิจัย โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำให้มากขึ้น

- กิจกรรมการจัดสร้างแหล่งอาศัยของสัตว์ทะเลโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน
- กิจกรรมการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลแบบคอนกรีต
- กิจกรรมการลาดตระเวนเฝ้าระวังเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมาย เพื่อป้องกันและตรวจจับเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมาย รวมทั้งเพื่อลดการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำจากเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงและเพื่อพัฒนาความร่วมมือระหว่างชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง
- การจัดประชุมสรุปผลการปฏิบัติการในระหว่างการวิจัย มีการประชุมรวมทั้งสิ้น 2 ครั้ง มีเป้าหมายเพื่อติดตามผลการปฏิบัติการในกระบวนการวิจัยทั้งหมดและนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลและการวางแผนการดำเนินงานรวมทั้งแก้ไขปัญหาคุอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการทำงาน

4.1.3 การสรุปและขยายผล เป็นการจัดเวทีอภิปรายผลวิจัย เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยสู่สาธารณชน รวมทั้งผลักดันให้ผลการวิจัยเกิดการขยายผลไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนกับชุมชนประมงพื้นบ้านอื่นๆ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

4.2 ความคืบหน้าในการดำเนินงานโครงการ

ตลอดระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ทางทีมวิจัยได้มีการร่วมกันดำเนินกิจกรรมตามแผนของโครงการวิจัยดังนี้

ช่วงเตรียมความพร้อมของโครงการวิจัย

4.2.1 การเตรียมความพร้อมให้กับทีมวิจัย ประกอบด้วยการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับทีมวิจัย จำนวน 3 ครั้งด้วยกันคือ

ครั้งที่ 1- เป็นการประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัย บทบาทหน้าที่ และการบริหารจัดการโครงการ รวมทั้งวางแผนการดำเนินโครงการ

ครั้งที่ 2 - เพื่อพัฒนาความเข้าใจและทักษะในการศึกษาข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การบันทึกข้อมูล การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

ครั้งที่ 3- เพื่อพัฒนาวิธีการเขียนรายงานผลการศึกษา โดยได้จัดขึ้นในช่วงที่ทีมงานวิจัยจะต้องเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมเป็นเวทีในการช่วยสร้างความพร้อมให้กับทีมนักวิจัยชาวบ้านได้เป็นอย่างดี รวมทั้งได้มีการวางแผนในด้านการดำเนินงานวิจัยโดยทีมนักวิจัยชาวบ้านทำให้นักวิจัยที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานวิจัยเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานวิจัยมากขึ้น เริ่มตั้งแต่ชาวบ้านเห็นปัญหาของชุมชน ร่วมคิดแก้ไขปัญหา ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและนำไปสู่การสรุปผล โดยทำให้ทีมวิจัยเกิดการเรียนรู้ในระหว่างปฏิบัติการ และสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างราบรื่นเป็นระบบและในขณะเดียวกันก็มีการจัดการและวางแผนด้านการใช้จ่ายงบประมาณ โครงการวิจัยให้เป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส รวมทั้งมีการการทำบัญชี- การเงินของโครงการวิจัยโดยทีมวิจัยเอง

4.2.2 การจัดเวทีชุมชน

การจัดเวทีชุมชนเพื่อทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่เป้าหมายของโครงการ โดยในช่วงที่ผ่านมาได้มีการจัดกิจกรรมนี้ไป คือ

ครั้งที่ 1 เพื่อชี้แจงกับคนในชุมชนถึงรายละเอียดที่โครงการจะดำเนินการทั้งหมด และขอให้ชาวบ้านช่วยกันให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ รวมทั้งร่วมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่ทีมวิจัยจะขอความร่วมมือต่อไปเป็นระยะ

ครั้งที่ 2 เพื่อศึกษาผลการปฏิบัติการและการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรและนำผลการศึกษาที่ได้เสนอต่อที่ประชุม พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ครั้งที่ 3 เพื่อให้ที่ประชุมแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมสำหรับทีมวิจัยในการนำไปปรับปรุงรายงานการวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและเพื่อหาแนวทางร่วมกันที่จะรักษาผลที่เกิดขึ้นจากโครงการให้ยั่งยืนและนำไปสู่การต่อยอดต่อไป

ผลจากการจัดเวทีชุมชนทั้ง 3 ครั้งทำให้เห็นผลจากการดำเนินโครงการวิจัยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของโครงการจนถึงสรุปโครงการ ซึ่งการจัดเวทีชุมชนเป็นการสรุปผลและรายงานผลการดำเนินงานวิจัยแต่ละกิจกรรมในแต่ละช่วงเวลาที่เกิดขึ้น ทำให้ทีมวิจัยสามารถนำผลการวิจัยมาสรุปต่อที่ประชุมและดำเนินการแก้ไขหรือปรับปรุงการดำเนินงานโครงการในขณะที่ยังมีการดำเนินงานเกิดปัญหาและต้องการข้อเสนอแนะ คำแนะนำจากชุมชนได้ ทั้งนี้จากการปฏิบัติการวิจัยซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร

ทำให้ชุมชนสามารถเข้าใจต่อวิธีการและการดำเนินงานของทีมวิจัยมากขึ้นรวมทั้งยังเป็นการทำให้ชุมชนเกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมอนุรักษ์ ป่าพุทธรักษาที่ท้องทะเลให้เกิดความยั่งยืนมากขึ้นอีกด้วย

4.2.3 การจัดเวทีประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ

ในการจัดเวทีประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันในบทบาทและอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการร่วมกันจัดทำแผนการดำเนินงานของภาคส่วนต่างๆที่สนับสนุนการดำเนินโครงการวิจัยนี้

ภาพที่ 5: เวทีประชุมชาวบ้านในการสร้างความเข้าใจในการดำเนินโครงการ

ผลจากการจัดกิจกรรมนี้ทำให้ทีมวิจัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าใจในบทบาท หน้าที่ของตนเองในการขับเคลื่อนงาน ซึ่งในขณะเดียวกันหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องมีแผนการปฏิบัติงานอนุรักษ์ฟื้นฟูเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อโครงการวิจัยขอรับการสนับสนุนในด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากร หน่วยงานต่างๆ ก็ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานเป็นอย่างดี รวมทั้งทำให้เกิดการวางแผนงานร่วมกันโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในกระบวนการร่วมปกป้อง อนุรักษ์ ป่าพุทธรักษาที่ท้องทะเลตลอดจนการร่วมสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่อง เช่น การร่วมมือกับศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลในการเฝ้าระวังการกระทำที่ผิดกฎหมายของเรืออวนรุน อวนลาก การร่วมมือกับสถานีเพาะปลูสัตว์น้ำจังหวัดปัตตานีในการร่วมกันปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็กเพื่อขยายพันธุ์สัตว์น้ำ ฯลฯ ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานของโครงการมีระบบ แบบแผนมากขึ้นและยังเป็นการสร้างความเชื่อถือให้ชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อรักษาทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ช่วงปฏิบัติการของโครงการวิจัย

การดำเนินโครงการวิจัยเป็นการวิจัยแบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเกิดจากการนำฐานคิดและประสบการณ์ของชาวบ้านในอดีตที่ต้องการแก้ไขปัญหาคาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรท้องทะเลโดยมีการดำเนินกิจกรรม 3 ด้านด้วยกัน คือ การฟื้นฟูทรัพยากรท้องทะเล การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็กและการ

เฝ้าระวังเรือที่กระทำผิดกฎหมาย โดยมีการนำมาทดสอบผ่านการปฏิบัติการจริงทางสังคมพร้อมกับการบันทึกผลและรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เกิดข้อสรุปเป็นองค์ความรู้ในการนำมาปรับเป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรท้องทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ดังกิจกรรมต่อไปนี้

4.2.4 กิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ มีการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

- กิจกรรมการจัดสร้างแหล่งอาศัยของสัตว์ทะเลโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น

โครงการวิจัยมีการดำเนินกิจกรรมการจัดทำซึ่งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย 3 ชุมชนด้วยกันคือ

1. บ้านตะโละสมิแล หมู่ที่ 2 ตำบลแหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี
2. บ้านปาตาบูดี หมู่ที่ 3 ตำบลแหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี
3. บ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี

ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายได้มีการนำฐานคิดที่ได้จากการเรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรในอดีตที่ได้มีการจัดทำซึ่ง หรือปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน ได้ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำวัยอ่อน โดยทีมวิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาและสังเกตปริมาณการเพิ่มขึ้นของจำนวนสัตว์น้ำในแต่ละรอบเดือน เพื่อทดสอบว่าจากการจัดวางซึ่งไปแล้ว จำนวนสัตว์น้ำมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นมากน้อยแค่ไหน รายได้ของชาวประมงมีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือไม่ และที่สำคัญการจัดทำซึ่งเป็นรูปแบบที่เหมาะสมหรือไม่ต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเล ซึ่งผลจากการปฏิบัติการพบว่า ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเรียนรู้ร่วมกันว่า ซึ่งสามารถเป็นแหล่งพักพิง แหล่งอาหารและแหล่งกำบังภัยรวมทั้งทำหน้าที่เป็นเครื่องล่อ เพื่อให้สัตว์น้ำมาอาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถเพิ่มพูนรายได้จากการเพิ่มขึ้นของปริมาณสัตว์น้ำในบริเวณปะการังเทียม ทั้งนี้เพราะโดยลักษณะของซึ่ง ปะการังเทียมแบบพื้นบ้านนั้น มีการนำทางมะพร้าวมาผูกกับไม้ไผ่แล้วถ่วงด้วยกระสอบบรรจุทราย ทั้งนี้เกิดจากการเฝ้าสังเกตของชาวประมงพื้นบ้านพบว่าทางมะพร้าวมักมีกลิ่นหอมที่สามารถดึงดูดสัตว์น้ำได้ โดยลักษณะของซึ่งนั้นเมื่อทิ้งลงในทะเลจะมีไม้ไผ่โผล่ลอยอยู่เหนือน้ำเป็นสัญลักษณ์ให้ชาวประมงมองเห็นได้ วัสดุที่นำมาทำซึ่งปะการังเทียมมักใช้วัสดุธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ย่อยสลายได้ง่ายและไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเล

ภาพที่ 6: ชาวบ้านได้มีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ

นอกจากนั้นในการใช้ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการทรัพยากรท้องทะเล พบว่า ซึ่งสามารถขยายพันธุ์ และเพิ่มความหลากหลายของสัตว์ทะเล และเป็นแหล่งประกอบอาชีพของชาวบ้าน เช่น การตกปลา ตกหมึก และการล้อมดักปลาไถ่ๆ ซึ่ง รวมทั้งยังเป็นแนวเขต 5,400 เมตร เพื่อป้องกันไม่ให้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพทำลายล้างสูงรุกล้ำเข้ามาในเขตชายฝั่งอีกด้วย

การทำซึ่งเกิดจากชุมชนได้มีการร่วมกันกำหนดพื้นที่ในการจัดวางซึ่งในพื้นที่ที่เหมาะสม และหลังจากนั้นก็ได้มีการดำเนินการจัดทำซึ่ง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกเพศทุกวัย เช่น กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนจะมาช่วยกันเจาะรูไม้ไผ่เพื่อไว้ร้อยเชือก เค็กๆ ก็จะช่วยกันขนทราย ส่วนผู้หญิงในชุมชนจะมาร่วมกันผูกทางมะพร้าว และประกอบอาหารเลี้ยงคนในชุมชน โดยลักษณะการทำงานนั้นจะมากันทั้งครอบครัว ทำให้คนในชุมชนได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน นอกจากนี้การทำซึ่งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านยังเป็นกิจกรรมที่สื่อให้สมาชิกในชุมชนได้มาร่วมแรงร่วมใจในการจัดทำ

ในการดำเนินโครงการวิจัยทำให้ทีมวิจัยและชุมชนเกิดการเรียนรู้กระบวนการในการจัดทำซึ่งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1) ขั้นตอนการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ : ก่อนที่จะนำซึ่งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านไปวางในทะเล ชาวประมงพื้นบ้านจะต้องร่วมกันจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เช่น การเจาะรูไม้ไผ่ทุกต้น เพื่อใช้ผูกเชือก แล้วนำไป ยึดโยงกับกระสอบบรรจุทรายไม่ให้ลอยน้ำหายไป, การร่วมกันจัดเตรียมทางมะพร้าวเพื่อให้ง่ายต่อการขนย้าย และนำไปทิ้งในทะเล รวมทั้งการร่วมกันไปดักทรายจากริมชายหาด นำไปบรรจุในกระสอบให้มีน้ำหนักมากเพียงพอต่อการถ่วงไม้ไผ่ได้

ภาพที่ 7 : ชาวบ้านได้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ซึ่งเพื่อนำไปยังจุดที่กำหนดไว้ร่วมกัน

1) ขั้นตอนการนำซั้งไปวางในทะเล : การจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านให้สำเร็จลุล่วงนั้น ชาวประมงพื้นบ้านจะต้องร่วมมือกันขนวัสดุอุปกรณ์ที่จัดเตรียมไว้จากบนบกไปสู่เรือ เพื่อนำไปวางในทะเล ซึ่งจะต้องใช้คนเป็นจำนวนมากมาช่วยกันขนย้าย แล้วนำไปวางในทะเลตามจุดที่สมาชิกในชุมชนร่วมกันกำหนดไว้

ภาพที่ 8: กลุ่มซั้ง ปะการังเทียมแบบพื้นบ้านที่ชุมชนได้มีการจัดวาง

นอกจากนี้การกำหนดจุดที่วางซั้งปะการังเทียมในท้องทะเล ก็จะต้องเกิดขึ้นจากเวทีในการประชุมพูดคุยร่วมกันของสมาชิกทุกชุมชน เพื่อที่จะให้ซั้งปะการังเทียมที่นำไปวางนั้นก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกในชุมชนย่อมจะรู้ว่าบริเวณใดในทะเลที่นำซั้งไปวางแล้ว สัตว์น้ำมักจะเข้ามาอาศัย หรือบริเวณใดในทะเลที่เมื่อนำซั้งปะการังเทียมไปวางแล้ว พื้นผิวใต้ทะเลจะสามารถช่วยยึดเกาะกระสอบบรรจุทรายให้แน่นหนายิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ซั้งปะการังเทียมมีอายุการใช้งานที่ยาวนานยิ่งขึ้น ไม่ขาดหลุดลอยไปตามกระแสน้ำ และคลื่นลมได้ง่ายนัก

3) ขั้นตอนการซ่อมบำรุงรักษาซึ่งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน : วัสดุอุปกรณ์ส่วนใหญ่ในการจัดทำซึ่งปะการังเทียมเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ ทางมะพร้าว ซึ่งย่อมจะมีการเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี มักจะไปทำการประมงในแนวบริเวณใกล้ซึ่งปะการังเทียม จึงมักจะสามารส่งเกตเห็นได้เป็นประจำเกือบทุกวันว่าซึ่งปะการังเทียมนั้นยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์หรือไม่ หากมีการเสื่อมสลาย เช่น ทางมะพร้าวมีสัตัวน้ำขนาดเล็กมากินจนหมด เพราะทางมะพร้าวมีกลิ่นหอม สามารถดึงดูดให้สัตัวน้ำมารวมฝูงอยู่ร่วมกันได้ ชาวประมงพื้นบ้านก็จะร่วมกันนำทางมะพร้าวหรือกิ่งไม้อื่น ๆ ที่พอหาได้ภายในท้องถิ่น ไปเสริมในบริเวณไม้ไผ่ของซึ่งปะการังเทียมที่ได้ไปวางไว้แล้ว ก่อนหน้านี้ เว้นแต่ว่าซึ่งปะการังเทียม ทั้งไม้ไผ่และกระสอบบรรจุทราย หมดสภาพการใช้งานก็จะต้องเริ่มต้นทำใหม่อีกครั้งในฤดูกาลถัดไปหลังจากมรสุม

4) ขั้นตอนการใช้ประโยชน์จากซึ่งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน : ลักษณะของการวางซึ่งปะการังเทียมของชาวประมงพื้นบ้านที่ได้ร่วมกันดำเนินการนี้ จะเรียกว่า “ซึ่งกลุ่ม” ซึ่งก็คือ ซึ่งที่คนหลายคนในชุมชนร่วมกันทำ ซึ่งซึ่งลักษณะนี้จะไม่มีการเป็นเจ้าของที่เป็นสิทธิสมบูรณ์ และไม่สามารถกีดกันไม่ให้บุคคลอื่นเข้าไปใช้ประโยชน์ แต่ชุมชนจะมีจารีตที่ห้ามบุคคลอื่นที่ไม่ได้ร่วมจัดทำซึ่งปะการังเทียมเข้าไปใช้ซึ่งของกลุ่มได้ โดยอยู่ภายใต้พื้นฐานของการเคารพสิทธิของเจ้าของซึ่งด้วย เช่น เมื่อเข้าไปใช้ประโยชน์แล้วจะต้องช่วยกันนำกิ่งไม้ ทางมะพร้าวไปวางเสริมเพื่อให้ซึ่งมีขนาดใหญ่และ สัตัวน้ำมาอาศัยอยู่มากขึ้น

นอกจากนี้การทำซึ่งปะการังเทียมในครั้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงระบบการจัดการความขัดแย้งในการทำการประมงของชุมชน ทั้งนี้เพราะทรัพยากรประมงมีอยู่อย่างจำกัด ชาวประมงไม่ว่าจะเป็นชาวประมงพาณิชย์หรือชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนต่าง ๆ มุ่งหวังที่จะเข้าถึงทรัพยากรประมงเหล่านี้ ซึ่งย่อมจะนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งกันได้ ในส่วนของชาวประมงพื้นบ้าน จึงได้นำภูมิปัญญาของชุมชนในการจัดทำซึ่งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านมาปรับใช้เพื่อสร้างแหล่งอาศัยสัตัวทะเลให้สัตัวน้ำขนาดเล็กได้มีแหล่งเพาะฟักและขยายพันธุ์ เป็นการเพิ่มปริมาณพันธุ์สัตัวน้ำในท้องทะเล ซึ่งชาวประมงพื้นบ้านก็สามารถใช้ประโยชน์จากซึ่งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านที่ชุมชนร่วมกันจัดทำขึ้นตามจารีตข้อตกลงร่วมกันของแต่ละชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิถีคิดในการก้าวพ้นความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรประมงเหล่านี้ก็คือ การสร้างเสริมจิตสาธารณะในกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงเป้าหมายสูงสุดที่ชาวประมงพื้นบ้านทุกชุมชนและทุกเชื้อชาติศาสนา ต้องการให้ทรัพยากรประมงมีการฟื้นตัว มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น ทั้งในเชิง

ปริมาณและความหลากหลายของระบบนิเวศ ซึ่งก็จะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชาวประมงพื้นบ้านในท้ายที่สุด

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การทำซังปะการังเทียมแบบพื้นบ้านเป็นรูปแบบวิธีการหนึ่งในการจัดการทรัพยากรท้องทะเลที่มีความเหมาะสมกับสภาพชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมการรื้อยรัฐานสมาชิกในชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยกระบวนการดำเนินการต่าง ๆ นั้นทำให้ทีมวิจัยและชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ทำให้ชุมชนมีองค์ความรู้และความคิดในการต่อยอดกระบวนการดำเนินงานวิจัยต่อไป ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของทรัพยากรท้องทะเล

● กิจกรรมการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลแบบคอนกรีต

เป็นกิจกรรมที่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและชุมชนในการจัดสร้างปะการังเทียมโดยมีการประชุม พุดคุย และหาข้อตกลงร่วมกันในการจัดวางปะการังเทียมในพื้นที่ที่ชุมชนเป็นผู้กำหนด เพราะชุมชนเป็นทั้งผู้ได้รับผลประโยชน์และผลกระทบที่เกิดขึ้น เนื่องจากปะการังเทียมถ้ามีการจัดวางในพื้นที่วางอวนของชาวบ้านอาจทำให้อวนได้รับความเสียหาย ชาวประมงพื้นบ้านได้รับความเดือดร้อนและไม่สามารถประกอบอาชีพได้ และยิ่งอาจยังก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งตามมาอีกด้วย ดังนั้นในการดำเนินงานของภาครัฐจึงไม่อาจดำเนินการได้เพียงลำพังแต่ต้องอาศัยความร่วมมือ การตัดสินใจร่วมกันของชุมชนในการดำเนินการด้วย เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

การจัดวางปะการังเทียมได้มีการจัดวางใน 2 พื้นที่ด้วยกันคือ

1. บ้านตันหยงเปาว์ ม.4 ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี
2. บ้านปาตาบูดี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี

การดำเนินกิจกรรมได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อดำเนินการจัดสร้างแหล่งอาศัยให้กับสัตว์ทะเล โดยมีผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมจากทั้งจากชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ หน่วยงานต่างๆ ในการร่วมประกอบแท่งปะการังเทียมและร่วมจัดวางในทะเล ซึ่งผลที่เกิดขึ้นหลังจากการวางปะการังเทียม พบว่า ปะการังเทียมแบบคอนกรีตสามารถช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์สัตว์น้ำ ทำให้สัตว์น้ำวัยอ่อนมีที่อยู่อาศัยเนื่องจากพื้นทะเลส่วนใหญ่ของจังหวัดปัตตานีจะเป็นพื้นทราย ไม่มีแนวปะการังหรือโหนดหินที่จะเป็นแหล่งอาศัย แหล่งอาหารและเป็นแหล่งหลบภัยให้สัตว์น้ำได้ เมื่อมีการจัดทำปะการังเทียมขึ้นและนำไปวางในทะเล ทำให้ผิวของแท่งปะการังเทียมเกิดเป็นตะไคร่น้ำขึ้น มีแพลงตอน ดอกไม้ทะเล และหอยต่างๆมา

เกาะบริเวณผิวแห่งคอนกรีตทำให้สัตว์น้ำเล็กๆเข้ามากินอาหารในบริเวณดังกล่าว รวมทั้งปลาการ์ตูนซึ่งเป็นปลาที่หายากก็เข้ามาอยู่อาศัย และมีการผสมพันธุ์ของสัตว์น้ำซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของทรัพยากรสัตว์น้ำหลากหลายชนิด ในบริเวณปะการังเทียมและสัตว์น้ำเหล่านี้ก็จะมีการเจริญเติบโต ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านที่ประกอบประมงในบริเวณน้ำตื้นสามารถมีแหล่งทำมาหากินเพิ่มขึ้น โดยชาวประมงพื้นบ้านสามารถไปวางอวน ตกเบ็ด ในพื้นที่บริเวณดังกล่าวทำให้สามารถจับสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้นและยังเป็นแหล่งดำน้ำดูปะการังและปลาของนักดำน้ำอีกด้วย นอกจากนั้นแนวปะการังเทียมยังป้องกันการรुकล้ำของเรืออวนรุน อวนลากในการเข้ามาทำการลากอวนในบริเวณชายฝั่งซึ่งเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ทำให้ครอบครัวชาวประมงพื้นบ้านไม่ต้องหวาดระแวงในเรื่องของเครื่องมือประมงที่จะได้รับความเสียหายจากการกวาดลากของเรืออวนลาก และการทำลายล้างทรัพยากรจึงทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถลดความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพลงได้บ้าง รวมทั้งยังทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

จากผลที่เป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นนั้นทำให้ทีมวิจัยเกิดการเรียนรู้ว่าการจัดวางปะการังเทียมเป็นรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับการจัดการทรัพยากรท้องทะเล โดยในระหว่างการดำเนินวิจัย ทีมวิจัยก็ได้มีการบันทึกสภาพความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นในอ่าวปัตตานีและหลังจากการวางปะการังเทียมแล้วเพื่อเปรียบเทียบการเพิ่มขึ้นของทรัพยากรสัตว์น้ำและการเปลี่ยนแปลงของรายได้ชุมชน ซึ่งผลปรากฏว่าในบริเวณที่มีการจัดวางปะการังเทียมมีการเพิ่มขึ้นของสัตว์น้ำและความหลากหลายมากขึ้นเนื่องจากการขยายพันธุ์เพิ่มขึ้น และพบว่าการบุกรุกทำลายทรัพยากรท้องทะเลลดน้อยลงทำให้ชาวประมงพื้นบ้านมีรายได้จากการจับสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้การจัดสร้างแหล่งอาศัยให้สัตว์ทะเล ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการทรัพยากรที่เกิดจากฐานคิดของชาวบ้าน โดยใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นคิดรูปแบบวิธีการแก้ไขปัญหา โดยเกิดจากความต้องการของชาวบ้านเองที่ต้องการดำเนินการในรูปแบบดังกล่าว และชาวบ้านจะเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมทำ และดำเนินการแก้ไขปัญหา ซึ่งนับว่ากิจกรรมดังกล่าวนอกจากจะเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำแล้ว ยังจะสร้างรายได้ให้กับครอบครัวชาวประมงพื้นบ้าน

ภาพที่ 9: กิจกรรมการจัดสร้างปะการังเทียมในโครงการบ้านปลา เฉลิมพระเกียรติ

การสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลและจังหวัดปัตตานีระหว่างปี พ.ศ. 2529 – 2553

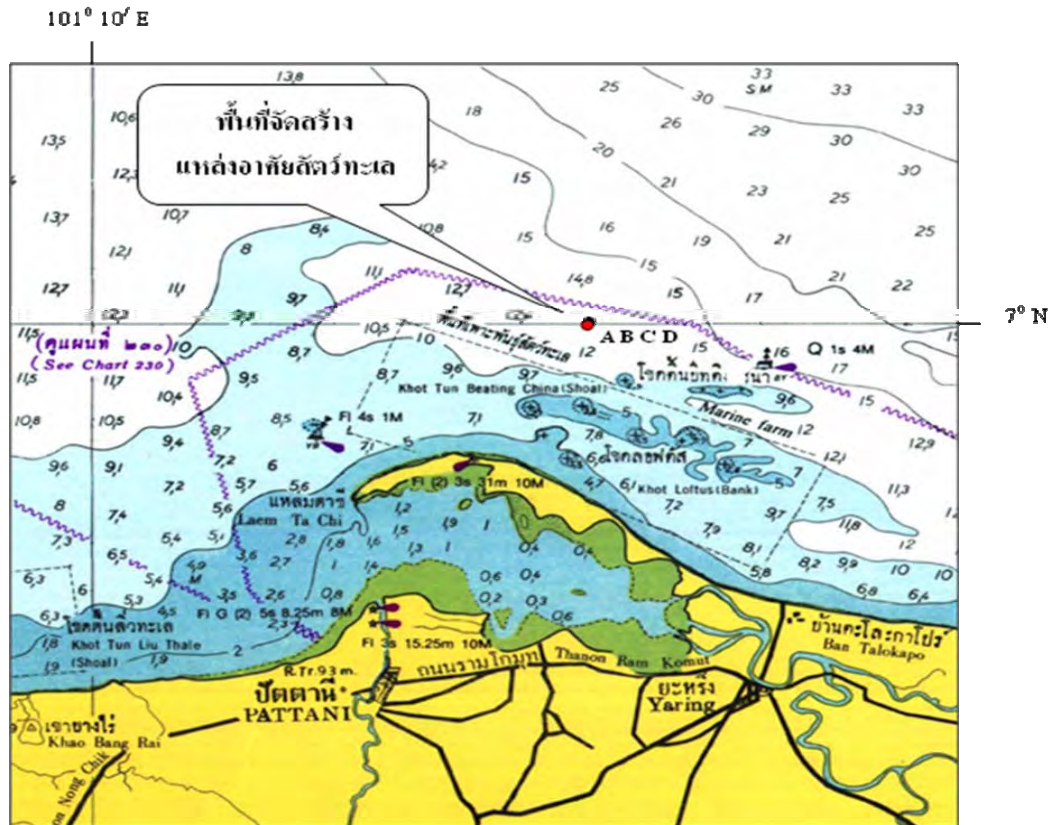
แท่งคอนกรีต	53,102	แท่ง
จัดวางในทะเล	81	แห่ง
ท่อคอนกรีต	221	ท่อ
ตุ้มน้ำไฟ	468	ตุ้
จัดวางในทะเล	6	แห่ง
ซากรถบรรทุก	268	คัน
จัดวางในทะเล	9	แห่ง

(ข้อมูลโดย สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี , 2553)

แผนที่สังเขปบริเวณจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลจังหวัดปัตตานี ปีงบประมาณ 2553

การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล

สถานที่ ปัตตานี 53-1 หมู่ที่ 3 บ้านปาตาบูดี ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี

ภาพที่ 10: ภาพถ่ายจากแผนที่เดินเรือ กรมอุทกศาสตร์ กองทัพเรือ หมายเลข 206

มาตราส่วน 1 : 240,000 ที่ แลต. 100 น.

พื้นที่จัดสร้าง เป็นแถวเดี่ยว ยาว 150 เมตร แนวเข้าหาฝั่ง แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ระยะห่างระหว่างกลุ่ม 50 เมตร

ระดับน้ำลึก 13 เมตร เมื่อน้ำลงต่ำสุด ตามแผนที่เดินเรือ กรมอุทกศาสตร์ หมายเลข 206

ลักษณะพื้นทะเล ทราบปนโคลน

ระยะห่างฝั่ง 6 กิโลเมตร

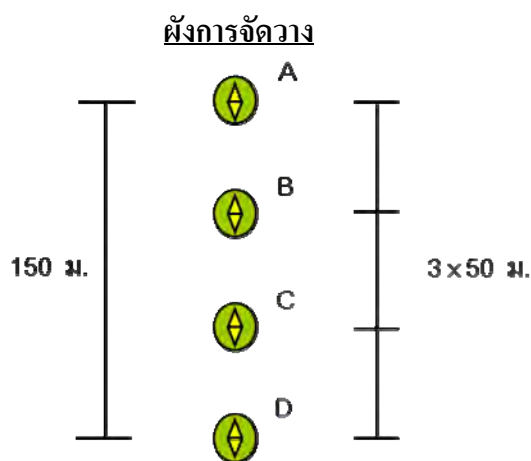
ชนิดและขนาดวัสดุ แท่งคอนกรีตขนาด 1.5 x 1.5 x 1.5 เมตร จำนวน 655 แท่ง
ท่อนลอย แสดงตำแหน่งที่หมายและขอบเขต จำนวน 4 ท่อน

พิกัดตำแหน่ง A. 7 องศา 00.139 ลิปดาเหนือ , 101 องศา 19.044 ลิปดาตะวันออก

B. 7 องศา 00.116 ลิปดาเหนือ , 101 องศา 19.029 ลิปดาตะวันออก

C. 7 องศา 00.094 ลิปดาเหนือ , 101 องศา 19.014 ลิปดาตะวันออก

D. 7 องศา 00.071 ลิปดาเหนือ , 101 องศา 18.999 ลิปดาตะวันออก

ภาพที่ 11 : ผังการจัดวางปะการังเทียม

กลุ่มละ 165 แท่ง จำนวน 3 กลุ่ม และกลุ่มละ 160 แท่ง จำนวน 1 กลุ่มที่ D รวม 655 แท่ง

ทุ่นลอยแสดงตำแหน่งที่หมายและขอบเขต รวม 4 ทุ่น

ตารางที่ 1 : ตารางแสดงตำแหน่งการจัดวางแท่งคอนกรีต (หน่วยเป็น องศา-ลิปดาและทศนิยมของลิปดา)

พิกัดตำแหน่ง วัดด้วยเครื่องหาที่เรือดาวเทียม (GPS) ใช้สัณฐานโลก (Map Datum) WGS 84

ตำแหน่ง จัดวาง	ละติจูด (เหนือ)	ลองจิจูด (ตะวันออก)	จำนวน แท่ง	เลข หมาย ทุ่นลอย	ความลึกน้ำ ตามแผนที่ (ม.)	ความยาวโซ่ (เมตร) ทั้งหมด	ส่วน หัว	ส่วนท้าย	ส่วนกลาง
A	07 - 00.139	101 - 19.044	165	1	13	25	10	10	5
B	07 - 00.116	101 - 19.029	165	2	13	25	10	10	5
C	07 - 00.094	101 - 19.014	165	3	13	25	10	10	5
D	07 - 00.071	101 - 18.999	160	4	13	25	10	10	5
		รวม	655	แท่ง	รวม	100	เมตร		

ตำแหน่งจัดวางแท่งคอนกรีต

งบประมาณ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ปีงบประมาณ 2553 15,000,000 บาท

สถานที่ บริเวณ หมู่ที่ 2 ตำบลตะโล๊ะกาโปร์ และหมู่ที่ 3 ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 2 : ตารางแสดงตำแหน่งการจัดวางแท่งคอนกรีต (หน่วยเป็น องศา - ลิปดาและทศนิยมของลิปดา)

พิกัดตำแหน่ง วัดด้วยเครื่อง GPS แบบมือถือ ใช้ฐานโลก (Map Datum) WGS 84

ตำแหน่งจัดวาง	แสดติจุด (เหนือ)	ลองติจุด (ตะวันออก)	จำนวน แท่ง	จำนวนท่อน	หมายเลขท่อน
A	07-00.470	101-19.039	425	4	1,2,3,4
B	07-00.369	101-19.293	425	4	5,6,7,8
C	07-00.388	101-19.567	425	4	9,10,11,12
D	06-57.382	101-23.307	319	4	13,14,15,16
E	06-57.587	101-23.370	319	4	17,18,19,20
F	06-56.855	101-25.705	318	4	21,22,23,24
G	06-56.650	101-25.640	319	4	25,26,27,28

ตารางที่ 3 : ตารางแสดงชนิดและขนาดวัสดุที่ใช้ในการจัดวางปะการังเทียม

ใช้แท่งคอนกรีต ขนาด 1.5 x 1.5 x 1.5 เมตร จำนวนทั้งสิ้น 2,550 แท่ง และทุ่นลอยแสดงตำแหน่งที่หมาย
จำนวนทั้งสิ้น 28 ทุ่น

ชื่อตำแหน่ง	จำนวนแท่ง คอนกรีต	จำนวนทุ่นลอย	ระยะห่างฝั่ง (กิโลเมตร)	ความลึกน้ำ	ลักษณะพื้นที่ท้อง ทะเล
A	425	4	7	12-13	ดินทรายปนโคลน
B	425	4	7	12-13	ดินทรายปนโคลน
C	425	4	7	12-13	ดินทรายปนโคลน
D	319	4	7	12-13	ดินทรายปนโคลน
E	319	4	7.5	12-13	ดินทรายปนโคลน
F	318	4	7.5	12-13	ดินทรายปนโคลน
G	319	4	7	12-13	ดินทรายปนโคลน
รวม	2,550	28	-	-	-

นอกจากกิจกรรมการอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรท้องทะเลแล้ว ทางโครงการวิจัยก็ยังมีการรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรโดยการจัดนิทรรศการ ซึ่งเป็นสื่อในการบอกเล่าถึงสภาพปัญหาของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี วิถีชีวิตของชุมชน ความพยายามของชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการกับปัญหาที่ประสบอยู่ การฟื้นฟูฐานทรัพยากรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับชุมชนประมงพื้นบ้าน ฯลฯ ให้กับผู้ที่สนใจได้เข้าใจในสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนและวิถีชีวิตของชุมชนมากขึ้นอีกทั้งยังทำให้ผู้ที่สนใจได้เห็นถึงกระบวนการในการดำเนินโครงการ นอกจากนั้นการจัดนิทรรศการยังเป็นการสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญกับทรัพยากรท้องทะเลรวมทั้งเป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้รับชมทั้งชาวประมงพื้นบ้าน ,เด็กนักเรียน, นักศึกษา, ครู, เจ้าหน้าที่รัฐ, และประชาชนทั่วไป ฯลฯ ได้มีจิตสำนึกในการหวงแหนและร่วมปกป้องทรัพยากรท้องทะเลร่วมกัน

ภาพที่ 12: ภาพแสดงการจัดแสดงนิทรรศการเครื่องมือประมงของชาวประมงพื้นบ้านในโอกาสต่าง ๆ

4.2.5 กิจกรรมด้านการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากรประมงให้คืนสู่ธรรมชาติ

กิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็กเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ชาวประมงพื้นบ้านมีความเห็นร่วมกันว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถฟื้นฟู และเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำในแหล่งน้ำและท้องทะเลได้ เนื่องจากการได้รับผลกระทบจากการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายที่มีประสิทธิภาพในการทำลายล้างของเรืออวนรุน อวนลาก ซึ่งทำให้ท้องทะเลเกิดความเสื่อมโทรม สัตว์น้ำลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว ชาวประมงพื้นบ้านที่ประกอบอาชีพประมงเพียงอย่างเดียวมีรายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่าย โดยทางโครงการวิจัยมีการจัดกิจกรรมนี้ขึ้นมาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการลงมือร่วมปฏิบัติการในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยมีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็กในพื้นที่เป้าหมายเพื่อมุ่งให้เกิดการเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากร รวมทั้งในการดำเนินกิจกรรมมีการศึกษาการเพิ่มขึ้นและความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำอีกด้วย กิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยฟื้นฟูและสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับท้องทะเลได้ ซึ่งทางโครงการวิจัยได้ประสานความร่วมมือกับสถานีเพาะปลู สัตว์น้ำชายฝั่ง จ.ปัตตานี เพื่อขอรับการสนับสนุนพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก เช่น พันธุ์กุ้งแชบ๊วย พันธุ์กุ้งกุลาดำ

และพันธุ์ปลากะพงขาว โดยได้นำไปปล่อยในแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนในแต่ละครั้งนั้นจะจัดขึ้นในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 5 ธันวาคม หรือวันเฉลิมพระเกียรติของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ 12 สิงหาคม เป็นต้น และโครงการวิจัยได้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการร่วมดูแลทรัพยากรสัตว์น้ำที่ได้ปล่อยลงสู่แม่น้ำอีกด้วย นอกจากนี้การจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ได้เกิดขึ้นจากการร่วมมือของชุมชนต่างๆที่มีการเรียนรู้ร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำโดยมีการศึกษาฐานทรัพยากรของชุมชน ปัญหาและการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ซึ่งนำไปสู่การอนุรักษ์ฟื้นฟู ซึ่งทำให้ชุมชนมีความตระหนักและมีจิตสำนึกในการดูแลและร่วมปกป้องทรัพยากรของชุมชน ผลจากการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ พบว่า การดำเนินงานร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นการตอบสนองต่อแผนงานของหน่วยงานนั้นๆที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์หลักในการร่วมอนุรักษ์และปกป้องทรัพยากร เช่นเดียวกันและยังเป็นการตอบปัญหาที่เป็นปัญหาเรื้อรังของชาวบ้านมานาน ซึ่งชาวบ้านมีความต้องการในการแก้ไขปัญหาตลอด ซึ่งผลในเชิงปฏิบัติการพบว่า การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการทรัพยากรท้องทะเล เป็นการคืนความอุดมสมบูรณ์ให้กับทรัพยากรท้องทะเล ที่สามารถเห็นผลการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านสามารถลดปัญหาจากการประกอบอาชีพที่ประสบอยู่ได้ เนื่องจากการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำทำให้ทรัพยากรท้องทะเลเพิ่มขึ้นไม่ว่าจะเป็นกุ้ง ปู ปลา สัตว์น้ำเหล่านี้เกิดการขยายพันธุ์ มีการเจริญเติบโตก็จะกลายเป็นแหล่งอาหารและแหล่งรายได้ให้กับชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งจะมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและมีความเข้าใจทรัพยากรมากขึ้น นอกจากนั้นในการดำเนินกิจกรรมยังเป็นการสร้างความร่วมมือ ร่วมใจ สร้างพลังให้กับชุมชนชาวประมงพื้นบ้านอีกด้วย

ภาพที่ 13 : การจัดกิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในอ่าวปัตตานีเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ

ภาพที่14: พลังของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านที่ร่วมกันจัดกิจกรรมรณรงค์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

นอกจากนี้ทางโครงการวิจัย ยังมีการประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์แหล่งทะเลในอ่าวปัตตานี ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความเสื่อมโทรมของแหล่งทะเล และจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ฟื้นฟู ทั้งนี้กิจกรรมการประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์แหล่งทะเลในอ่าวปัตตานี เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของชุมชนที่อยู่รอบอ่าวปัตตานีซึ่งประกอบไปด้วย 2 หมู่บ้านคือ บ้านตะโละสมิแล หมู่ 2 และบ้าน ปาตาบูดี หมู่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน กลุ่มสตรีและกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ ในการร่วมกันคิด วางแผนและดำเนินการประกาศเป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์โดยชุมชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าพื้นที่อนุรักษ์ นั้นสามารถทำให้เกิดการเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของสัตว์น้ำได้

ภาพที่ 15: ป้ายแสดงเขตอนุรักษ์แหล่งทะเลอ่าวปัตตานี

ภาพที่ 16 : ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท้องทะเลอ่าวปัตตานี

นอกจากนี้เขตพื้นที่อนุรักษ์ดังกล่าวยังสามารถทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำมีแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งกำบังภัย และเป็นเขตหวงห้ามในการทำลายทรัพยากร ซึ่งท้ายที่สุดแล้ว จำนวนสัตว์น้ำเหล่านี้เมื่อมีการเจริญเติบโตก็จะเป็นแหล่งทำมาหากินและแหล่งรายได้ของชาวประมงพื้นบ้านซึ่งก็จะนำไปสู่การอยู่ดีกินดีของประชาชนชาวประมงพื้นบ้าน

4.2.6 กิจกรรมการตลาดตระเวนเฝ้าระวังเรือประมงที่ผิดกฎหมาย

เป็นกิจกรรมที่ได้รับการร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการระงับการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ซึ่งกิจกรรมนี้จัดขึ้นใน 3 พื้นที่เป้าหมาย คือ

1. บ้านตันหยงเปาว์ ม.4 ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี
2. บ้านปาตาบูดี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี
3. บ้านตะโละสมิแล ม.2 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี

โดยในการตลาดตระเวนนั้นได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างชุมชนกับภาครัฐ โดยเกิดผลจากการดำเนินการ คือ

ในด้านของการตลาดตระเวนเฝ้าระวังชายฝั่งเพื่อป้องกันและปราบปรามการทำประมงที่ผิดกฎหมายและทำลายทรัพยากรชายฝั่ง ชุมชนได้ร่วมกับอาสาสมัครชาวประมงพื้นบ้านและเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น การประสานความร่วมมือระหว่างศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลปัตตานีและชาวประมงพื้นบ้านจะมีการร่วมมือในด้านการแก้ไขปัญหาเรืออวนรุน อวนลาก ซึ่งเป็นประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ห้ามใช้เครื่องมืออวนรุนประกอบเรือยนต์ทำการประมงในพื้นที่บางแห่ง

ฉบับลงวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ให้มีการบังคับใช้อย่างเป็นจริง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมในด้านการป้องปรามการกระทำผิดกฎหมายประมงต่าง ๆ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องออกลาดตระเวนเฝ้าระวังชายฝั่งทะเลเพื่อป้องกันและปราบปรามการทำประมงที่ผิดกฎหมายและทำลายทรัพยากรชายฝั่ง โดยศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลจังหวัดปัตตานี ออกลาดตระเวนมาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เรือตรวจการณ์ชายฝั่งนำร่อง 01 และเรือตानी 01 โดยในรอบ 1 เดือนจะมีการออกลาดตระเวนตามแผนงานที่ได้กำหนดร่วมกันไว้ระหว่างอาสาสมัครชาวประมงพื้นบ้านและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 17 : อาสาสมัครชาวบ้าน ได้ร่วมกันออกไปปฏิบัติการเฝ้าระวังเรือที่กระทำผิดกฎหมายตามแผนงานที่วางไว้

การออกลาดตระเวนเฝ้าระวังชายฝั่งจะแบ่งเป็น 3 รูปแบบด้วยกันดังนี้

1) การออกลาดตระเวนโดยเจ้าหน้าที่รัฐเพียงลำพัง (เฉลี่ยเดือนละ 12 ครั้ง) รูปแบบนี้จะใช้ในกรณีที่มีการแจ้งข่าวจากอาสาสมัครชาวประมงพื้นบ้านว่าพบเห็นเรือที่กระทำผิดกฎหมายและทำลายสิ่งแวดล้อมเป็นเรือขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะเรือขนาดเล็กเหล่านี้มักพบการกระทำผิดอยู่บริเวณพื้นที่ที่ใกล้เคียงกับเรือตรวจการณ์ชายฝั่งของทางสมาคมฯ จอดอยู่ ดังนั้นหากนำเรือตรวจการณ์ชายฝั่งของทางสมาคมฯ ออกลาดตระเวนก็จะไม่สามารถจับกุมผู้กระทำผิดได้

2) การออกลาดตระเวนในลักษณะของกำลังพลร่วมโดยเป็นการร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและอาสาสมัครชาวประมงพื้นบ้าน (เฉลี่ยเดือนละ 10 – 12 ครั้ง) รูปแบบนี้จะใช้ในกรณีการลาดตระเวนทั่วไปในทะเล ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลออกไป 5 กิโลเมตร ซึ่งมักพบเรือประมงขนาดใหญ่และเรืออวนรุน

3) การเฝ้าระวังบริเวณชายฝั่งทะเล (เฉลี่ยเดือนละ 7 ครั้ง) รูปแบบนี้มักใช้ในกรณีที่น้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในการลาดตระเวนในเดือนนั้นๆ หมดลง ทางอาสาสมัครชาวประมงพื้นบ้านจะไปเฝ้าระวังที่บริเวณชายฝั่งทะเล แล้วใช้กล้องส่องทางไกลในการสังเกตเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมาย หากพบเห็น

จึงนำเรือออกลาดตระเวนและทอดสมอเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ 18 : ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานี พร้อมเรือตรวจการณได้เข้าร่วมปฏิบัติการลาดตระเวนตรวจจับเรือประมงที่กระทำผิดร่วมกับอาสาสมัครชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี

โครงการวิจัยเล็งเห็นว่า กระบวนการในการลาดตระเวนโดยองค์กรชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ ดังเช่นที่ได้ดำเนินการมาเป็นมาตรการที่มีประสิทธิผล เพราะสามารถบรรลุเป้าหมายในการป้องกันและปราบปรามเรือประมงที่ใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง ทั้งอวนรุน อวนลาก ฯลฯ รวมทั้งก่อให้เกิดความเข้มแข็งต่อการกระทำผิดกฎหมายได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งผลที่ตามมาคือ เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงและผิดกฎหมายไม่สามารถออกทำการประมงได้ตามอำเภอใจนัก การรุกรานบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลหรือการทำลายแหล่งเพาะฟักสัตว์น้ำวัยอ่อน รวมทั้งพันธุ์สัตว์น้ำต่าง ๆ ก็ จะลดน้อยลง ทรัพยากรสัตว์น้ำในท้องทะเลก็มีโอกาสที่จะฟื้นตัวสู่ความอุดมสมบูรณ์เพราะมีองค์ประกอบทั้งการมีแหล่งเพาะฟักสัตว์น้ำ ซึ่งเปรียบเสมือน “บ้านของสัตว์น้ำ” ในท้องทะเลและมีระบบชั้นของห่วงโซ่อาหารที่สมบูรณ์และเมื่อทรัพยากรสัตว์น้ำเหล่านี้ฟื้นตัว ก็จะกลายเป็นฐานทรัพยากรซึ่งเป็นที่พึ่งของชาวประมงพื้นบ้านซึ่งเป็นกลุ่มคนยากจน และมีข้อจำกัดทางด้านเรือประมงและเครื่องมือประมงที่ต้องทำการประมงอยู่บริเวณใกล้ชายฝั่งทะเล

การลาดตระเวนเพื่อป้องกันการกระทำผิดกฎหมายของเรือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงนี้ จึงเป็นเสมือนการควบคุมและลดโอกาสไม่ให้เกิดการทำลายทรัพยากรประมง ซึ่งปัญหาการทำประมงโดยใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงและผิดกฎหมายคงจะไม่หมดหรือจบอย่างง่ายดายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่ท้องทะเลทั่วไปอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมมาก เรือประมงเหล่านี้มักจะเฝ้ารอจังหวะที่จะลักลอบเข้ามาทำการประมงในเขตหวงห้ามอยู่ตลอดเวลา ด้วย

สถานการณ์เช่นนี้จึงทำให้ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดปัตตานีต้องพยายามเป็นอย่างยิ่งในการลดตระเวนเฝ้าระวังชายฝั่งทะเลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ลมตะวันออกเฉียงเหนือพัดเข้าสู่ชายฝั่ง (เดือนพฤศจิกายน – มีนาคม) ซึ่งจะมีสัตว์น้ำประเภทกุ้งแชบ๊วย ซึ่งเป็นสัตว์น้ำเป้าหมายที่กลุ่มเรือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงจำพวก อวนรุน อวนลาก ต้องการมาก

การลดตระเวนป้องกันการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ผลปรากฏว่า ในช่วงสิ้นปี 2552 – ปัจจุบัน มีการตรวจจับเรือที่กระทำผิดจำนวน 74 คดี โดยมีผลคดียืนยัน (ตามเอกสารแนบท้าย ภาคผนวก ค) การลดตระเวนเฝ้าระวังชายฝั่งนอกจากจะทำให้เรือที่กระทำผิดมีความเกรงกลัวกฎหมายมากขึ้นแล้ว การลดตระเวนชายฝั่งยังเป็นการสร้างการกระบวนกรเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและอาสาสมัครชาวบ้าน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับสถานการณ์ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาพที่ 19 : เจ้าหน้าที่ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานี ได้จับกุมเรือประมงอวนลาก ขณะทำการประมงที่ผิดกฎหมาย

ส่วนที่ 5

สรุปผลการดำเนินโครงการ

การศึกษาเรื่อง รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและฐานทรัพยากรของชุมชนในสังคมยุคปัจจุบันและศึกษาการพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต

5.1 บทสรุปของการศึกษา

บทสรุปของการศึกษาสามารถสรุปได้ 2 ประเด็นด้วยกัน คือ **หนึ่ง** ข้อค้นพบผลจากการปฏิบัติการจริงในระหว่างโครงการวิจัยตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้ และ**สอง** ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน

5.1.1 ข้อค้นพบผลจากการปฏิบัติการจริง

การศึกษาเรื่อง รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน ทางทีมวิจัยได้มีการปฏิบัติการจริงตามสมมุติฐานทางการวิจัยที่กำหนดไว้กล่าวคือ หากชุมชนต้องการที่จะจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้ยั่งยืนจะต้องดำเนินการมาตรการควบคู่กัน 3 ประการกล่าวคือ 1) กิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู การร่วมกันจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำต่าง ๆ 2) กิจกรรมด้านการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากรประมงให้คืนสู่ธรรมชาติ และ 3) กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปรามการทำลายทรัพยากรชายฝั่ง เป็นการติดตามให้มีการบังคับใช้กฎหมายทางการประมง ทางทีมวิจัยได้ค้นพบผลจากการปฏิบัติการจริงในระหว่างโครงการวิจัยตามสมมุติฐานที่กำหนดไว้ดังนี้

5.1.1.1 ทรัพยากรประมงมีความหลากหลายและมีปริมาณมากขึ้น โดยพบว่าในรอบปีที่ผ่านมาของการดำเนินโครงการวิจัย ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่สามารถทำการประมงและพบพันธุ์สัตว์น้ำที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ปลาทรายซึ่งปกติจะหาได้ยากมากเพราะปลาทรายจะจับได้เฉพาะบริเวณท้องทะเลที่เป็นดอนทรายเท่านั้น แต่เนื่องจากการรบกวนของเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงจำพวก

อวนลาก อวนรุน จึงทำให้ชาวประมงพื้นบ้านพบเห็นปลาทรายได้น้อยลง ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านที่เคยจับปลาทรายเป็นอาชีพหลัก จำต้องเก็บเครื่องมือประมงที่ใช้จับปลาทรายไว้ได้ทุนบ้าน แต่ในช่วงปีที่ผ่านมา กลับพบว่าชาวประมงพื้นบ้านสามารถจับปลาทรายได้เพิ่มขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ที่ศึกษาให้ข้อสรุปตรงกันว่าเป็นเพราะมาตรการในการป้องกันและปราบปรามเรือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงและกระทำผิดกฎหมายของภาครัฐที่ร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจเป็นอย่างมาก จนส่งผลทำให้พื้นที่หากินของปลาทรายได้รับการปกป้อง จึงทำให้ปริมาณของปลาทรายเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน เช่นเดียวกับปลาหมึกหอม ที่ในปัจจุบันนี้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถใช้เครื่องมือในการตกหมึกเป็นอาชีพที่หล่อเลี้ยงครอบครัวได้แล้ว นอกจากนั้นชาวประมงพื้นบ้านยังพบเห็นสัตว์น้ำอีกหลากหลายชนิดและสามารถประกอบเป็นอาชีพได้ เช่น กุ้งแชบ๊วย, ปูม้า, ปลาอินทรี, ปลาโอได้, ปลากระโทงแทง, ปลาจาระเม็ด, ปลาทุ เป็นต้น

5.1.1.2 ชาวประมงพื้นบ้านสามารถใช้เครื่องมือประมงได้หลากหลายมากขึ้น โดยวิถีชีวิตทั่วไปแล้ว ชาวประมงพื้นบ้านมักจะจับสัตว์น้ำตามฤดูกาล ตามประเภทของสัตว์น้ำและจับสัตว์น้ำที่โตได้ขนาดเท่านั้น ซึ่งเป็นหลักจารีตในการทำการประมงของสมาชิกในแต่ละชุมชนมาช้านาน แต่หลังจากที่ประสบกับปัญหาการพัฒนาเทคโนโลยีทางการประมงจำพวกอวนลาก อวนรุน ส่งผลให้ทรัพยากรประมงลดน้อยลงเป็นอย่างมาก สัตว์น้ำวัยอ่อนถูกทำลาย ชาวประมงพื้นบ้านที่เคยดำรงชีวิตในการทำการประมงตามแนวจารีตของชุมชนไม่สามารถดำเนินชีวิตตามวิถีดังกล่าวได้ เพราะสัตว์น้ำบางประเภทที่เคยจับได้ตามฤดูกาล ก็ไม่สามารถจับได้ จึงจำเป็นต้องใช้เครื่องมือประมงเพียง 1-2 ชนิดเท่านั้น เช่นอวนลอยกุ้ง, อวนจมปู ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปีเพราะทรัพยากรทั้งกุ้งและปูจะมีเป็นบางช่วงเวลาของปีเท่านั้น

ความพยายามของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ที่ต้องการจะฟื้นฟูฐานทรัพยากรให้อุดมสมบูรณ์โดยการลองผิดลองถูก จนนำไปสู่สมมติฐานที่จะต้องดำเนินการมาตรการควบคู่กัน 3 ประการ กล่าวคือ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ, การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล และการออกลาดตระเวนป้องปรามเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมายและทำลายสิ่งแวดล้อม ผลจากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ทรัพยากรประมงฟื้นตัวกลับคืนมา จนส่งผลให้ชาวบ้านมีทางเลือกในการจับสัตว์น้ำได้มากขึ้น ซึ่งเท่ากับว่าชาวประมงพื้นบ้านสามารถฟื้นคืนกลับสู่วิถีชีวิตดั้งเดิม นอกจากนี้การทำประมงแบบอาศัยความหลากหลายของพันธุ์สัตว์น้ำเป็นปัจจัยในการกำหนดชนิดของเครื่องมือประมงที่ชาวบ้านเลือกใช้ก็เป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลต่อการฟื้นตัวของฐานทรัพยากรทั้งนี้เพราะชาวประมงพื้นบ้านเข้าใจว่าลักษณะการทำประมงที่มุ่งจับสัตว์น้ำชนิดใด

ชนิดหนึ่งจากเครื่องมือประมงเพียงประเภทเดียวมากจนเกินไป จะส่งผลให้ทรัพยากรสัตว์น้ำประเภทนั้นๆ ลดน้อยลงและส่งผลกระทบต่อวงจรห่วงโซ่อาหารในทะเล และท้ายที่สุดก็จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านที่จำต้องดำรงชีวิตโดยพึ่งพิงฐานทรัพยากรประมงเหล่านี้เป็นสำคัญ ดังนั้นการที่ทรัพยากรสัตว์น้ำพื้นถิ่นสู่ความอุดมสมบูรณ์ และทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถหวนกลับมาใช้เครื่องมือประมงได้ตามฤดูกาลอีกครั้งหนึ่ง และเมื่อผนวกพร้อมกับภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนในการทำการประมงทั้งการพึ่งเสียงปลา, การรู้แหล่งที่อยู่อาศัยและนิสัยของสัตว์น้ำแต่ละชนิดจึงทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ชาวประมงพื้นบ้านเริ่มหันกลับมาประดิษฐ์เครื่องมือประมงหลากหลายชนิดที่ห่างหายการใช้งานไปนานเช่น เครื่องมือประมงสำหรับตกเบ็ดปลาอินทรี, ตกหมึกอวนปลาทราย, อวนล้อมปลาทุ, อวนลอยกุ้ง, ลอบปู, อวนปลากระบอก ฯลฯ ปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าหากชุมชนประมงพื้นบ้านที่ จ.ปัตตานีดำเนินการตามสมมติฐาน 3 ประการดังกล่าวข้างต้นโดยทำควบคู่กันไปในทุกมาตรการ ไม่ขาดมาตรการใดมาตรการหนึ่ง จะส่งผลให้เกิดการฟื้นตัวของฐานทรัพยากรได้ รวมทั้งแนวทางในการทำการประมงแบบประมงพื้นบ้านที่เป็นการทำประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายล้าง เปิดโอกาสให้โอกาสทรัพยากรประมงได้เจริญเติบโต ก็น่าจะเป็นคำตอบที่ดีให้กับสังคมได้ในเรื่องการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน

5.1.1.3 ชาวประมงพื้นบ้านมีรายได้ดีขึ้น จากภัยพิบัติพายุดีเปรสชันเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2553 ที่ชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้ประสบ ส่งผลให้บางครอบครัวแทบจะดำรงชีวิตอยู่ไม่ได้ เพราะเครื่องมือประมงและเรือประมงในการประกอบอาชีพได้รับความเสียหายเกือบทั้งหมด อย่างไรก็ตามทางชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้รับการช่วยเหลือในเรื่องเครื่องมือประมงและเรือประมงในการประกอบอาชีพจากทางสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี โดยทั้งนี้ฐานคิดของการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวก็มาจากสมมติฐานที่ว่าหากจะพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีให้ดีขึ้น จะต้องดำเนินการมาตรการควบคู่กัน 3 ประการกล่าวคือ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ, การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล และการออกลาดตระเวนป้องปรามเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมายและทำลายสิ่งแวดล้อมนั่นเอง ดังนั้นเมื่อชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้ร่วมแรงร่วมใจกันในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจนอุดมสมบูรณ์ขึ้นแล้ว แต่มาประสบกับปัญหาภัยธรรมชาติจนเครื่องมือประมงและเรือประมงได้รับความเสียหาย ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงฐานทรัพยากรเพื่อการยังชีพได้ จึงจำเป็นต้องหาแนวทางในการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวแทนการช่วยเหลือในเรื่องข้าวสาร อาหาร และการซ่อมแซมบ้านเรือน ฯลฯ

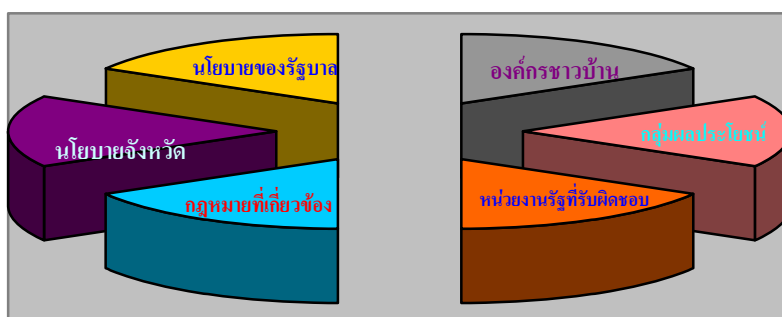
จากการศึกษาข้อมูลจากชาวประมงพื้นบ้านที่เป็นผู้ประสภภัยธรรมชาติต่างยืนยันว่าเครื่องมือประมงและเรือประมงที่ได้รับการสนับสนุนนั้นได้นำไปออกทำการประมง และสามารถจับสัตว์น้ำได้เพิ่มมากขึ้นจากเดิม โดยชาวประมงพื้นบ้านสามารถจับกุ้งแชบ๊วยขนาดตัวใหญ่มากได้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในบริเวณแนวปะการังเทียมที่ได้ไปวางไว้ก่อนหน้านี้ ซึ่งชาวประมงอธิบายได้ว่าการที่พบกุ้งแชบ๊วยตัวใหญ่ๆ แสดงว่าระบบห่วงโซ่อาหารค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ กุ้งขนาดใหญ่เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นตัวพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ จึงหมายความว่ามีการกักขังอยู่อีกเป็นจำนวนมากที่รอเวลาจะเจริญเติบโต หากไม่มีเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงไปทำลายก่อนวัยอันควร และในขณะเดียวกันลูกกุ้งเหล่านี้ก็มีบ้านที่เป็นปะการังเทียมเป็นที่หลบภัย เป็นที่หาอาหาร จึงมีแนวโน้มที่จะเจริญเติบโตต่อไปได้ในอนาคต

5.1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน

ในระหว่างการศึกษาการปฏิบัติตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ของโครงการวิจัย ทางทีมวิจัยได้ค้นพบปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบันดังนี้

5.1.2.1 ด้านการป้องกันและปราบปรามเรือที่กระทำผิดกฎหมาย

จากการศึกษา มีการค้นพบว่า มาตรการด้านการป้องกันและปราบปรามเรือที่กระทำผิดกฎหมายนี้มีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นอย่างมากต่อการดำเนินการ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อฐานทรัพยากรและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวประมงพื้นบ้านดังนี้

ภาพที่ 20: แผนภูมิแสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการด้านการป้องกันและปราบปรามเรือที่กระทำผิดกฎหมาย

● นโยบายของรัฐบาล

การให้ความสำคัญต่อประเด็นเรื่องทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของรัฐบาลและการมีโครงการพระราชดำริฯ ในการฟื้นฟูทะเลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่ทำให้กรมประมงให้ความสำคัญในการสนับสนุนมาตรการต่างๆ โดยเฉพาะการป้องกันและปราบปรามเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมาย โดยมีการจัดตั้งศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในมาตรการนี้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า นโยบายของรัฐบาลจะมีส่วนสำคัญอย่างมากในสร้างความสำเร็จต่อโครงการ

● นโยบายของจังหวัด

จังหวัดปัตตานีได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัด โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาดในการผลักดันการแก้ไขปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีและการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีจะเป็นตัวแทนของชาวประมงพื้นบ้านในการผลักดันให้ปัญหาและแผน/แนวทางการแก้ไขปัญหาตามวิถีคิดของชาวประมงพื้นบ้านบรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัด และติดตามให้แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง

ทางสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีได้มีการผลักดันให้มาตรการ 3 มาตรการดังกล่าวข้างต้นบรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์จังหวัด โดยมีหน่วยงานรัฐหลายๆ หน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการบูรณาการแผนให้สามารถดำเนินการในห้วงเวลาเดียวกัน และ/หรือดำเนินการในลักษณะควบคู่กันไป ซึ่งเป็นหน้าที่ขององค์กรชาวบ้านและภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องทำการประสานงานกันให้เป็นอย่างดี

● กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การป้องกันและปราบปรามเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมาย จะต้องดำเนินการภายใต้กรอบของกฎหมายและจะต้องไม่เลือกปฏิบัติ เช่น การเลือกจับแต่เฉพาะเรือประมงขนาดเล็กไม่จับเรือประมงขนาดใหญ่ เป็นต้น กฎหมายที่ใช้เพื่อบังคับผู้ที่กระทำความผิด โดยส่วนใหญ่จะใช้พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 เป็นหลัก ซึ่งนับได้ว่ากฎหมายดังกล่าวมีความล้าหลังมาก ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีทางหน่วยงานภาครัฐจึงได้ร่วมมือกับชาวประมงพื้นบ้านในการนำประกาศกระทรวงต่างๆ ที่ออกมาภายหลังมา

บังคับใช้เป็นหลัก เช่น กรณีของอวนรุนจะใช้ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องห้ามใช้เครื่องมืออวนรุนประกอบกับเครื่องยนต์ในท้องที่จังหวัดปัตตานี (ตามแผนที่แนบท้าย) ซึ่งออกเมื่อ ปี พ.ศ. 2543 เป็นหลัก ส่วนกรณีของอวนลากจะใช้ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง การห้ามใช้เครื่องมืออวนลากประกอบกับเครื่องยนต์ ในเขต 3 ไมล์ทะเล ซึ่งออกเมื่อ ปี พ.ศ. 2551 ซึ่งกฎหมายประกาศกระทรวงทั้งสองฉบับจะเป็นกลไกของเจ้าหน้าที่รัฐในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนเป็นหลัก

นอกเหนือจากกฎหมายที่เป็นทางการแล้ว ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านยังได้ใช้หลักจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาเพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชนกันเองและระหว่างชุมชนซึ่งมักจะได้ผลกับชุมชนประมงพื้นบ้านที่อยู่ในจังหวัดปัตตานี และชาวประมงพื้นบ้านด้วยกันเอง แต่มักจะไม่ได้ผลหากนำไปบังคับใช้กับเครื่องมือประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่ใช้เครื่องมือทำลายที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง

อย่างไรก็ตาม กระบวนการการบังคับใช้กฎหมายเริ่มตั้งแต่กระบวนการจับกุมผู้กระทำความผิด กระบวนการสอบสวน กระบวนการฟ้องร้องของอัยการ และการพิจารณาคดีในชั้นศาล ซึ่งมักจะพบว่าจะมีการนำช่องว่างของข้อกฎหมายมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้กระทำความผิด เช่น การทำสัญญาเช่า ซึ่งส่งผลให้คำพิพากษาของศาลไม่สามารถริบเรือประมงที่กระทำความผิดได้ ทั้งๆที่พบว่าเรือบางลำกระทำความผิดซ้ำซากตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกิดความหยาบใจ และยังได้พบว่าผู้กระทำความผิดยังมีการวิ่งเต้นในชั้นสอบสวนและชั้นฟ้องร้องคดี ให้สามารถหลุดพ้นคดีและได้ของกลางกลับคืนมา เพียงการเสียค่าปรับเล็กน้อยแล้วสุดท้ายกลับไปทำเครื่องมือทำลายล้างแบบเดิมๆอีก

● หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ

การกำหนดมาตรการการป้องกันและปราบปรามเรือประมงที่กระทำความผิดกฎหมาย มีหลายหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทั้งในระดับการกำหนดนโยบาย ซึ่งเป็นเรื่องที่ทางศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้(ศอ.บต.)และจังหวัดปัตตานีซึ่งเป็นฝ่ายกำหนดนโยบายและจะส่งผลต่อการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ หากนโยบายของ ศอ.บต.และจังหวัดให้ความสำคัญกับการปกป้องรักษาทรัพยากรเพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรและเพื่อคนส่วนใหญ่ที่ต้องพึ่งพิงกับทรัพยากร ก็จะทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบสามารถปฏิบัติด้วยความจริงจัง และเป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริงในการบังคับใช้กฎหมาย

แต่ในขณะเดียวกันหากฝ่ายนโยบายกลัวการถูกกดดันจากภาคการเมืองระดับประเทศ หรือระดับท้องถิ่นและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆที่ได้รับประโยชน์จากการใช้เครื่องมือทำลายล้างเหล่านี้ ก็มักจะใช้นโยบายรวมชอมให้ทุกฝ่ายอยู่ร่วมกันได้ ยึดหลักรัฐศาสตร์มากกว่าหลักนิติศาสตร์ แต่หลัก รัฐศาสตร์ที่ว่ามักจะมองแค่กลุ่มผลประโยชน์ที่มากดดันเท่านั้น มากกว่าจะมองผลกระทบที่เกิดขึ้นกับฐาน ทรัพยากรและคนเล็กคนน้อยซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งถูกมองว่าถึงแม้ว่ากลุ่มคน เหล่านี้จะเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมาก แต่ไม่มีอิทธิพลที่จะทำให้ฝ่ายนโยบายต้องคำนึงถึง ซึ่งจะส่งผลให้ ฝ่ายปฏิบัติที่ต้องทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย เกิดความไม่แน่ใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ส่วนหนึ่งได้รับการร้องเรียนจากชาวประมงพื้นบ้านว่ามีการบุกรุก เข้ามาทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำและ เครื่องมือประมงของตนเอง จากเครื่องมืออวนรุน อวนลาก แต่อีกด้านหนึ่งความไม่ชัดเจนของนโยบายของ หน่วยงานต้นสังกัดในการกำหนดนโยบาย จึงทำให้ฝ่ายปฏิบัติเกิดความชัดเจนในการทำหน้าที่ของตนเอง

ในการศึกษาเรื่องนี้พบว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบมาตรการนี้ ในระดับปฏิบัติการจะเป็น ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลจังหวัดปัตตานี เป็นหน่วยงานหลักในการบังคับใช้กฎหมาย แต่ บางครั้งเมื่อมีสถานการณ์การกระทำผิดที่รุนแรงและมีจำนวนบ่อยครั้งมากขึ้น ทางจังหวัดจะใช้วิธี การบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าสมทบ โดยนำเจ้าหน้าที่ประมงอำเภอ, ตำรวจน้ำ, เจ้าหน้าที่ปกครอง อำเภอ เข้าร่วมปฏิบัติการในการบังคับใช้กฎหมาย แต่กลับพบว่า การบูรณาการในลักษณะชุดเฉพาะกิจ ไม่ สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมักจะไปประสบกับปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอ, ความไม่มี เอกภาพในการสั่งการ, การรู้สึกไม่ใช่หน้าที่หลักของหน่วยงานตนเอง จนทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิด ความรู้สึกเสียศรัทธา

ในทัศนะของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ที่ศึกษา พบว่าหน่วยงานภาครัฐที่ชาวบ้านรู้สึก ว่าพึ่งพิงได้สามารถทำงานร่วมมือกันได้ คือ ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลจังหวัดปัตตานี เท่านั้น เป็นเพราะว่ามีวิธีการทำงานที่เข้าถึงชาวบ้าน มีการลงพื้นที่พบปะชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ มีความเป็นกันเอง และมักจะไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านในยามที่ปฏิบัติหน้าที่ตรวจจับเรือประมงที่กระทำผิด จึงทำให้ชาวบ้านเกิด ความรู้สึกศรัทธาและเห็นว่าการปฏิบัติการอย่างจริงจังถึงแม้ว่าในด้านผลคดีการจับกุมผู้กระทำผิด อาจจะ ไม่มากมายถ้าเทียบกับการบุกรุกเข้ามาของเรือประมงที่กระทำผิด แต่ชาวประมงพื้นบ้านก็คิดว่า การออก ลาดตระเวนบ่อยๆ จะช่วยให้เกิดการป้องปรามเรือประมงที่กระทำผิดไม่ให้ฮึกเหิม ถ้าพอใจมากนัก

● กลุ่มผลประโยชน์

การทำประมงที่ใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง จำพวกอวนลาก-อวนรุน ในเชิงพาณิชย์ มักมีกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องหลายฝ่ายทั้งกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงและกลุ่มที่ได้ผลประโยชน์ทางอ้อม

กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง

1. **กลุ่มที่ใช้เครื่องมือประมงอวนรุน อวนลาก** เป็นกลุ่มที่ใช้เครื่องมือเพื่อกวาดจับสัตว์น้ำในบริเวณพื้นที่ของจังหวัดปัตตานี ซึ่งโดยรวมแล้วจะมีอยู่ประมาณ 300 ลำ กลุ่มเหล่านี้จะได้รับผลกระทบโดยตรงจากการใช้มาตรการการบังคับใช้กฎหมายของภาครัฐ โดยเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ของศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเลจังหวัดปัตตานี กลุ่มเรือประมงเหล่านี้ได้ร่วมกันขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ โดยการใช้กำลังของกองเรือกดดันล้อมเรือของเจ้าหน้าที่ที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่ จนหลายครั้งที่เจ้าหน้าที่ต้องยอมถอนกำลังออกไป โดยไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ หรือบางครั้งถ้าเจ้าที่มีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเข้มงวด ก็จะนำกำลังมารวมตัวกันชุมนุมประท้วงเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งสร้างความลำบากใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นอย่างมาก ซึ่งจะต้องอาศัยความจริงจังและชัดเจนของฝ่ายกำหนดนโยบายและเจ้าหน้าที่รัฐในระดับนโยบายจากส่วนกลางที่เป็นต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่เหล่านี้เช่นกรมประมงที่จะต้องให้กำลังใจและต้องยืนยันนโยบายในการปกป้องรักษาทรัพยากรและคำนึงถึงคนส่วนใหญ่ที่จะได้รับผลกระทบ ไม่ใช่เอนเอียงไปตามกระแสการกดดันของกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้

2. กลุ่มเครือข่ายประมงพาณิชย์และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

กลุ่มเครือข่ายประมงพาณิชย์และอุตสาหกรรมต่อเนื่องเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากการทำประมงที่ผิดกฎหมายเพราะผลประโยชน์ที่ได้รับจากกลุ่มสินค้าสัตว์น้ำที่ภาคอุตสาหกรรมสัตว์น้ำต้องการนำไปผลิตเป็นสินค้าที่ต้องการเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เป็นปัจจัยหนึ่งที่กดดันภาครัฐไม่ให้ใช้มาตรการการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดกับกลุ่มผู้ประกอบการที่ใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงและผิดกฎหมาย ซึ่งมักจะอ้างเหตุผลว่ากลุ่มเรือประมงเหล่านั้นไม่ใช่อาชญากร หากแต่เป็นกลุ่มคนที่ต้องพึ่งพิงทรัพยากรทางทะเลเช่นเดียวกัน และเป็นเรื่องของการแย่งชิงทรัพยากร ซึ่งแท้ที่จริงแล้วกลุ่มชาวประมงที่ใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง จะกวาดต้อนทรัพยากรทุกประเภทที่ขวางหน้า ทั้งทรัพยากรสัตว์น้ำตัวเล็ก ตัวน้อย ปะการังธรรมชาติ หญ้าทะเลที่เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน หรือแม้แต่เครื่องมือประมงของชาวประมงพื้นบ้าน โดยไม่ได้คำนึงถึงความ

ยั่งยืนหรือโอกาสในการฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลเลย ในขณะเดียวกัน วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี จะใช้วิธีการจับสัตว์น้ำแบบดั้งเดิม เลือกจับสัตว์น้ำที่โตได้ขนาด เลือกจับสัตว์น้ำตามฤดูกาลและตามชนิดของสัตว์น้ำที่มีในแต่ละฤดูกาล รวมทั้งจะร่วมกันในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำโดยเป็นกิจกรรมที่กระทำต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน จนสามารถฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ได้ในระดับหนึ่ง ในทัศนะของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีจึงคิดว่าการกล่าวอ้างดังกล่าวเป็นการกล่าวอ้างที่ผิดมากที่ระบุว่าเป็นการแย่งชิงทรัพยากรกันของคน 2 กลุ่ม หากแต่ในทัศนะของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี กลับเห็นต่างว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของคน 2 กลุ่ม โดย กลุ่มหนึ่ง(ประมงทำลายล้าง) ต้องการทรัพยากรจำนวนมากโดยไม่คำนึงถึงสิ่งที่ตามมา ในขณะที่ประมงพื้นบ้านต้องการจับปลาอย่างยั่งยืน ยึดมั่นในวิถีดั้งเดิม คำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนรวม และมองถึงทรัพยากรที่ลูกหลานจะมีใช้ในวันข้างหน้า

กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม

จะเป็นกลุ่มคนที่ค่อนข้างมีอิทธิพลในท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และนักการเมืองท้องถิ่น กลุ่มคนเหล่านี้จะได้รับผลประโยชน์เป็นทรัพย์สินเงินทองในการวิ่งเต้นคดีหรือเป็นแกนนำในการระดมคนออกมาต่อต้านการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ โดยมุ่งหวังที่จะได้รับการยอมรับจากกลุ่มคนที่ใช้เครื่องมือประมงทำลายล้าง โดยหวังผลในทางการเมืองท้องถิ่นในระยะยาว

● องค์กรชาวบ้าน

องค์กรชาวบ้านที่รวมตัวเป็นเครือข่ายของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเป็นองค์กรที่ทำงานอย่างต่อเนื่องมายาวนาน มีกิจกรรมต่าง ๆ มากมายซึ่งถือเป็นจุดแข็งของการทำงานภาคประชาชน จนเป็นที่ยอมรับในระดับจังหวัดและระดับประเทศ การรวมตัวของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี มุ่งหวังที่จะร่วมกันในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรให้ยั่งยืนโดยใช้วิธีการทำงานในลักษณะการประสานความร่วมมือเป็นหลัก แต่ในบางสถานการณ์ก็จำเป็นที่จะต้องแสดงพลังโดยการรวมตัวกันเพื่อให้รัฐได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นว่าได้ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่

การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องของเครือข่ายพี่น้องชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ส่งผลให้ประเด็นปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้รับการตอบสนองจากภาครัฐมากขึ้นตามลำดับ และได้เข้าร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนต่างๆทั้งแผนจังหวัด ,แผนยุทธศาสตร์ประมง ,แผนด้านสิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยทางองค์กรชาวบ้านได้นำข้อมูล / งานวิจัยที่ดำเนินการกันในชุมชน

หรือที่ได้ทำร่วมกับนักวิชาการ เป็นเครื่องมือหนึ่งในการผลักดันให้เกิดการวางแผนร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

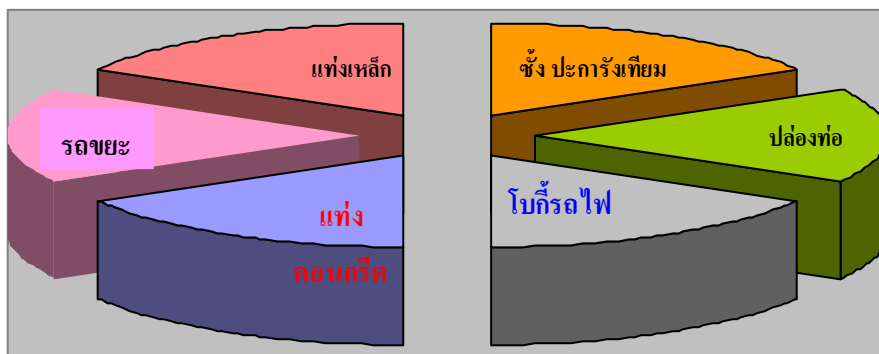
อีกส่วนหนึ่งขององค์กรชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีได้ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปสู่สาธารณะ โดยได้เปิดพื้นที่ทางสังคมให้บุคคล คณะบุคคล ทั้งสื่อมวลชน คณะนักศึกษา หรือพี่น้องประชาชนทั่วไปได้เข้ามาเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน , การฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งทำให้ข้อมูลข่าวสาร ในด้านปัญหา , ความพยายามในการแก้ปัญหา , วิถีชีวิต ฯลฯ ของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณชนอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้ภาครัฐเอาใจใส่ต่อปัญหาของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านมากยิ่งขึ้น

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนในด้านการป้องกันและปราบปรามเรือที่กระทำผิดกฎหมาย ประกอบไปด้วยนโยบายของรัฐบาล , นโยบายของจังหวัด , กฎหมายที่เกี่ยวข้อง , หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ , กลุ่มผลประโยชน์และองค์กรชาวบ้าน หากเงื่อนไขดังกล่าวอยู่ในสภาพที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้นก็จะส่งผลดีต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน

5.1.2.2 ด้านการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล

เป็นมาตรการที่มุ่งส่งเสริมให้สัตว์น้ำมีที่อยู่อาศัย มีแหล่งหลบภัย แหล่งผสมพันธุ์และมีแหล่งอาหาร ทดแทนแหล่งอาศัยตามธรรมชาติที่ถูกทำลายจากเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงและจากภัยธรรมชาติในบางช่วงเวลาและบางฤดูกาล

จากการศึกษาพบว่า มาตรการด้านการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล จะมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยจะขึ้นอยู่กับรูปแบบของปะการังเทียม , องค์กรที่รับผิดชอบ และการบริหารจัดการในการจัดวางปะการังเทียม ดังนี้

ภาพที่ 21: แผนภาพแสดงรูปแบบของปะการังเทียมในรูปแบบต่างๆ

❖ รูปแบบปะการังเทียมแบบแท่งคอนกรีต (รูปทรงสี่เหลี่ยมลูกเต๋า)

- รูปแบบปะการังเทียมแบบแท่งคอนกรีตได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยกรมประมง จนเป็นรูปแบบปะการังเทียมที่ได้รับการยอมรับในวงกว้างทั้งในเรื่องการทดแทนปะการังธรรมชาติ ความคงทนของวัสดุและรูปแบบของการจัดวางปะการังเทียม
 - องค์การที่รับผิดชอบในการจัดสร้าง จัดวางและบริหารจัดการมีหลายหน่วยงานที่ได้มีการดำเนินการในพื้นที่ ดังนี้
 1. กรมประมง โดยผ่านทางสำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี
 2. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยผ่านทางสำนักงานอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ที่ 4 จังหวัดสงขลา
 3. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยผ่านทางเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล
- (อบต.)

● การบริหารจัดการการวางปะการังเทียม

การบริหารจัดการเป็นเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมาก เพราะถ้าขาดการบริหารจัดการที่ดีจะนำไปสู่การขาดคุณภาพของวัสดุที่จัดสร้างปะการังเทียม จนนำไปสู่การแตกหักในขั้นตอนการขนย้าย ก่อนลงทะเล และแตกหักระหว่างการจัดวางปะการังเทียมในทะเล ซึ่งท้ายที่สุดจะกลายเป็นขยะในท้องทะเล และสูญเสียงบประมาณ ดังที่มีการกล่าวว่า “เอาขยะทิ้งทะเล” ในขณะที่เดียวกันการวางแผนการจัดวาง , การกำหนดพื้นที่ในการจัดวางปะการังเทียมก็เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะถ้าการกำหนดพื้นที่โดยไม่มีการพูดคุยกับประชาชนในพื้นที่ ไม่มีการวางแผนร่วมกันจะนำไปสู่ปัญหาการวางปะการังเทียมทับซ้อนพื้นที่ทำกินของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ เพราะพื้นที่บางพื้นที่อาจจะเหมาะสมในเชิงวิชาการ แต่ขณะเดียวกันพื้นที่บริเวณดังกล่าวก็เป็นแหล่งทำมาหากินของชาวบ้านมาโดยตลอด ทำให้ปะการังเทียมที่นำไปจัดวางไปทับพื้นที่ทำกินของชาวประมงพื้นบ้านกระบวนการในการจัดวางปะการังเทียมที่เหมาะสมที่สุดสำหรับยุคสมัยปัจจุบัน ก็คือ จะต้องมีการประชุมพูดคุยกับประชาชนในพื้นที่เพื่อร่วมกันกำหนดพื้นที่ที่ดีที่สุด ลดผลกระทบมากที่สุด และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งการบริหารจัดการในลักษณะนี้ กรมประมงและกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทำได้ดีมากอยู่แล้ว แต่ยังมีปัญหาที่กรมการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มอบให้ท้องถิ่นบางพื้นที่ไปดำเนินการ และด้วยความที่ไม่มีประสบการณ์โดยตรงทั้งไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในการจัดซื้อจัดจ้าง จึงนำไปสู่ปัญหาที่เกิดขึ้นจนนำไปสู่การเรียกร้องให้มีการทบทวนพื้นที่ในการจัดวางปะการังเทียม เพราะก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ทำกินของชาวประมงพื้นบ้านในท้องถิ่น จึงเป็นประเด็นที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องทบทวนแนวการดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

❖ รูปแบบปะการังเทียมแบบโบกักรไฟ, รถขยะของกทม.

● การใช้วัสดุเหลือใช้มาจัดทำปะการังเทียม เป็นการศึกษาของนักวิชาการทางทะเลโดยคำนึงถึงผลกระทบในเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยมีข้อสรุปร่วมกันว่าจะต้องมีการทำความเข้าใจวัสดุที่จะนำไปทำเป็นปะการังเทียม เพื่อไม่ให้มีสิ่งปนเปื้อนที่จะก่อให้เกิดผลกระทบกับท้องทะเลได้

● องค์การที่รับผิดชอบ

เป็นโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ที่ได้พระราชทานโครงการฟื้นฟูทะเลไทย ในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยได้ขอความร่วมมือกับการรถไฟแห่งประเทศไทย

ไทย กรุงเทพมหานครและกองทัพไทยในการร่วมมือกันที่จะจัดวางปะการังเทียมโดยใช้วัสดุเหลือใช้ขององค์กรต่างๆดังกล่าว

● การบริหารจัดการในการจัดวางปะการังเทียม

การบริหารจัดการการวางปะการังเทียมจะเป็นไปตามความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นที่ได้เสนอความต้องการให้มีการจัดวางในแต่ละพื้นที่ แต่ส่วนใหญ่ในการจัดวางปะการังเทียมรูปแบบนี้จะต้องมีการศึกษาถึงลักษณะของพื้นที่ที่กำหนดในการจัดวาง ,ระดับความเค็มของทะเล ,ความเป็นกรด่างของน้ำ เช่น ที่หน้าบ้านละเวง อำเภอไม้แก่นมีการปล่อยน้ำจากป่าพรุ ซึ่งเป็นน้ำเปรี้ยว จึงต้องมีการศึกษาว่ารูปแบบปะการังเทียมโบกี้รถไฟ ,รชยะจะเหมาะสมกับพื้นที่ดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร จึงเป็นประเด็นที่สำคัญยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการบริหารจัดการการวางปะการังเทียมด้วย

การจัดวางปะการังเทียมในรูปแบบนี้มักจะจัดวางในพื้นที่น้ำลึก เพราะรูปแบบของวัสดุเป็นวัสดุขนาดใหญ่ไม่เหมาะสมกับการจัดวางในพื้นที่น้ำตื้น เพราะจะส่งผลกระทบต่อสัญจรทางทะเลและประเด็นที่สำคัญของโครงการพระราชดำริที่มีการจัดวางปะการังเทียมในรูปแบบนี้ คือมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นไปตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ที่หน่วยงานรับผิดชอบจะต้องถวายรายงานผลต่อพระองค์ท่าน ประชาชนจึงได้รับทราบผลที่เกิดขึ้นในแต่ละปีในรูปแบบของหนังสือบ้าง ผ่านทางการสื่อสารมวลชนบ้าง เป็นต้น

❖ รูปแบบปะการังเทียมแบบแท่งเหล็ก

● รูปแบบนี้เป็นการศึกษาของนักวิชาการทางทะเล (ดร. ธรณ์ ธำรงนาวาสวัสดิ์) ที่ได้ไปศึกษาที่เกาะช้าง จ.ตราด และได้ร่วมมือกับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ที่ต้องการดำเนินโครงการจัดทำปะการังเทียมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ โดยได้มีการจัดทำโครงการในพื้นที่ บ้านตันหยงเปาว์ ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก และบ้านปาตาบูดี ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีมากจากชุมชน

● องค์กรที่รับผิดชอบ

เป็นความร่วมมือของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์กับสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ. ปัตตานีในการดำเนินการจัดทำปะการังเทียมในรูปแบบแท่งเหล็ก ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่ต้องการให้มีรูปแบบที่หลากหลายโดยมีสมมุติฐานว่า สัตว์น้ำแต่ละชนิดจะมีการเลือกที่อยู่

อาศัยที่แตกต่างกัน จึงเป็นเรื่องที่น่าจะศึกษาเรียนรู้และมีการพิสูจน์ในทางวิชาการ โดยทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จะส่งทีมงานมาเก็บข้อมูลและติดตามประเมินผลโครงการโดยร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีในระยะต่อไป

- **การบริหารจัดการในการจัดวางปะการังเทียม**

การจัดวางปะการังเทียมประเภทนี้ เป็นการเลือกพื้นที่ที่มีกองปะการังเทียมเดิมอยู่แล้ว โดยการใช้ทีมประดาน้ำนำแท่งปะการังเทียมเหล็ก ไปจัดวางโดยผูกติดกับปะการังเทียมแบบแท่งคอนกรีตของกรมประมงเดิม ซึ่งถือเป็นส่วนที่สร้างความสะดวกและไม่กระทบต่อพื้นที่ทำกินของชาวประมงพื้นบ้าน รวมทั้งช่วยเสริมให้กองปะการังเทียมเดิมที่บางส่วนอาจจะสูญพังไปตามกาลเวลาให้มีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น

❖ **รูปแบบซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน**

- **รูปแบบซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน** เป็นรูปแบบที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของชาวประมงพื้นบ้าน โดยการใช้วัสดุในท้องถิ่นเป็นหลัก ในการจัดสร้างปะการังเทียมแบบพื้นบ้านมีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรให้พื้นถิ่นสู่ความอุดมสมบูรณ์ และคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของท้องทะเล ทั้งนี้ชุมชนจะเลือกใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเป็นกิจกรรมที่มุ่งหวังให้เกิดความร่วมมือทางสังคมในแต่ละพื้นที่ ดังคำกล่าวของผู้อาวุโสในชุมชนที่กล่าวไว้ว่า **“ซั้งล่อทั้งปลาและล่อทั้งคนให้มาอยู่ร่วมกัน”** ซึ่งมีความหมายว่า รูปแบบซั้งสามารถคืนความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา และการทำซั้งปะการังเทียมยังเป็นรูปธรรมของการร่วมมือกันของชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนที่ต้องร่วมกันทำ ร่วมกันนำไปจัดวาง เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกในชุมชนที่นอกจากจะเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากทะเลแล้วยังต้องเป็นผู้ดูแลรักษาทะเลอีกด้วย เป็นการสร้างความตระหนักให้กับชุมชนว่าการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งนั้น เป็นภารกิจร่วมของคนในสังคม ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่งเท่านั้น

- **องค์กรที่รับผิดชอบ**

ในการจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน จะเป็นความรับผิดชอบของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ส่วนหนึ่งจะได้รับงบประมาณจากทางหน่วยงานภาครัฐโดยผ่านทางการผลักดันแผนงานของสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีและงบประมาณบางส่วนจะเป็นของชุมชนที่จัดเก็บกันเองในชุมชน การที่

ชุมชนได้ดำเนินการในการจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านเอง ส่งผลให้ชุมชนมีความรัก ห่วงแหน ดิดตามและเฝ้าระวังไม่ให้ซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านถูกทำลาย ซึ่งแตกต่างจากปะการังเทียมในรูปแบบ อื่นๆที่มักจะเป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐ ความรู้สึกเป็นเจ้าของมีน้อยมาก เพราะคิดว่าสิ่ง เหล่านั้นเป็นของรัฐ รัฐต้องมาดูแลและบริหารจัดการเอง การใช้ประโยชน์จากซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน จะถูกกำหนดโดยเวทีประชาคมในแต่ละหมู่บ้านที่จะมีการกำหนดกติกกันอย่างเป็นทางการ โดยมีการแบ่ง รูปแบบของซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านเป็น ซั้งส่วนรวมกับซั้งส่วนบุคคล ซั้งส่วนรวมจะเป็นพื้นที่ สาธารณะที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ได้ร่วมกันทุกคน แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่สมาชิกในชุมชนตกลง กันไว้ การฝ่าฝืนไม่เคารพต่อกฎเกณฑ์ที่วางไว้ จะต้องถูกส่งคมลงโทษซึ่งเป็นเรื่องที่รุนแรงในความคิดของ ชาวประมงพื้นบ้าน สำหรับซั้งบุคคลจะเป็นซั้งที่เป็นสมบัติของแต่ละบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลจะต้องดูแล บำรุงรักษาซั้งของตนเอง ประโยชน์ที่ได้ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลจะเลือกใช้ประโยชน์จากซั้งอย่างไร เช่น บางคน ทำซั้งเพื่อล่อปลาจระเม็ดเพื่อที่จะล่อมจับปลาจระเม็ด แต่บางคนอาจจะใช้ประโยชน์จากซั้งเพื่อล่อปลา หลังเขียวให้มารวมตัวกันแล้วใช้อวนล่อมจับปลาหลังเขียว เป็นต้น

● การบริหารจัดการในการจัดวางซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน

ชุมชนจะมีการประชุมพูดคุย มีการตกลงกันในการกำหนดพื้นที่ในการจัดวางซั้งปะการัง เทียมแบบพื้นบ้าน โดยคำนึงถึงภูมิปัญญาของผู้อาวุโสในชุมชนที่จะเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลว่าพื้นที่ไหนจะ เหมาะสมในการจัดวางซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน โดยผู้อาวุโสจะนำเสนอโดยใช้ภูมิปัญญาที่เกิดจากการ สังเกตประสบการณ์ของตน จนมีความมั่นใจว่าพื้นที่ที่เสนอนั้นเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม เพราะสภาพของพื้นที่ ท้องทะเลบางพื้นที่เคยเป็นแหล่งปะการังธรรมชาติเดิมอยู่แล้วและถูกทำลายด้วยเครื่องมือประมงที่มี ประสิทธิภาพในการทำลายสูงหรืออาจจะเกิดจากภัยธรรมชาติหรือบางพื้นที่จะเป็นโขดหินในทะเลซึ่งมีสัตว์ น้ำหูกชุม ซึ่งการจัดวางซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน จะช่วยให้เกิดความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะวัสดุที่ ใช้ในการทำซั้งปะการังเทียม จะเป็นวัสดุที่มาจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ จะช่วยในการดึงดูดสัตว์น้ำให้เข้า มาอยู่อาศัยได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมากในการจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน คือ การสร้าง ความสมดุลของวัสดุที่ใช้ เช่น การใช้กระสอบใส่ทรายเพื่อถ่วงไม่ให้ลอยไปตามกระแสน้ำ กระสอบ ใส่ทรายจะมีอายุการใช้งานที่สมดุลกับไม้ไผ่ ซึ่งจะมีอายุการใช้งานประมาณ 7-8 เดือน แต่ถ้าเราใช้หินหรือ

คอนกรีตจะทำให้เกิดความไม่สมดุลเกิดขึ้น โดยไม้ไผ่จะเสียหายโดยการผุพังจากการเกาะกินของเพรียงทะเล และเกิดการย่อยสลายไปตามกาลเวลาประมาณ 7-8 เดือน แต่หินที่ใช้ถ่วงไม่สามารถย่อยสลายได้ จะส่งผลให้เกิดความเสียหายกับเครื่องมือของชาวประมงพื้นบ้านที่เป็นประเภทอวนลอยที่จะทำให้อวนฉีกขาดได้

❖ รูปแบบปะการังเทียมแบบปล่องท่อ

- จะเป็นโครงการเฉพาะกิจที่จัดทำขึ้นมาเพื่อจะเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ รวมทั้งในโอกาสเทศกาลสำคัญต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับวัสดุที่ใช้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหน่วยงานใดบ้าง

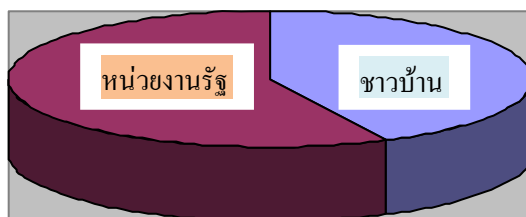
- **องค์กรที่รับผิดชอบ**

จะเป็นหน่วยงานในระดับจังหวัดปัตตานีที่จะประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีวัสดุที่สามารถจัดทำเป็นปะการังเทียมแบบปล่องท่อได้

- **การบริหารจัดการในการจัดวางปะการังเทียมแบบปล่องท่อ**

ส่วนใหญ่จะดำเนินการจัดวางในพื้นที่ที่มีกองปะการังเทียมเดิมอยู่แล้ว ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกับการใช้เครื่องมือประมงของชาวประมงพื้นบ้าน แต่ส่วนใหญ่ก็มักจะมีคามระมัดระวังในการจัดวางเป็นอันมากเพราะความเปราะบางของวัสดุที่ใช้ หากไม่ระมัดระวังจะทำให้แตกหักได้ง่ายมากและจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์มากนัก เพราะสัตว์น้ำจะไม่มีแหล่งอาศัย แหล่งหลบภัย และแหล่งอาหาร เป็นต้น

5.1.2.3 ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสัตว์น้ำ

ภาพที่ 22 : แผนภาพแสดงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและชาวบ้าน

จากการศึกษาวิจัยพบว่ามาตรการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูสัตว์น้ำ โดยการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นมาตรการที่ได้รับความสนใจสูงสุดของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ เพราะเป็นโครงการที่สร้างความรู้สึกรักหวงแหน ไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นรวมทั้งก่อให้เกิดความสมบูรณ์ต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งรายได้ของชาวประมงพื้นบ้านในอนาคต สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมาก คือการป้องกันไม่ให้สัตว์น้ำวัยอ่อนเหล่านี้ถูกจับไปก่อนวัยอันควรจากการใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงหรือการใช้วนตาถี่ ซึ่งจะเป็นการสูญเสียประโยชน์อย่างมหาศาล

องค์ประกอบที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับมาตรการด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสัตว์น้ำ มีดังนี้

● หน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงานที่จะเป็นหน่วยงานหลักในการเพาะพันธุ์, เพาะฟักสัตว์น้ำคือ ศูนย์เพาะฟักสัตว์น้ำจังหวัดปัตตานี ซึ่งได้ดำเนินการตามงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากกรมประมงและโครงการอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งในแต่ละปีจะมีการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำประมาณ 22 ล้านตัว โดยจำแนกเป็นประเภทกุ้ง จะมีกุ้งแชบ๊วยและกุ้งกุลาดำ ประเภทปลาจะเป็นปลากะพงขาว รวมทั้งมีการดำเนินการเพาะพันธุ์หอยหวานเพื่อปล่อยสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ คืนความอุดมสมบูรณ์กลายเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ในอนาคต

ทางศูนย์เพาะฟักสัตว์น้ำจังหวัดปัตตานี ได้ให้การสนับสนุนกับหน่วยงานต่างๆที่จะดำเนินการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในโอกาสต่างๆ นอกจากนี้ทางศูนย์เพาะฟักสัตว์น้ำจังหวัดปัตตานียังมีการประสานขอความร่วมมือจากชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ต่างๆที่จะดำเนินการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นการพัฒนาสัมพันธภาพอันดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้แนวทางในการส่งเสริมความร่วมมือของภาครัฐกับประชาชนในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้สมบูรณ์กลับคืนมาจะต้องคำนึงถึง การเตรียมความพร้อมของสถานที่ในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ ควรจะเป็นพื้นที่ที่ทำให้สัตว์น้ำวัยอ่อนเหล่านี้มีโอกาสหลบภัยจากศัตรูต่างๆได้เช่น การปล่อยในพื้นที่แหล่งหญ้าทะเล ในพื้นที่ป่าชายเลนหรือในพื้นที่ที่มีการจัดวางปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน เป็นต้นซึ่งจะทำให้อัตราการรอดของสัตว์น้ำวัยอ่อนมีสูงขึ้น

จากการพูดคุยกับประชาชนในพื้นที่ศึกษาวิจัย พบว่า ประชาชนมีความเชื่อมั่นว่าการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำจะส่งผลให้ทรัพยากรฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างแท้จริง แต่จะต้องดำเนินการควบคู่กับมาตรการด้านการป้องกันและปราบปรามเรือที่กระทำผิดกฎหมาย รวมทั้งมาตรการด้านการจัดสร้างแหล่ง

อาศัยสัตว์ทะเล เพื่อให้สัตว์น้ำวัยอ่อนไม่ถูกทำลายจากเรือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง รวมทั้งมี “บ้าน” เป็นแหล่งหลบภัยจากศัตรูและมีแหล่งอาหารสำหรับเพาะพันธุ์สัตว์น้ำให้เจริญเติบโตต่อไปได้

● องค์กรชาวบ้าน

องค์กรชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี เริ่มให้ความสำคัญกับการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอาศัยภูมิปัญญาที่ได้เรียนรู้ถึงคุณลักษณะของสัตว์น้ำในแต่ละช่วงวัย ลักษณะนิสัยของสัตว์น้ำ รวมทั้งแหล่งที่อยู่อาศัย ฯลฯ จึงได้มีการคิดริเริ่มในการเพาะพันธุ์ปูม้าขึ้นมาในหลายพื้นที่โดยการขอรับบริจาคแม่พันธุ์ปูที่มีไข่นอกกระดองมาเลี้ยงในตะกร้าและให้อาหารจนกระทั่งแม่พันธุ์ปูสลัดไข่ไปจนหมด แล้วจึงนำปูม้าที่เป็นแม่พันธุ์ไปขายเป็นเงินทุนของชุมชน เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่วนรวมต่อไป

นับได้ว่าเป็นความก้าวหน้าของชุมชนในการคำนึงถึงการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำชุมชนเอง โดยไม่ต้องการที่รอฟังพึ่งจากภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว โดยปกติการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำจะเป็นหน้าที่ของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว อย่างไรก็ตามการขาดความรู้ในเชิงวิชาการขององค์กรชาวบ้าน และการขาดงบประมาณในการบริหารจัดการต่างๆ เช่น ในเรื่องค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าน้ำ ค่าไฟ ฯลฯ ยังเป็นสิ่งที่ท้าทายของกรชาวบ้านที่จะสร้างการเรียนรู้ต่อไปในอนาคต

5.2 แนวทางการพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

การดำเนินโครงการวิจัยที่ผ่านรูปแบบการปฏิบัติการจริงทางสังคม เช่น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลและการป้องกันปราบปรามเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมาย ทางโครงการฯ ได้ดำเนินการควบคู่ไปกับการบันทึกข้อมูลและติดตามผลที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การสรุปผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นได้ โดยการดำเนินงานวิจัยได้มีการร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องดังนี้

5.2.1 สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี เป็นตัวกลางในการประสานงานเชื่อมต่อระหว่างชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ผู้ประกอบการประมงพาณิชย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการสนับสนุนในเชิงนโยบาย สนับสนุนในด้านการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาทรัพยากรประมงในระยะยาว และสนับสนุนในด้านการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลในรูปแบบต่างๆ เช่นการจัดทำปะการังเทียมแบบคอนกรีต ทั้งนี้สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานีได้สนับสนุนให้ชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดพักพิงทางทะเล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน

5.2.2 ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานี เป็นหน่วยงานหลักที่ได้มีการร่วมมือกับชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานีมีภารกิจหลักในการลาดตระเวนเฝ้าระวังและจับกุมเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมาย ซึ่งในรอบปีที่ผ่านมา ทางศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานีได้สนับสนุนทั้งในด้านกำลังเจ้าหน้าที่และเรือตรวจการณ์ชายฝั่ง โดยได้ร่วมกับทีมวิจัยในการออกลาดตระเวนเฝ้าระวังชายฝั่งมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทำให้สามารถจับกุมผู้ที่กระทำผิดกฎหมายประมงได้หลายคดี ประการที่สำคัญที่สุดก็คือการป้องกันไม่ให้มีเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมายได้รุกล้ำเข้ามาทำลายฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่เป็นที่พึ่งของชุมชนได้

5.2.3 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จ.ปัตตานีและศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 จ.สงขลา เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนในเรื่องการฟื้นฟูทรัพยากรโดยการจัดทำปะการังเทียม การอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลและการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมในเรื่องการเพิ่มปริมาณพื้นที่ป่าชายเลนอีกด้วย

กระบวนการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ในการร่วมปกป้องทรัพยากรท้องทะเลและชายฝั่ง โดยผ่านกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการทำกิจกรรม ตั้งแต่การมองเห็นปัญหาของชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหามาจนถึงการร่วมปฏิบัติการ ทำให้การดำเนินงานและการจัดการของชุมชนมีความเป็นระบบมากขึ้น มีการติดตามผล มีการบันทึกผล ซึ่งนำไปสู่การดำเนินงานอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพและสร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรท้องทะเล

จึงอาจสรุปได้ว่า การดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ในประเด็นนี้นอกจากจะเป็นการสร้างความรู้ที่ชาวประมงพื้นบ้านมีส่วนร่วมมาโดยตลอดแล้ว ยังทำให้ชาวประมงพื้นบ้านได้เรียนรู้เรื่องของตนเป็นอย่างมาก เพราะตามปกติชีวิตของพวกเขาดำเนินไปด้วยความเคยชิน โดยไม่ค่อยจัดระบบความรู้อย่างเป็นเรื่องเป็นราว อีกทั้งคนรุ่นหลังก็ไม่ค่อยได้ใส่ใจประสบการณ์ของผู้อาวุโส ในกระบวนการสร้างความรู้ของชุมชนโดยผ่านการทำวิจัยนี้ได้เปิดโอกาสให้คนรุ่นต่าง ๆ ได้มาถ่ายทอดประสบการณ์ของตนทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งนำไปสู่ความภาคภูมิใจในวิถีชีวิต

ของตัวเอง และเกิดความมุ่งมั่นที่จะรักษาผลประโยชน์ของชุมชนโดยรวม รวมทั้งมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสูง

การทำการวิจัยในประเด็นนี้จึงส่งผลอย่างมากต่อชาวประมงพื้นบ้านในการเรียนรู้เรื่องราวของตัวเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในประวัติความเป็นมาของตนเอง ภูมิใจในบรรพบุรุษ กระทั่งมั่นใจว่าตัวเองก็มีคุณค่าของการเป็นคนไม่ต่างไปจากคนกลุ่มอื่น ในขณะที่เดียวกันคนทั่วไปก็ได้เข้าใจถึงเรื่องราวของชาวประมงพื้นบ้าน ที่สำคัญคือการได้เห็นถึงระบบความรู้และวิถีคิดของชาวประมงพื้นบ้านที่ต่างไปจากของตน ซึ่งนำไปสู่การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือการยอมรับการมีอยู่ของกลุ่มคนวัฒนธรรมอื่นที่ต่างไปจากตน

นอกจากนี้ลักษณะการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยผ่านการปฏิบัติการจริงทางสังคมนี้ ยังเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ในด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชนที่เป็นระบบโดยผ่านการร่วมคิด ร่วมทำของชุมชน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการจริง ซึ่งลักษณะการดำเนินงานวิจัยนี้ทำให้ทีมวิจัย ,ชุมชน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่างมีโอกาสได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เรียนรู้ทั้งข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ลดเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดไม่เข้าใจระหว่างกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันของพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บรรณานุกรม

กรมประมง.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.2547. โครงการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส. สงขลา : วายุภักษ์.

กฤติกา สีอีรี. 2551. เรื่อนำรู้ป่าชายเลนยะหริ่ง. (ออนไลน์) สืบค้นจาก <http://www.budutani.com>

[5 มกราคม 2554]

กังวลย์ จันทรโชติ.2541. การจัดการประมงโดยชุมชน.กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

กอบกุล ราชะนาคร. 2543. พลวัตรของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : กระบวนทัศน์และนโยบาย.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้.2548. การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชน : ศึกษากรณีการ

ทำช้างของชุมชนบ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส. สงขลา : โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้.

ชมรมคนรักเกาะสุรินทร์. 2553. ปะการังเทียม (ออนไลน์) สืบค้นจาก <http://www.savekohsurin>.

(6 มกราคม 2554).

บรรจง นะแส (บรรณาธิการ) 2545. การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีศึกษาจากชุมชนชาวประมง

พื้นบ้านภาคใต้. สงขลา: โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้.

ปะการังเทียม. 2553. วิกีพีเดีย. สารานุกรมเสรี.

ปิยะ กิจถาวร.2543. บทบาทของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและการบังคับใช้

กฎหมายในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี : ศึกษากรณี บ้านต้นหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนอง

จิก จังหวัดปัตตานี.ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

แผนการใช้ที่ดินบริเวณอ่าวปัตตานี. 2543. สำนักงานพัฒนาที่ดินชายทะเล กรมพัฒนาที่ดินและคณะ

ทรัพยากรธรรมชาติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พิศิษฐ์ ชาญเสนาะ. 2537. คนกู้ทะเล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

เลิศชาย ศิริชัย และคณะ . 2542. เรือปั่นไฟปลากะตักกับผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อทะเลและชุมชนประมง
พื้นบ้าน. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

-----, ชุมชนประมงพื้นบ้านกับปัญหาการจัดการทรัพยากร. 2545. สงขลา: โครงการการ
จัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้.

วสิน อิงคพัฒนานุกุล. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2, นครปฐม:
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริจิต หุ่นหว้าและคณะ. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน
(บริเวณ)ทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง.

ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และคณะ. 2545. บทบาทของชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งและ
การบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี. สงขลา: โครงการการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้.

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2542. รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ :
วิบูลการปก.

สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี . กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2553. การจัดสร้างแหล่งอาศัย
สัตว์ทะเลจังหวัดปัตตานี ระหว่างปี 2529-2553.

สุนันทา นิลเพชร. 2543. อวนรุน... มาตรการแห่งท้องทะเลไทย : กรณีศึกษาผลกระทบและมาตรการ
แก้ปัญหา. สงขลา : หาดใหญ่พรีน.

-----, 2545. อุทยาน... การอนุรักษ์ฟื้นฟูสัตว์น้ำบ้านบ่ออิฐ. สงขลา: โครงการการจัดการ
ทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2543. พลวัตรของชุมชนในการจัดการทรัพยากรกระบวนทัศน์และนโยบาย.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภาคผนวก ก : ภาพประกอบ

การประชุมชี้แจงเตรียมความพร้อมโครงการ การทำความเข้าใจวิธีการเก็บข้อมูล การรวบรวม
การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำความรู้นั้นไปใช้ในการแก้ปัญหาของชุมชน

การเตรียมการและการวางแผนร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมง
ทะเล จ.ปัตตานีกับชุดอาสาสมัครชาวบ้านในการปฏิบัติการเฝ้าระวังและตรวจจับเรือที่กระทำ
ผิดซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของโครงการวิจัยซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ชุมชนบ้านปาตานูดีร่วมกันแลกเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานในการเฝ้าระวังทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

เจ้าหน้าที่ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานี ร่วมแลกเปลี่ยนชี้แจงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานให้ชุมชนได้รับทราบซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจอันดีในการปฏิบัติงาน

การประชุมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยร่วมกันวางแผนงานในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการกิจ
งานและความต้องการของชุมชนซึ่งเป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างภาครัฐ นักวิชาการ
และชุมชน

เรือตรวจการณ์ภายใต้การดูแลของสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ได้ร่วมกันปฏิบัติการกิจใน
การเฝ้าระวังและตรวจจับเรือที่กระทำผิดกฎหมายซึ่งจะเป็นการเสริมให้การปฏิบัติการกิจในการ
จัดการทรัพยากรชายฝั่งให้ยั่งยืน โดยชุมชนมีส่วนร่วม

นายท้ายเรือ อาสาสมัครชาวบ้านที่ผ่านการฝึกอบรมในการจับเรือได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพยากรในการร่วมกันเฝ้าระวังและตรวจจับเรือที่กระทำความผิดอันเป็นความร่วมมือของชุมชนที่อยู่กับฐานทรัพยากร

เรืออวนรุนที่ลักลอบใช้เครื่องมือที่ทำลายล้างรุกรัดเข้ามาทำการประมงอย่างผิดกฎหมายและก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรท้องทะเลซึ่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวประมงพื้นบ้าน

เรืออวนลากข้างซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผิดกฎหมายลักลอบเข้ามาในเขตหวงห้ามซึ่งถูกเจ้าหน้าที่ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานี จับกุมและยึดเรือของกลางมาเก็บรักษาไว้ตามกฎหมาย

การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานี กับอาสาสมัครชาวบ้าน
ร่วมกันจับกุมเรือวนลากที่รุกล้ำเข้ามากระทำความผิดในเขตหวงห้ามตามกฎหมาย

เจ้าหน้าที่ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมง จ. ปัตตานี ทำการบันทึกการจับกุมกับผู้กระทำความผิดที่ถูกจับ

ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ประมงในการกำหนดจุดพักการจัดวางปะการังเทียมใน
เขตพื้นที่ จ. ปัตตานีเป็นการหาจุดร่วมในการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมระหว่างชุมชนท้องถิ่น
ที่อยู่กับทรัพยากรกับหลักวิชาการของเจ้าหน้าที่รัฐ

การนำเสนอผลการปฏิบัติงานในการตรวจจับเฝ้าระวังเรือที่กระทำความผิดและชี้แจงผลการดำเนินงาน
ของโครงการวิจัยให้กับชุมชนได้รับทราบผลการดำเนินงาน ซึ่งสร้างความมั่นใจในแนวทางการจัดการ
ทรัพยากร โดยการนำงานวิจัยมาเป็นจุดเชื่อไปสู่การคลี่คลายปัญหาของชุมชน

ชุมชนได้ร่วมกันจัดเตรียมวัสดุสำหรับการจัดทำปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติที่ลอยน้ำได้และสามารถมองเห็นได้ในระยะไกลๆ

ทางมะพร้าวเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดทำปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน ซึ่งผู้อาวุโสในชุมชนบอกว่า “ทางมะพร้าวมีกลิ่นหอม และมีช่องว่างขนาดเล็กระหว่างก้านมะพร้าว ซึ่งจะช่วยให้ลูกสัตว์น้ำขนาดเล็กให้เข้ามาหลบภัยและหาอาหาร ถ้าเราช่วยกันช่วยคืนความสมบูรณ์ให้กับชุมชนบ้านเรา”

การสร้างสำนึกชุมชนในการรักและหวงแหนทรัพยากรจะต้องเริ่มปลูกฝังในระดับครัวเรือนซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน

กระสอบบรรจุทรายจะผูกยึดติดกับไม้ไผ่เพื่อไม่ให้ไม้ไผ่ลอยไปตามกระแสน้ำ กระแสคลื่น เมื่อถึงฤดูมรสุมกระสอบทรายจะถูกดึงกระชากจากกระแสคลื่นขนาดใหญ่จะทำให้ถุงทรายแตก ทรายก็จะกระจายสู่ท้องทะเล กระสอบทรายที่แตกก็จะลอยไปกับไม้ไผ่สู่ชายฝั่ง ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อท้องทะเล

ความร่วมมือของชุมชน ครอบครัวในการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสร้างให้
ทรัพยากรยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง ดังคำกล่าวของผู้อาวุโส “ซึ่งต่อปลาและต่อคนให้มาร่วมกัน”

ชาวบ้านในชุมชนช่วยกันขนวัสดุอุปกรณ์ในการจัดวางปะการังเทียมแบบพื้นบ้านขึ้นเรือเพื่อนำไปยังจุดหมาย

เมื่อถึงจุดที่กำหนดไว้ก็จะช่วยกันวางซี่ปะการังเทียมแบบพื้นบ้านในจุดที่ชุมชนกำหนดเพื่อเป็นแหล่ง
ให้ทรัพยากรเข้ามาพึ่งพิง

กลุ่มซี่ ปะการังเทียมแบบพื้นบ้านที่ชุมชนได้ร่วมกันจัดวาง

การจัดวางปะการังเทียมแบบแท่งคอนกรีตเป็นการสร้างแหล่งแหล่งที่อยู่อาศัยให้กับสัตว์ทะเลโดย
ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดจุดสำหรับวางปะการังเทียม

ชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมใจกันในการทำกิจกรรมการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อการอนุรักษ์

พันธุ์ปลาที่ได้รับการสนับสนุนจากสถานีเพาะปลาสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.ปัตตานี ซึ่งกลุ่มเยาวชนได้
ร่วมกันปล่อยสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

ชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกันปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในโอกาสและวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเฉลิม
พระชนมพรรษา 5 ธันวาคม มหาราช

ชุมชนได้ร่วมกันจัดกิจกรรมรณรงค์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งร่วมกันปล่อย
พันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็กเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ขึ้น

ชุดหน่วยเฉพาะกิจจังหวัดปัตตานีของทหาร, อาสาสมัครชาวบ้านและเยาวชนมาร่วมกัน
ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

เรือตรวจการณ์ชายฝั่งของสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ. ปัตตานี ได้ร่วมกันปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ
เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรประมง

ภาคผนวก ข : กฎหมายประมง

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมืออวนลากที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำบางแห่งของ
จังหวัดปัตตานี

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมืออวนลากที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมง
ในที่จับสัตว์น้ำบางแห่งของจังหวัดปัตตานี

ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 กำหนดเขตห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุนที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมง ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2515 เรื่อง กำหนดเขตห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุนที่ใช้กับเรือยนต์ทำการประมง และประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ห้ามใช้เครื่องมืออวนรุนที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมงในพื้นที่บางแห่ง ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2546 เพื่อสงวนพื้นที่ดังกล่าวไว้เป็นแหล่งอาศัยเลี้ยงตัวของสัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นแหล่งทำการประมงของชาวประมงที่ทำการประมงด้วยเครื่องมือประมงพื้นบ้านขนาดเล็กซึ่งไม่สามารถออกไปทำการประมงในระยะไกลฝั่งได้ นั้น

มาตรการตามประกาศฯ ฉบับดังกล่าวไม่สามารถทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะในปัจจุบันสภาพการทำการประมงของชาวประมงมีการเปลี่ยนแปลงไป มีการพัฒนาเครื่องมือทำการประมงให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งทรัพยากรสัตว์น้ำในบริเวณใกล้ฝั่งมีจำนวนลดน้อยลง ประกอบกับปัจจุบันสภาพพื้นที่ชายฝั่งซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งอาศัยเลี้ยงตัวของสัตว์น้ำวัยอ่อนมีสภาพเสื่อมโทรมลง ทำให้พื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งวางไข่และเลี้ยงตัวของสัตว์น้ำวัยอ่อนได้รับผลกระทบ เห็นควรมีการขยายแนวเขตพื้นที่ดังกล่าว โดยกำหนดเขตห้ามใช้เครื่องมืออวนลากซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงออกไประยะไกลฝั่งเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากเครื่องมืออวนรุนซึ่งได้เคยกำหนดเขตห้ามใช้ไว้ก่อนหน้าแล้ว จึงเห็นควรมีการปรับปรุงการกำหนดเขตห้ามใช้เครื่องมืออวนลากที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมงในบริเวณที่จับสัตว์น้ำบางส่วนของจังหวัดปัตตานี

๑. เพื่ออำนาจตามความในมาตรา 32(2) และ(4) แห่งพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบมาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติไว้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกประกาศไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ห้ามบุคคลใดใช้เครื่องมืออวนลากชนิดที่มิได้ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมงไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ ภายในบริเวณพื้นที่ตามจุดที่ปรากฏในแผนที่แนบท้ายประกาศฉบับนี้โดยเด็ดขาด

ข้อ 2 ประกาศ...

ข้อ 2 ประกาศฉบับนี้มีให้ใช้บังคับแก่การทำการประมงเพื่อทดลองค้นคว้าในทางวิชาการ
ซึ่งกระทำโดยพนักงานเจ้าหน้าที่และได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมประมง

ข้อ 3 ให้ประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับ เมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันปิดประกาศตาม
ความในมาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490

ประกาศ ณ วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2551

ช. ๖๕ -

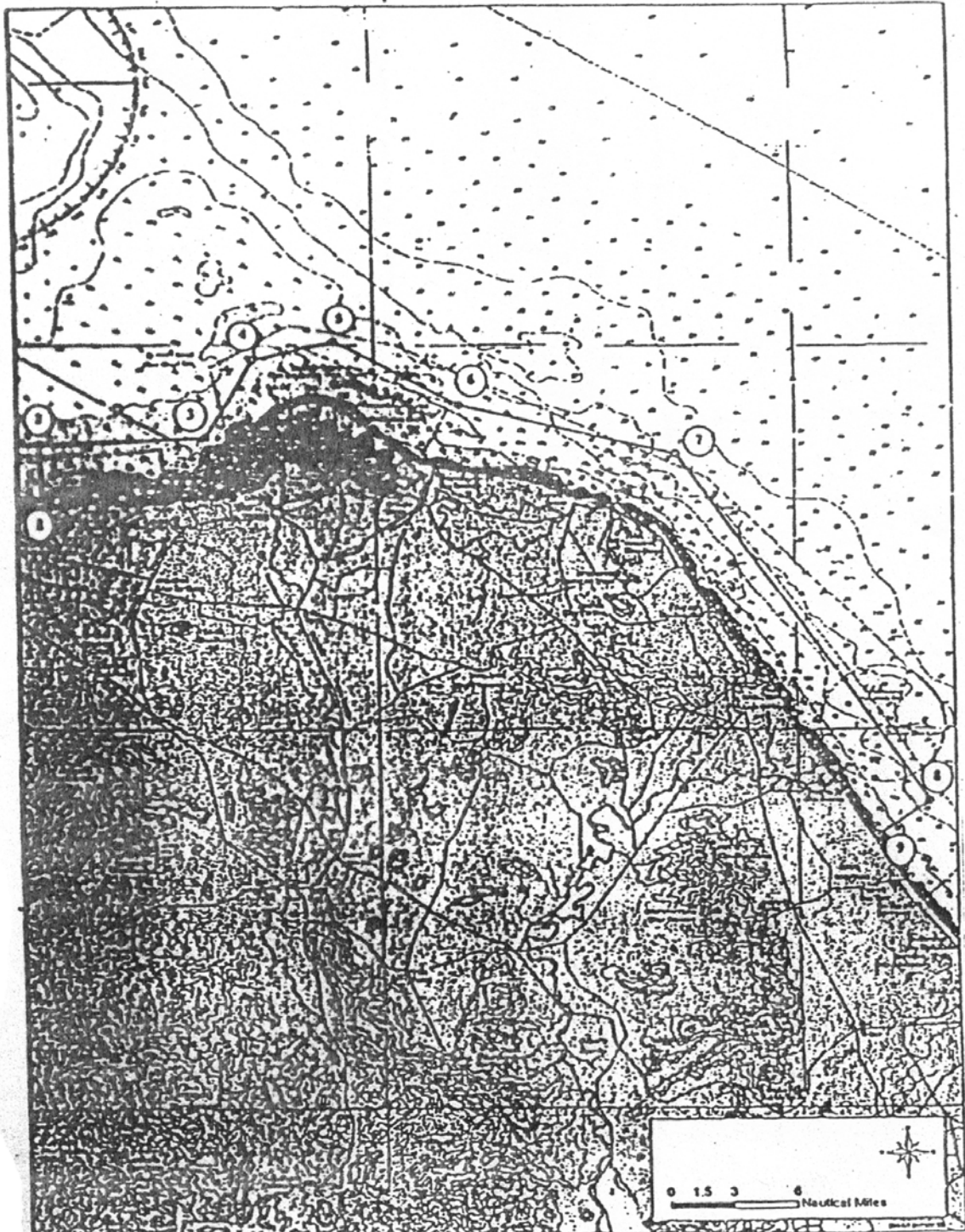
(ศาสตราจารย์ ชีระ สุตะบุตร)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

แผนที่แบบทำยประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุนที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมง
ในที่จับสัตว์น้ำบางแห่งของจังหวัดปัตตานี

ลงวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2551

รายละเอียดจุดพิกัดแบบท้ายประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมืออวนลากและอวนรุน ที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมง
ในที่จับสัตว์น้ำบางแห่งของจังหวัดปัตตานี
ลงวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2551

จุดที่(1) แลต 6° 51' 20" เหนือ
ลอง 101° 04' 02" ตะวันออก

จุดที่(2) แลต 6° 54' 58" เหนือ
ลอง 101° 03' 56" ตะวันออก

จุดที่(3) แลต 6° 55' 18" เหนือ
ลอง 101° 11' 42" ตะวันออก

จุดที่(4) แลต 6° 59' 18" เหนือ
ลอง 101° 14' 01" ตะวันออก

จุดที่(5) แลต 7° 00' 15" เหนือ
ลอง 101° 18' 07" ตะวันออก

จุดที่(6) แลต 6° 56' 59" เหนือ
ลอง 101° 24' 08" ตะวันออก

จุดที่(7) แลต 6° 54' 25" เหนือ
ลอง 101° 34' 25" ตะวันออก

จุดที่(8) แลต 6° 36' 19" เหนือ
ลอง 101° 46' 24" ตะวันออก

จุดที่(9) แลต 6° 34' 29" เหนือ
ลอง 101° 43' 41" ตะวันออก

ภาคผนวก ค

สรุปคดีการจับกุมผู้กระทำความผิดตาม พ.ร.บ. การประมง 2490 ประจำปี 2552 - 2554

คดีที่	วัน/เดือน/ปี ที่จับกุม	ชื่อเรือ/เขียนหัวเรือ	ประเภทเรือ	ชื่อ- สกุลผู้ต้องหา (ใต้) (ใต้)	จำนวนลูกเรือ			ท้องที่เกิดเหตุ			หมายเหตุคำสั่งศาล คำสั่งศาล
					คนไทย	ต่างชาติ	รวม	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	
1	12-พ.ย.-52	ไม่มีชื่อ	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	นายสุชาติ อันวา	1	-	1	-	หนองจิก	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
2	25-พ.ย.-52	โชคอนุ/สงกรานนำโชค	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายก่อ่ง สายทอง	4	-	4	ตะโละกาโปร์	ยะหริ่ง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
3	25-พ.ย.-52	ชัยวารี	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายเข้มพร อาจะ	2	-	2	ตะโละกาโปร์	ยะหริ่ง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
4	8-ธ.ค.-52	ซัดคัมพ์4	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายอูมา มามะ	5	-	5	คอนทราย	ไม้แก่น	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
5	8-ธ.ค.-52	รุสกี 6	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายซูริยา คาอะ	5	-	5	คอนทราย	ไม้แก่น	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
6	8-ธ.ค.-52	มูโย/ส.มูบารวาน 2	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายสมใจ สุวรรณรัตน์	3	-	3	บางดาหยาด	สาขบุรี	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
7	9-ธ.ค.-52	วิรัชวัฒนา/โชคพรทรัพย์	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายอร่าม ทศทรัพย์	3	-	3	ตะลุมบัน	สาขบุรี	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
8	16-ธ.ค.-52	อ.อรรถพลนำทรัพย์	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายลอน พันธุ์	3	-	3	น้ำบ่อ	ปะนาระ	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
9	16-ธ.ค.-52	ช.อรรถพล/ธนมลต์ชัย 3	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายสมจิตร ไชยคง	4	-	4	น้ำบ่อ	ปะนาระ	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
10	16-ธ.ค.-52	ส.สุไลมานนำโชค	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายวิรัช คชสังข์	3	1	4	น้ำบ่อ	ปะนาระ	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
11	16-ธ.ค.-52	แสนสมบูรณ์	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายมุฮัมหมัด เหลสุข	2	-	2	น้ำบ่อ	ปะนาระ	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
12	16-ธ.ค.-52	ร.เรียงศักดิ์ชัยนาวิ	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายถวิล เสาะสมบูรณ์	4	-	4	น้ำบ่อ	ปะนาระ	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
13	16-ธ.ค.-52	โชคมนต์ชัย/ธมนต์ชัย	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายอิสมาแอ เจ๊ะอาแซ	1	3	4	น้ำบ่อ	ปะนาระ	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
14	16-ธ.ค.-52	โชคพงษ์รัชชา	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายโชคชัย สมจิตร	3	-	3	น้ำบ่อ	ปะนาระ	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
15	30-ธ.ค.-52	อคุลย์	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายเจอะอามะ เสมสุข	3	-	3	บางดาหยาด	สาขบุรี	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
16	30-ธ.ค.-52	นุรุอัคมา 2	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายสมาน สามะ	4	-	4	บางเก่า	สาขบุรี	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
17	30-ธ.ค.-52	ศรีบ้านบน	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายกำพล ชุ่มมงคล	1	-	1	บางเก่า	สาขบุรี	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
18	30-ธ.ค.-52	มูโย/ส.มูบารวาน 2	อวนลากแผ่นตะเฒ่	นายสมใจ สุวรรณรัตน์	3	-	3	บางเก่า	สาขบุรี	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง

สรุปคดีการจับกุมผู้กระทำความผิดตาม พ.ร.บ. การประมง 2490 ประจำปี 2552 - 2554

คดีที่	วัน/เดือน/ปี ที่จับกุม	ชื่อเรือ/เขียนหัวเรือ	ประเภทเรือ	ชื่อ- สกุลผู้ต้องหา (ใต้) (ใต้)	จำนวนลูกเรือ			ท้องที่เกิดเหตุ			หมายเหตุคำสั่งศาล คำสั่งศาล
					คนไทย	ต่างชาติ	รวม	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	
19	24-ม.ค.-53	ต้นกล้า	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	นายสมพงษ์ คงเจริญ	1	-	1	บางตาവാ	หนองจิก	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
20	24-ม.ค.-53	ไม่มีชื่อ	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	นายวิลาส บัวทองผุด	1	-	1	บางตาവാ	หนองจิก	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
21	24-ก.พ.-53	ไม่มีชื่อ	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	นายอับดุลรอแม อินละมาย	1	-	1	บางเขา	หนองจิก	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
22	14-มี.ค.-53	มุกดาสมุทร	อวนลากแผ่นตะเเม่	นายวาท ภูยาทิพย์	3	-	3	ตะโละกาโปร์	ยะหริ่ง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
23	21-มี.ค.-53	ชัยวารี	อวนลากแผ่นตะเเม่	นายทนต์ สอนองคุณ	3	-	3	ตะโละกาโปร์	ยะหริ่ง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
24	18-พ.ค.-53	มัสตานี	อวนลากคานถ่าง	นายวิทยา วงศ์เหมือน	3	-	3	แหลมโพธิ์	ยะหริ่ง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
25	26-มิ.ย.-53	สินไพศาล	อวนลากคานถ่าง	นายอัมพร ชัยศรี	1	1	2	แหลมโพธิ์	ยะหริ่ง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
26	14-ก.ค.-53	ไม่มีชื่อ	อวนรุน	นายบะห์รี มะสาและ	2	-	2	รูสะมิแล	เมือง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
27	14-ก.ค.-53	ไม่มีชื่อ	อวนรุน	นายอาชี มามะ	1	-	1	รูสะมิแล	เมือง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
28	14-ก.ค.-53	-	อวนรุน	-	-	-	0	รูสะมิแล	เมือง	ปัตตานี	ตรวจยึดฯ
29	14-ก.ค.-53	-	อวนรุน	-	-	-	0	รูสะมิแล	เมือง	ปัตตานี	ตรวจยึดฯ
30	21-ก.ค.-53	จ.จิตนา/ส.นัสรียา	อวนลากคานถ่าง	นายสมรัฐ แซ่โจ้ว	2	1	3	แหลมโพธิ์	ยะหริ่ง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
31	3-ส.ค.-53	อ.อรรถพลนำทรัพย์	อวนลากแผ่นตะเเม่	นายเอื้อม สงช่วย	3	-	3	ตะโละกาโปร์	ยะหริ่ง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
32	15-ก.ย.-53.	โชคมารีสา	อวนลากคานถ่าง	นายลา โตม	-	2	2	น้ำบ่อ	ปะนาเระ	ปัตตานี	ระหว่างดำเนินคดี
33	16-ก.ย.-53.	-	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	นายอาแซ ยูโซ๊ะ	1	-	1	รูสะมิแล	เมือง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
34	16-ก.ย.-53.	-	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	นายชำนาญ แซ่ลิ้ม	1	-	1	รูสะมิแล	เมือง	ปัตตานี	คืนเรือของกลาง
35	18-ก.ย.-53	-	อวนรุน	-	-	-	0	รูสะมิแล	เมือง	ปัตตานี	ตรวจยึดฯ
36	27-ก.ย.-53	-	เรืออวนครอบปลาตะก	-	0	15	15	ไม่มีข้อมูล	เมือง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
37	27-ก.ย.-53	-	เรืออวนครอบปลาตะก	-	0	18	18	ไม่มีข้อมูล	เมือง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล

สรุปผลการจับกุมผู้กระทำความผิดตาม พ.ร.บ. การประมง 2490 ประจำปี 2552 - 2554

คดีที่	วัน/เดือน/ปี ที่จับกุม	ชื่อเรือ/เขียนหัวเรือ	ประเภทเรือ	ชื่อ- สกุลผู้ต้องหา (ไต่) (ไต่)	จำนวนลูกเรือ			ท้องที่เกิดเหตุ			หมายเหตุคำสั่งศาล
					คนไทย	ต่างชาติ	รวม	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	
38	27-ก.ย.-53	-	เรืออวนครอบปลากะตัก	-	0	17	17	ไม่มีข้อมูล	เมือง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
39	14-ต.ค.-53	-	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	-	1	0	1	ไม่มีข้อมูล	เมือง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
40	16-ต.ค.-53	-	อวนลากคานถ่าง	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	ชะหรั่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
41	23-พ.ย.-53	-	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	-	1	0	1	ไม่มีข้อมูล	เมือง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
42	23-พ.ย.-53	-	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	-	1	0	1	ไม่มีข้อมูล	หนองจิก	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
43	12-ธ.ค.-53	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	3	0	3	ไม่มีข้อมูล	ชะหรั่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
44	14-ธ.ค.-53	-	อวนลากคานถ่าง	-	2	1	3	ไม่มีข้อมูล	หนองจิก	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
45	14-ธ.ค.-53	-	อวนลากคานถ่าง	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	หนองจิก	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
46	15-ธ.ค.-53	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	สาขบุรี	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
47	15-ธ.ค.-53	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	สาขบุรี	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
48	15-ธ.ค.-53	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	1	2	3	ไม่มีข้อมูล	สาขบุรี	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
49	15-ม.ค.-54	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	4	0	4	ไม่มีข้อมูล	ชะหรั่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
50	15-ม.ค.-54	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	ไม้แก่น	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
51	7-ก.พ.-54	-	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	-	1	0	1	ไม่มีข้อมูล	หนองจิก	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
52	19-ก.พ.-54	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	จะนะ	สงขลา	ไม่มีข้อมูล
53	19-ก.พ.-54	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	จะนะ	สงขลา	ไม่มีข้อมูล
54	19-ก.พ.-54	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	จะนะ	สงขลา	ไม่มีข้อมูล
55	6-เม.ย.-54	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	1	0	1	ไม่มีข้อมูล	ตากใบ	นราธิวาส	ไม่มีข้อมูล
56	6-เม.ย.-54	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	1	0	1	ไม่มีข้อมูล	ตากใบ	นราธิวาส	ไม่มีข้อมูล

สรุปคดีการจับกุมผู้กระทำความผิดตาม พ.ร.บ. การประมง 2490 ประจำปี 2552 - 2554

คดีที่	วัน/เดือน/ปี ที่จับกุม	ชื่อเรือ/เขียนหัวเรือ	ประเภทเรือ	ชื่อ- สกุลผู้ต้องหา (ไต่) (ไต่)	จำนวนลูกเรือ			ท้องที่เกิดเหตุ			หมายเหตุคำสั่งศาล
					คนไทย	ต่างชาติ	รวม	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	
57	6-เม.ย.-54	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	1	0	1	ไม่มีข้อมูล	ตากใบ	นราธิวาส	ไม่มีข้อมูล
58	22-เม.ย.-54	-	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	-	1	0	1	ไม่มีข้อมูล	หนองจิก	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
59	22-พ.ค.-54	-	อวนลากแผ่นตะเฆ่	-	0	4	4	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
60	12-มิ.ย.-54	-	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	หนองจิก	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
61	12-มิ.ย.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	3	0	3	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
62	25-มิ.ย.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	1	2	3	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
63	25-มิ.ย.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	1	1	2	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
64	12-ธ.ค.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	2	1	3	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
65	12-ธ.ค.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	3	0	3	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
66	2-ก.ย.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	3	0	3	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
67	12-ก.ย.-54	-	อวนลากคู่	-	1	8	9	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
68	14-ก.ย.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	2	1	3	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
69	16-ก.ย.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	2	1	3	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
70	22-ก.ย.-54	-	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	เมือง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
71	25-ก.ย.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	2	0	2	ไม่มีข้อมูล	เมือง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
72	28-ก.ย.-54	-	อวนลากข้างถ่วงลูกหิน	-	1	0	1	ไม่มีข้อมูล	เมือง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
73	19-ต.ค.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	1	1	2	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
74	7-พ.ย.-54	-	อวนลากคานถ่าง	-	1	1	2	ไม่มีข้อมูล	ยะหริ่ง	ปัตตานี	ไม่มีข้อมูล
รวม					138	81	219	รวมคดี 74 คดี			

สรุปคดีการจับกุมผู้กระทำความผิดตาม พ.ร.บ. การประมง 2490 ประจำปี 2553

ลำดับที่	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนคดี	จำนวนผู้ต้องหา(คน)	หมายเหตุ
1	จะนะ	สงขลา	-	-	
2	เทพา	สงขลา	-	-	
3	หนองจิก	ปัตตานี	4	4	
4	เมือง	ปัตตานี	7	5	ตรวจยึดฯ 3 คดี
5	ยะหริ่ง	ปัตตานี	8	23	ต่างด้าว 2 คน
6	ปะนาเระ	ปัตตานี	8	26	ต่างด้าว 6 คน
7	สายบุรี	ปัตตานี	6	17	
8	ไม้แก่น	ปัตตานี	2	10	
9	เมือง	นราธิวาส	-	-	
10	ตากใบ	นราธิวาส	-	-	
รวม			35	85	ต่างด้าว 8 คน

ที่มา...ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานี